

PSYKEDEELINEN COMMUNITAS

Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys psykedeelisten päihteiden käytön piirissä

Lauri Lattu
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja Inkeri Aula
Itä-Suomen yliopisto
Kulttuurintutkimus
Elokuu 2015

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta, humanistinen osasto

Kulttuurintutkimus, erikoistumisalana kulttuuriantropologia

Lauri Lattu

PSYKEDEELINEN COMMUNITAS – Yhteisöllisyys ja yksilöllisyys psykedeelisten päihteiden käytön piirissä, 76 sivua

Tiivistelmä

Tutkielmani aiheena ovat psykedeelisten päihteiden käyttäjien kokemukset päihteiden käytöstään. Se tarkastelee psykedeelien käyttöä paitsi yleisenä ilmiönä, myös yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden teemoja kyseisten päihteiden käytön parissa. Pyrin heijastamaan mainitut teemat psykedeelien käyttäjistä laajempaan yhteeyteen.

Kyseisiin päihteisiin lukeutuvat erilaiset huumaavat sienet, yleisimpinä erilaiset *psilocybe*-suvun sienet, LSD ja useita harvinaisempia päihteitä. Psykedeeliset päihteet ovat Suomessa melko vähän tutkittu aihe, varsinkin kulttuurintutkimuksessa sekä yhteiskuntatieteen puolella ne loistavat poissaolollaan. Tutkielmalle olennaisena tausta-ajatuksena toimii laittomien päihteiden, eli huumeiden, käytön nivoutuminen osaksi suomalaista yhteiskuntaa. Koska ne ovat osa yhteiskuntaa, ne muodostavat kulttuurisia ilmiöitä, joiden tutkiminen on merkittävää oman kokonaiskulttuurimme tarkastelun kannalta.

Olen haastatellut yhdeksää käyttäjää tutkielmaani varten. Haastattelujen analyysi muodostaa tärkeimmän osan tutkielmastani. Analyysi nojaa voimakkaasti antropologiseen rituaalintutkimukseen, eritoten Victor Turnerin ja Edith Turnerin kirjoituksiin. Kolmantena tärkeänä vaikuttajan työlleni on nyky-yhteiskunnan henkisistä kehityskuluista paljon kirjoittanut Paul Heelas. Erityisesti hänen ajatuksensa 'elämän henkisyysistä', nykyajan henkisyysmallista, joiden keskiö on tässä elämässä transkendenttien kokemusten sijaan. Tutkielmassani positioin psykedeelisten päihteiden käytön osaksi näitä 'elämän henkisyysistä'.

Tarkastelen psykedeelisten päihteiden käytön rituaalisena, elämänlaatua kohentavana toimintana, johon liittyy myös vahva henkisyyden ulottuvuus. Valotan päihteitä käyttävien ihmisten motivaatioita päihteiden käytölleen, joista yhteisöllinen elementti nousee esiin yhtenä tärkeimmistä. Päihteillä aikaansaadun liminaliteetin kautta psykedeelien käyttäjät tuottavat communituksen kokemuksia, jotka täyttävät yhteisöllisyyden kokemuksen tarvetta. Toisaalta päihteiden käyttöön liittyy voimakkaasti näkemys yksilön valinnan vapaudesta. Näiden ristiriitojen kautta kuvaan individualistisen ontologian vaikutuksia psykedeelisten päihteiden käyttäjien ajatuksiin ja sitä kautta myös laajemmin yhteiskuntaamme. Psykedeelisten päihteiden käyttö ja siihen yhdistettävä psykedeelinen kulttuuri näyttäytyy tutkielmassani myös selkeästi 1960-luvulla vaikuttaneen hippiliikkeen henkisenä perillisenä. Tämä historiallinen aspekti myös osaltaan osoittaa psykedeelisen kulttuurin osaksi kulttuurissamme vaikuttavia laajempia vireitä.

Avainsanat: Psykedeeliset päihteet, yhteisöllisyys, communitas, liminaliteetti, henkisyys

UNIVERSITY OF EASTERN FINLAND
Philosophical faculty, School of humanities
Cultural Studies, Specializing in Cultural Anthropology

Lauri Lattu

PSYCHEDELIC COMMUNITAS – Communitas and individualism in psychedelic drug use, 76 pages

Abstract

In the center of this thesis are the experiences of psychedelic drug users concerning their usage of the mentioned drugs. It looks at psychedelic usage through the themes of communality and individualism. I also endeavour to reflect these themes from the users of psychedelic drugs to a more generalized context.

These drugs include different intoxicating mushrooms, most commonly those of the *psilocybe*-genus, LSD and many other, more rare intoxicants. In Finland there has been done relatively little research on the topic of psychedelic drugs, especially in the fields of cultural research and social sciences. A central background idea in this thesis is that drugs have articulated themselves as a part of Finnish society. As a part of society, they also formulate cultural phenomena. Studying these phenomena is significant for the understanding of our culture as a whole.

I have interviewed nine users of psychedelics for my thesis. The analysis of these interviews will form the most important part of my thesis. Analysis rests heavily on the foundation of anthropological study of ritual, especially the writings of Victor Turner and Edith Turner. Third important influence is Paul Heelas, who has written a lot about the progression of spirituality in modern society. Especially Heelas' thoughts about 'spiritualities of life', spiritualities which center on the life in this world instead of the transcendent. In my thesis I posit psychedelics as a part of these 'spiritualities of life'.

I examine the use of psychedelic drugs as a ritualistic exercise that enhances the quality of life, one that also has a strong spiritual element. I illuminate the motivations of psychedelic use, from which the communality stands out as one of the most important. Through the drug-induced liminality the users produce experiences of *communitas*, which answer their need for communality. On the other hand, a strong conviction of the liberty of the individual is connected to the thoughts of the users. Through these contradictions I describe the effects of individual ontology to the psychedelic users and by wider margin to our society as a whole. I also view psychedelic drug usage and by extension psychedelic culture as a spiritual scion of the hippie movement of the 1960's. This historical aspect also serves to connect psychedelic culture as a part of larger ripples that influence our culture.

Keywords: Psychedelic drugs, communality, *communitas*, liminality, spirituality

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Esipuhe	1
1.2 Psykedeelisten päihteiden määrittely	3
1.3 Historiallinen katsaus psykedeelisiin päihteisiin.....	7
1.4 Psykedeelinen kulttuuri hippiliikkeen henkisenä perillisenä	9
2 METODOLOGIA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	13
2.1 Etnografia metodologiana	13
2.2 Haastattelut	14
2.3 Communitas ja liminaliteetti	16
2.4 Elämän henkisyydet	20
2.5. Tutkimusetiikka ja tutkijan reflektio	23
3 PSYKEDEELIT JA NIIDEN VAIKUTUS ELÄMÄÄN	26
3.1 Psykedeelien käytön luokittelut.....	29
3.2 Päihteiden käytön merkitykset	32
3.3 Psykedeelit ja elämän henkisyydet.....	35
3.4 Viihdekäyttö	37
3.5 Psykedeelinen kulttuuri	41
4 PSYKEDEELIT, RITUAALI, YHTEISÖ JA YKSIÖ	45
4.1 Psykedeelit ja communitas	47
4.2 Rikkoutunut communitas	52
4.3 Psykedeelit ja hyvinvointi	53
4.4 Individualiteetti ja yhteisöllisyys suhteessa psykedeeliseen kulttuuriin	57
5. LOPPUTULOS	64
6. POHDINTAA	72
LÄHTEET.....	74

1 JOHDANTO

Pro gradu –tutkielmani kohteena on psykedeeliksi nimitettyjen päihteiden käyttö sekä sen kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet nykypäivän Suomessa. Tutkin, kuinka psykedeelisten päihteiden käyttö nivoutuu suomalaiseen nykykulttuuriin. Tarkemmin sanottuna pyrin hahmottelemaan sitä, minkälaisen kulttuurisen ilmiön psykedeelisten päihteiden käyttö muodostaa ja miten se sitoutuu ajallisesti kulttuuriin ja henkisiin ilmiöihin. Erityisesti aion kiinnittää huomiota siihen, kuinka yhteisöllisyyden ja individualismin teemat heijastuvat psykedeelien käytössä. Yhteisöllisyyden ja individualismin teemat näen olennaisina osina post- tai hypermodernin maailman kehitystä. Nostan ne siis esiin tässä tutkielmassa siksi, että niiden kautta psykedeelisten päihteiden käyttö voidaan niveltää kuvamaan myös ympäröivässä yhteiskunnassa meneillään olevia prosesseja.

1.1 Esipuhe

Psykedeeli tai psykedeelinen aine on yksi nimitys moninaiselle joukolle päihteitä. Termin psykedeeli kehitti meskaliinia 1950-luvulla tutkinut psykiatri Humphrey Osmond ja sitä on sittemmin käytetty niin tutkimuksessa kuin käyttäjienkin parissa (Hämeen-Anttila 2013, 208). Psykedeelien yhdistävänä tekijänä voidaan pitää aistiharhoja aiheuttavia vaikutuksia. Huumausaineista ne ovat yksi vähiten tutkittuja ryhmiä. Ne ovat myös huomattavasti vähemmän esillä virallisissa raporteissa (EMCDDA 2012, 55, 58), joissa psykedeeleistä useimmiten esiintyvät omiksi kategorioikseen jaettuna huumaavat sienet, LSD ja MDMA. Tämä on yksi syy miksi olen valinnut nimenomaan psykedeelit tutkielmani kohteeksi. Toinen, varmasti tärkeämpi, on henkilökohtainen kiinnostukseni ilmiötä kohtaan. Tällä kiinnostuksella viitataan yleiseen kiinnostukseen ihmisen tajuntaa ja sitä sääteleviä tai muunteleviä ilmiöitä kohtaan.

Tutkimusongelmani on siis kuinka psykedeelisten päihteiden käyttö nykyajan, post- tai hypermodernin ajan, Suomessa nivoutuu yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden teemoihin. Psykedeelisten päihteiden käytön kulttuuriset ja sosiaaliset ilmiöt ovat melkoisen vähän tutkittuja, etenkin Suomessa. Kyseisiä päihteitä on kuitenkin käytetty Suomessakin 1960-luvulta lähtien ja niiden käyttö on selvästi yleistynyt, kuten esitän historiallisessa katsauksessani. Näin ollen tutkimusongelma on relevantti. Tarkempina tutkimuskysymyksinäni toimivat minkälaisia merkityksiä päihteiden käytölleen psykedeelien käyttäjät antavat, miten yksilöllisyys ja yhteisöllisyys näyttäytyvät kyseisten päihteiden käytössä ja kuinka nämä kaksi teemaa päihteiden käytössä niveltyvät laajempaan kontekstiinsa.

Kuten luvussa kaksi esitän, voidaan huumausaineiksi luokiteltavien päihteiden käytön hyvällä syyllä katsoa juurtuneen myös suomalaiseen yhteiskuntaan. Jos huumausaineiden käyttö on juurtunut yhteiskuntaan, voidaan sillä myös olettaa olevan jonkinlaisia normalisoituneita kulttuurisia ulottuvuuksia. Jos sillä taas oletetaan olevan jotain kulttuurisia ulottuvuuksia, on niidenkin tutkiminen perusteltua. Huumeiden käyttö kulttuurisena ilmiönä ei ole olemassa vain tässä hetkessä vaan sillä on myös historiallinen ulottuvuutensa. Suoran päihteiden käytön historian lisäksi psykedeeliset päihteet nivoutuvat jälkimodernin ajan henkisyden sekä individualismin ja yhteisöllisyyden teemoihin. Näiden teemojen ja ilmiöiden kautta pyrin hahmottelemaan jälkimodernia yhteiskuntaa tai sen ulottuvuuksia peilaen niitä psykedeelisten päihteiden käyttöön.

Metodologisesti tärkein työkaluni ovat 12 tekemääni teemahaastattelua psykedeelien käyttäjien kanssa. Haastateltavia oli yhteensä yhdeksän ja kolmea heistä myös jatkoahaastattelin. Näiden haastattelujen analysointi tulee muodostamaan tärkeimmän osuuden tutkielmastani. Analyysin tärkein työkalu puolestaan on etnografiseksi kirjoittamiseksi kutsumani metodi. Etnografisella kirjoittamisella viitataan pyrkimykseen kuvailla haastateltavieni edustamaa kulttuuria kirjoittamalla sitä auki haastatteluistani. Metodologisesti tutkielmani pohjaa myös antropologiseen rituaaliteoriaan, lähinnä Victor Turnerin ajatuksiin viitaten. Lisää metodologiasta myöhemmin.

Ilmiönä psykedeelinen kulttuuri liittyy voimakkaasti nykyaikaan, kuten laittomien päihteiden ongelmaton, tai ainakin vähemmän ongelmainen käyttö, yleensäkin. Tämän yhteyden takia tulen myöhemmin käsittelemään sitä suhteessa post- tai hypermoderniin yhteiskuntaan. Postmoderni on kiistelty käsite ja siitä ollaan montaa mieltä, joten koen parhaaksi avata hieman mitä itse tarkoitan sillä. Käytän sitä tässä kuvaamaan eräänlaisia muutoksia länsimaisessa kulttuurissa ja niiden sävyttämää aikakautta, ottamatta sen suuremmin kantaa keskusteluun postmodernista. Hypermodernilla puolestaan viitataan postmodernin jälkeiseen aikaan. Muutkin ilmaukset kuin post- tai hypermoderni voisivat olla perusteltuja, esimerkiksi myöhäismoderni ja notkea moderni.

Postmodernin keskeisiä tekijöitä ovat irtautuminen moderniteetista, keskeisten sosiaalisten instituutioiden rapautuminen, hetkellisyys ja nihilismia lähentelevä arvopluralismi. Myös individualismi ja tieteellisen auktoriteetin vastustaminen näkyvät osana postmodernia. (esim. Gane 2002, 2, 84.) Hypermoderni terminä tässä tutkielmassa on lainattu ranskalaiselta sosiologilta, Gilles Lipovetskytä. Lipovetsky kirjoittaa kirjassaan *Hypermodern times* hypermodernista laajasti, enkä juuri puutu siihen syvällisesti tämän tutkielman parissa. Tässä riittävää on huomauttaa että käytän hypermodernia kuvaamaan postmodernin jälkeistä aikakautta, jossa postmodernin piirteet ovat lähinnä kiihtyneet.

1.2 Psykedeelisten päihteiden määrittely

Päihteiden rajauksessa psykedeelisiin käytän emisististä jaottelua. Toisin sanoen pidän psykedeelisinä päihteinä niitä, joista haastateltavat itse puhuvat. Näin ollen tutkielmani keskiöön ovat nousseet huumaavat sienet, LSD ja ekstaasi eli MDMA. Ekstaasia ei useimmiten tutkimuskirjallisuudessa kuitenkaan luokitella psykedeeliksi. Sitä käsitellään pääasiallisesti omana luokkana, erillään muista päihteistä, kuten psykedeeleistä, opiaateista tai kannabiksesta (Esim. EMCDDA 2003, 57–60; Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 51–55; WHO 2004, 96). Kuitenkin useissa haastatteluissani haastateltavat puhuvat ekstaasista psykedeelien yhteydessä, yhdistäen sen yhdeksi niistä. Erään haastateltavan sanoin: ”Se [MDMA]

ehkä tuo enemmän jotai semmosii hallusinaatiojuttuja”. Ekstaasin mukaan ottamisen lisäksi myös itse termit psykedeelinen ja psykedeeli on noussut esiin haastatteluista.

Kaikki haasteltavat käyttivät LSD:stä, sienistä, MDMA:sta, ayahuascasta ja muista hallusinoogeenisistä aineista nimitystä psykedeelit tai psykedeeliset aineet. Osa haastateltavista huomautti myös kannabiksen olevan psykedeelinen päihde, mutta olen rajannut sen pois tutkielman keskiöstä. Tämä rajaus puolestaan perustuu näkemykseen kannabiksen käytön yleisyydestä (EMCDDA 2012, 41–43; Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 63–71), sen mietoutteen muihin tutkielmassa käsiteltyihin päihteisiin verrattaessa sekä sen kulturealisesti erilaiseen asemaan. Näen kannabiksen olevan eri asemassa nimenomaan sen käytön yleisyyden tähden. Sen käyttö on niin laajalti levinnyttä, ettei sen voi nähdä olevan osa mitään yhtä tiettyä kulturealista ilmiötä (Kekoni 2008, 100). Kaikki päihteiden luokittelu perustuu siis haastateltavien kokemuksiin ja näkemyksiin aineista, ja omaan luokitteluuni, eikä niinkään esimerkiksi päihteiden neurobiologisiin vaikutuksiin. Mainittua omaa luokitteluani avaamaan alempana, jossa esittelen psykedeeliset päihteet.

Olen myös Pauliina Seppälän (Seppälä 2000, 5) esimerkkiä seuraten valinnut käytettäväksi termiksi mieluummin päihde kuin huume tai huumausaine. Sanat huumausaine ja huume viittaavat etymologisesti vain huumaantuneisuuteen, mutta niissä on myös ajallisesti ja poliittisesti sitoutunut aspekti. Huume ja sen johdannaissana huumausaine viittaavat molemmat aineiden laittomuuteen (Partanen 2002, 21; Seppälä 2004, 209; South 1999, 3). Sitä, joka yhtenä aikana luokitellaan huumeeksi, voidaan toisena aikana pitää lääkkeenä. Nykyisin tutkimuksessa on jo vahvasti hyväksytty kanta, jonka mukaan huumausaineiden laittomuusstatukset ovat vain valintoja, joilla päihteiden kontrollia säädellään (South 1999, 3). Poliittisen latauksen lisäksi huume-sanaa käyttävä terminologia on myös ihmisten mielissä latautunutta: huumausaineita käytäviä pidetään automaattisesti jollain tavalla tosien luokan kansalaisina (Partanen 2002, 21). Päihde puolestaan on sanana neutraalimpi. Se ei kannu mukanaan poliittista tai arvopohjaista latausta. Tästedes siis käytän ilmauksia psykedeelinen päihde, psykedeeli tai lyhimmillään päihde. Sanalla päihde viitataan aina psykedeelisiin, mikäli en erikseen korosta kyseessä olevan jokin muu päihde.

Termien psykedeeli ja hallusinogeeni välillä käydään jatkuvaa köydenvetoa siitä, kumpi on korrektimpi ilmaus. Hallusinogeeni viittaa aineiden aistiharhoja, eli hallusinaatioita, aiheuttaviin vaikutuksiin. Se voidaan kuitenkin nähdä harhaanjohtavana terminä, sillä kyseiset päihteet aiheuttavat hallusinaatioita vasta suurina annoksina ja nekin useimmiten ovat enemmän aistien vääristymiä kuin todellisia, ilman ärsykeitä syntyneitä, aistiharhoja. Sana psykedeeli puolestaan viittaa mielen avautumiseen tai laajenemiseen. Kaikkien psykedeelien tai hallusinogeenien vaikutukset ovat suuresti riippuvaisia niin kutsutuista *set and setting*istä. Ilmauksella viitataan niitä käyttävän yksilön henkiseen tilaan (*set*) sekä ympäristöön: säähän, valaistukseen, sisustukseen ja sosiaaliseen miljööhön (*setting*) (Leary, Metzner & Albert 1964, 41). Toisinaan hallusinogeeni –kattokäsitteen alle tehdään erilaisia luokitteluja, kuten esimerkiksi psykedeeli, atropiini ja dissosiatiiivi. Kaikkien vaikutukset ovat kuitenkin riittävän lähellä toisiaan, että kulturealisesti voidaan puhua yhdestä luokasta päihteitä, vaikka kemialliset aineet ja vaikutusmekanismit poikkeavatkin hieman toisistaan. (WHO 2004, 104–106.) On myös syytä kiinnittää huomiota aineiden laatuun siinä mielessä, että ovatko ne synteettisiä vai luonnossa sellaisenaan esiintyviä. Tämä kahtiajako on merkittävä siksi, että se esiintyy usein käyttäjien puheissa, kuten myöhemmin esitän. Olen päätenyt termiin psykedeeli, koska mainittu viittaus hallusinaatioihin on harhaanjohtava. Muitakin termejä kuin psykedeeli ja hallusinogeeni on olemassa, esimerkiksi enteogeeni, mutta niitä käytetään selvästi harvemmin.

Psykedeelisistä päihteistä selvästi useimmiten haastatteluissani nousevat esiin hallusinogeeniset sienet. Useimmiten sienillä viitataan *psilocybe* –suvun sieniin, joista *psilocybe semilanceata* eli suippumadonlakki kasvaa myös Suomessa. Haastateltavieni kertomusten mukaan sienet ovat pääasiassa joko itse poimittuja, itse kasvatettuja, tai jonkun ystävän kasvattamia tai poimimia. Sienet ovat voimakkaita hallusinogeenieja, jotka jo pieninä annoksina aiheuttavat vahvoja psykologisia vaikutuksia. Fysiologiset vaikutukset ovat kuitenkin verrattaen pieniä ja oireet lakkaavat 6–8 tunnissa ilman mainittavia fyysisiä jälkivaikutuksia. Yleisimpiä vaikutuksia ovat euforian ja paniikin tunteet, muutokset ajan, tilan ja oman tietoisuuden kokemuksessa, korostuneet aistihavainnot ja värikkäät; usein geometriset tai ornamentaaliset aistiharhat. Yliannostuksen riskiä sienissä joko ei ole, tai se on häviävän pieni eivätkä ne aiheuta fyysistä riippuvuutta (EMCDDA 2006, 21), joten verratta-

essa muihin laittomiin päihteisiin niitä voi pitää melkoisen turvallisinä. Psykologiset vaikutukset voivat kuitenkin olla erittäin voimakkaita, annoskoosta riippuen. Etenkin pitkäaikainen käyttö voi aiheuttaa psykoottisia oireita. (Nyberg 1992, 74; WHO 2004, 104–105).

Lysergiinihapon dietyyliamidi, eli LSD tai käyttäjien keskuudessa tuttavallisemmin happo on synteettinen aine, joka lienee tunnetuimpia psykedeelisistä päihteistä. Sen syntetisoi ensimmäisenä sveitsiläinen kemisti, Albert Hoffmann, vuonna 1938. LSD:n käyttö yleistyi voimakkaasti ensimmäisen huumeaallon myötä, 1960-luvulla. Lisää ensimmäisestä huumeaallostani luvussa 1.3. LSD:tä nautitaan oraalisesti, joko asettamalla suuhun liukenemaan pieni paperilappu, joka on kastettu aineessa, tai nielaisemalla kapseli. LSD:n vaikutukset muistuttavat vahvasti yllä kuvailtuja hallusinogeenisten sienten vaikutuksia, joskin vaikutusaika on selvästi pidempi. Myös LSD on sinänsä fysiologisesti vähävaikutteista ja turvallista, vaikutusten ollessa enimmäkseen psykologisia ja kognitiivisia. Visuaaliset hallusinaatioita ovat LSD:n vaikutuksen alaisena tavallisempia kuin sienten. (EMCCDA Drug Profiles: LSD.)

Kolmas haastatteluissani usein esiintyvä aine on MDMA (3,4-metyleenidioksimetamfetamiini) eli ekstaasi. Kuten jo mainittua, ekstaasi ei määritelmällisesti ole psykedeeli vaan se kuuluu ennemminkin psykostimulanttien ryhmään amfetamiinin ja kokaiinin seuraan. Se on LSD:n tavoin täysin synteettinen aine. Ekstaasin tiedetään kuitenkin aiheuttavan hallusinaatioita, varsinkin suurissa määrissä, joten sen sijoittaminen vaikutusten perusteellakin on hankalaa. Sitä nautitaan useimmiten oraalisesti, mutta myös nuuskaaminen tai suonensisäinen käyttö ovat mahdollisia. Ekstaasin tyypillisiin vaikutuksiin kuuluvat kohonnut itsetunto, ymmärryksen ja empatian tunteet muita kohtaan, voimistuneet kokemukset muiden läsnäolosta, yleinen euforia ja lisääntynyt fyysinen energia. Se voi myös aiheuttaa negatiivisia vaikutuksia, vainoharhaisuutta, ahdistuneisuutta ja masennusta. Etenkin aineen positiivisten vaikutusten lakattua ekstaasista seuraavat usein ”laskut”, jotka ilmenevät masentuneisuutena, päänsärkynä, unettomuutena ja pahoinvointina. Hengenvaaralliset yliannostukset ovat mahdollisia, mutta hyvin harvinaisia. MDMA on ainoa tutkielmani kolmesta päihteiden pääryhmästä, jonka tiedetään aiheuttavan riippuvuutta, joskin tämäkin on melko harvinaista. (WHO 2004, 96–97, 99–100; EMCCDA Drug Profiles: MDMA.)

Edellä mainittujen aineiden lisäksi aineistossani nousee yksittäistapauksina esille muutamia muitakin aineita, jotka haastateltavat sijoittavat psykedeelien pariin. Näitä ovat esimerkiksi ketamiini, 2C-B, DMT, GHB eli gamma, ayahuasca, DXM ja LSA. Näiden kemikaalien käyttö on kuitenkin selvästi kolmea edellä esiteltyä harvinaisempaa ja haastateltavien tulokinnan kannalta ne ovat riittävän samankaltaisia kuuluakseen samaan joukkoon. Näin ollen en esittele niitä tässä tarkemmin.

1.3 Historiallinen katsaus psykedeelisiin päihteisiin

Päihteiden käytön – kuten minkä tahansa muunkin ilmiön – historia on sinänsä relevanttia, että se artikuloi ilmiön osaksi maailmaa. Mikään kulttuurinen ilmiö ei synny tyhjiössä, vaan syntyyn vaikuttaa historiallinen konteksti. Tällaiset ilmiöt ovat pikemminkin seurausta toisistaan, ajatukset periytyvät ajattelijalta toiselle ja muuttavat uudelleen käsittelyissä muotoaan. Ilmiöiden tunnistamista ja käsittelyä helpottaa huomattavasti niiden juurten jäljittäminen, edes lyhyesti. Tämän tutkielman ollessa katsaus nykyaikaiseen ilmiöön, en kuitenkaan syvenny historialliseen aspektiin laajemmin, vaan positioin hahmottelemani ilmiötä hie-man. Tässä osiossa käytän toistuvasti sanaa huume, joka on ristiriitaista aiemmin hahmottelemani terminologian kannalta. Tässä valinnan perusteena on nimenomaan laillisuuden ja laittomuuden kysymykset. Historiallisesta aspektista puhuttaessa laillisuus ja laittomuus liittyvät kiinteästi asiaan. Huume -sanalla pyrin siis viittaamaan niihin aineisiin, jotka ovat Suomen valtiossa historiallisesti laittomiksi luokiteltuja.

Nykyisin laittomiksi luokiteltujen päihteiden, eli huumeiden, käyttö oli Suomessa melko vähäistä ennen 1960-lukua ja 1970-luvun niin sanottua ensimmäistä huumeaaltoa. Kyseisten päihteiden käytöstä ennen 1900-lukua on myös varsin niukkoja tietoja saatavilla, jonkin verran tiedetään kuitenkin Suomessakin käytetyn oopiumia, morfiinia, kannabista sekä kokaiinia. 1920-luvulla maailmalla yleistyi kokaiinin käyttö ja niin myös Suomessa. Tässä vaiheessa kyse ei kuitenkaan ollut vielä mistään todellisuudessa kovin yleisestä ilmiöstä. 1930-luvulla puolestaan heroiinin käyttö levisi Suomessa ja sen käyttö olikin verrattaen

muihin Euroopan valtioihin todella yleistä. Toisen maailmansodan aikana puolestaan yleistyivät morfiini ja amfetamiini, joista viimeisin esiintyi kuuluisien Pervitin -tablettien muodossa. Näiden käyttö nousi ongelmaksi asti, mutta vielä, ennen 1960-lukua, ei voitu puhua varsinaisesta huumeaallost. (Ylikangas 2009, 16–23, 34–37, 44–46, 52–55, 65–67, 75–76, 127–130, 146–149.)

Psykedeelisten päihteiden käyttöä Suomessa ei siis ennen 1960-lukua juurikaan esiintynyt, tai käyttö oli niin marginaalista tai näkymätöntä, ettei siitä ole juuri minkäänlaista tietoa. (Ylikangas 2009, 9–14) Siperian kansojen tiedetään käyttäneen karpässientä päihteenä jo pitkään, mutta Euroopan puolelta kiistattomia todisteita vastaavista käytännöistä ei ole. Siperian lappalaiset ovat kuitenkin syöneet karpässieniä päihtymistarkoituksessa, joten on melko turvallista olettaa Suomen lappalaisten tehneen samaa. Muutoin huumaavat sienet, esimerkiksi nykyisin yleisimpiin psykedeleeseihin päihteisiin kuuluvat *psilocybe* -suvun sienet, näyttävät olleen melko vieraita ennen LSD:n rantautumista maahan. (Hämeen-Anttila 2013, 181–187; Nyberg 1992, 71–72, 79.)

1960-luvulla alkoi ensimmäinen huumeaalto, joka vuosikymmenen loppupuolella ja seuraavalla vuosikymmenellä rantautui Suomeenkin. Se ajoittui tilanteeseen, jossa huumeiden käyttö nivoutui laajempiin kulttuurisiin ilmiöihin. 1960-luvulla huumeiden käyttö liittyi olennaisesti vastakulttuuriin, jonka pyrkimyksenä oli kapinoida koko vallitsevaa, länsimaista yhteiskuntarakennetta vastaan. Huumausaineiden käyttö, niihin liittyvä ideologia ja koko kapinallinen liike nähtiin mahdollisuutena muuttaa yhteiskuntaa radikaalisti. (Salasuo & Seppälä 2001, 230–237.)

Tämä hippiliike ja sen muassa kulkenut ensimmäinen huumeaalto toi huumeet ensimmäistä kertaa laajempaan tietoisuuteen ja vaikka lopulta melko harvat ihmiset kokeilivat laittomia päihteitä tuonakaan aikana, ne kuitenkin nousivat laajemman yleisön tietoisuuteen. Myös hippiliike jäi pysyvästi läntisen maailman tietoisuuteen, vaikka se käytännössä kuihtuikin kasaan 1970-luvun koittaessa. Hippien vaikutus kulttuuriimme oli kuitenkin niin voimakas, että lähes jokaisella länsimaalaisella ihmisellä on nykyäänkin jonkinlainen kuva siitä, mitä hipit ovat tai olivat. Amerikkalaisen uskontotieteilijän Timothy S. Millerin mukaan hipit

näkiivät itsensä tulevan yhteiskunnallisen muutoksen etujoukoksi. Muun kansan keskuudessa puolestaan heidän ajatuksensa olivat laajalti, mutta melko huonosti tunnettuja. (1991, XIV, 109) Hippiliikkettä voi siis hyvällä syyllä kutsua vastakulttuuriksi. Sen yhteydestä psykedeeliseen kulttuuriin lisää alempana.

Ensimmäinen huumeaalto kuitenkin murtui ja tilanne tasoittui, laittomat ja marginaaliset päihteet jäivät suomalaiseen yhteiskuntaan, mutta marginaaliin. 1990-luvulla alkoi toinen huumeaalto. Ensimmäinen huumeaalto syntyi olosuhteisiin, joissa huumeiden vastaista toimintaa tai negatiivista julkisuutta ei juuri ollut. Sen taittumiseen vaikuttivat voimakkaasti esimerkiksi viranomaiskontrolli ja valistus, sekä huumeiden saama negatiivinen julkisuus.

Toinen huumeaalto alkoi kuitenkin päinvastaisessa tilanteessa, 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. 1990-luvulle tultaessa valistusta ja kontrollia oli toteutettu jo pitkään. Näitä taustoja vasten ajatellen Pauliina Seppälä ja Mikko Salasuo ovat artikkelissaan *Aaltoja vai vedenpinnan pysyvää nousua?* pohdiskelleet toisen huumeaallon olevan edellistä lopullisempi ilmiö, ”pysyvää merenpinnan nousua”. (Salasuo 2001, 180–184; Salasuo & Seppälä 2001, 227–237). Havaintoja huumeiden käytön normalisoitumisesta ja tasoittumisesta yhteiskunnan osaksi tukevat myös tilastolliset tiedot (esim. Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 3; EMCDDA 2014, 11). Huumausainelainsäädäntö on myös osoittautunut tähän mennessä kykenemättömäksi lopettamaan laittomiksi luokiteltujen päihteiden käyttöä yhteiskunnassamme, tai juuri missään muussakaan yhteiskunnassa. Näin ollen on syytä uskoa, että laittomien ja marginaalisten päihteiden käyttö tulee jäämään osaksi yhteiskuntaamme.

1.4 Psykedeelinen kulttuuri hippiliikkeen henkisenä perillisenä

Toisen huumeaallon alun jälkeen tilanne on pysynyt melko tasaisena 2000- ja 2010-lukujen kuluessa. Huumausaineiden käyttö on nuorten keskuudessa kääntynyt kevyeen laskuun, mutta muuten tilanne on melko vakaa. (esim. Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 3, 9; EMCDDA 2014, 11) Vakiintunut tilanne on synnyttänyt myös jossain määrin vakiintuneina pidettäviä kulttuurisia ilmiöitä, joihin laittomat päihteet voidaan yhdistää. Tällaisia

ilmiöitä ovat esimerkiksi Mikko Salasuon ja Kati Rantalan artikkelissaan *Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana* (2003) hahmottelemat stimulantti- ja psykedeelikulttuuri. Nämä ilmiöt ovat kuitenkin osittain päällekkäisiä, eikä niiden erottaminen täydellisesti toisistaan ole suinkaan mahdollista. Stimulantti- eli ravekulttuuriin Salasuo ja Rantala yhdistävät aineista amfetamiinin, ekstaasin, kokaiinin ja kannabiksen sekä tavoitteista hyvän olon maksimoinnin, hauskanpidon, rentoutumisen, hedonismin, eskapismen ja elitismen. Psykedeelikulttuuriin puolestaan yhdistyvät lsd, sienet, ekstaasi ja kannabis sekä tajunnan avartaminen, itsetuntemuksen lisääminen, etsintä, todellisuuden toisenlainen tarkastelu ja hauskanpito. (2003, 58) Samankaltaiseen jakoon on päätenyt myös Pauliina Seppälä artikkelissaan *Kielletyt aineet ja niiden merkitys teknokulttuurissa* (2001, 214–219)

Psykedeelinen kulttuuri on osaltaan suora kulttuurinen jatke 1960-luvun hippiliikkeelle. Millerin mukaan hippiliikkeessä päihteet jaettiin termeillä drug ja dope. Dope viittasi päihteisiin, jotka hipit näkivät positiivisessa valossa, lähinnä siis kannabikseen, LSD:hen, sieniin ja muihin psykedeelisiin. Sanalla drug taas viitattiin kaikkiin päihteisiin, mutta etenkin amfetamiiniin, metamfetamiiniin, opiaatteihin, barbituraatteihin ja myös toisinaan kokaiiniin. Päihteet jaoteltiin lähinnä sen mukaan, koettiinko niiden laajentavan tajuntaa vai turuttavan sitä. Myös luonnollisuus näyttäytyy yhtenä jaotteluperusteena, vaikka LSD onkin synteettisesti tuotettu aine. Jaottelu on tietenkin karkea, eikä suinkaan ollut kaikkien hippiliikettä edustaneiden käytössä. Tässä se näyttäytyy kuitenkin tärkeänä, koska hyvin samankaltaisia jakoja on erotettavissa myös tämän päivän psykedeelikulttuurista. (Miller 1991, 1–3.)

Ennen hippiliikkeen ja psykedeelikulttuurin yhteyden tarkempaa tutkiskelua on syytä huomata, että hippien kutsuminen liikkeeksi voi olla harhaanjohtavaa. Henkisistä ja poliittisista pyrkimyksistään huolimatta liike ei ollut yhtenäinen. Pikemminkin hippiliike –ilmaus on kattokäsite, joka pitää sisällään suuren määrän erilaisia ryhmittymiä, joista osan tarkoituksiperät olivat yhteneväisiä, osan ristiriitaisia ja osa keskittyi vain hauskanpitoon. Liike sana kuitenkin kuvailee mielestäni hyvin sitä vastakulttuurista, poliittista ja sosiaalista liikehdintää, jota 1960- ja 70-luvuilla tapahtui.

Samoin psykedeelikulttuurikaan ei ole yksittäinen, monoliittinen kulttuuri. Sen yhteneväisyydet ovat kuitenkin suuremmat kuin hippiliikkeen, eikä niin suurta kulttuurin sisäisten joukkojen määrää ole syntynyt. Kuten myöhemmin esitän tarkemmin, psykedeelikulttuurilta puuttuvat hippiliikkeen poliittiset tavoitteet lähes kokonaan. Lisäksi sillä ei ole samankaltaista massaa kuin hippiliikkeellä, sen medianäkyvyys on selvästi pienempi ja väkilukuun suhteutettuna se on myös selvästi pienempi. Näin ollen sitä puolestaan kuvaa sana kulttuuri paremmin kuin liike. Sen jäseniä yhdistävät lähinnä kulttuuriset tekijät, vaatteet, musiikki ja taide, sekä tietysti psykedeeliset päihteet.

Päihteiden jaottelun lisäksi psykedeelikulttuuri on perinyt hippiliikkeeltä myös (muuta) ideologista taustaa. Pyrkimys tajunnan laajentamiseen on selkeästi mukana, pääasiassa päihteiden kautta, mutta myös muiden keinojen kuten meditaation tai joogan. Britannialainen antropologi Paul Heelas on käsitellyt teoksessaan *Spiritualities of Life: New Age Romanticism and Consumptive Capitalism* joogan ja meditaation kaltaisia henkisyiden ilmenymiä laajalti. Palaan myöhemmin laajemmin Heelaksen ajatuksiin sekä niiden ja psykedeelisten päihteiden käytön yhteyteen, mutta tässä yhteydessä on tärkeää huomata, että myös Heelas yhdistää hippiliikkeen ja "elämän henkisyudet" (spiritualities of life), kuten hän itse niitä kutsuu (2008, 47–49). Ilmaisulla Heelas viittaa moninaisiin ilmiöihin, jotka ovat luonteeltaan henkisiä, mutta jotka tähtäävät tämänhetkisen elämän täydellistymiseen jonkinasteisten transsendenttisten ulottuvuuksien sijaan (2008, 25–26). Henkisyysyksen yhteys on tärkeää nimenomaan sen seikan kannalta, että ne päihteiden lisäksi muodostavat toisen tärkeän yhteyden hippiliikkeen ja nykypäivän psykedeelikulttuurin välille.

Omassa aineistossani edellä mainittu yhteys näyttäytyy myös useaan otteeseen. Vaikkakaan yksikään haastateltavista ei mainitse hippiliikettä eksplisiittisesti, viittaavat he siihen kuitenkin useaan otteeseen. Päihteiden jako hyviin ja huonoihin tulee myös esiin useimmissa haastatteluissa, samoin kiinnostus sellaiseen toimintaan, mitä Heelas nimittää elämän henkisyysiksi. Myös muut tutkijat ovat nähneet yhteyden nykyisen psykedeelisen kulttuurin ja hippiliikkeen välissä (esim. Riley, Thompson & Griffin 2010, 445–446). Kuten jo aikaisemmin ilmaisin, historiallinen konteksti on olennainen osa kulttuurisia ilmiöitä määriteltä-

essä. Hippiliike on psykedeelisen kulttuurin tärkein historiallinen vaikute ja palaa näiden kahden eroihin ja samankaltaisuuksiin vielä syvemmin analyysissä.

Hippiliikkeeseen kuului myös selkeitä henkisiä pyrkimyksiä. Tajunnanlaajennus ja elämän henkisyydet eivät olleet pelkästään arvoja sinänsä, vaan niihin liittyi laajempia uskonnollisia tavoitteita. Etenkin laittomat päihteet yhdistettiin uskonnollisuuteen tai henkisyyteen ja liikkeen sisällä esiintyi pyrkimyksiä jonkinlaiseen henkiseen heräämiseen tai kadotetuksi koetun henkisyyden uudelleen löytämiseen. Päihteiden nähtiin antavan henkilöille yksilöllisiä uskonnollisia kokemuksia.

Psykedeelisillä päihteillä tiedetään olevan kykyä aiheuttaa uskonnollisia tai henkisiä kokemuksia (esim. Griffiths, Richards, McCann & Jesse 2006, 1,15). Tämän lisäksi niissä kuitenkin nähtiin potentiaalia myös uskonnollisten yhteisöjen ylläpitämiseen ja suoraan vaikutukseen henkilön eettisiin näkemyksiin. Päihteisiin yhdistettävä uskonnollisuus sai erilaisia muotoja ja myös osakseen kritiikkiä liikkeen sisältäkin. Jotkut hippiliikkeen edustajat kokivat päihdekirkkojen rajaavan päihteet vain sakramentaaliseen käyttöön ja vaikka lähes kaikki hyväksyivät sakramentaalisen käytön, kirkkojen pelättiin unohtavan päihteiden viihdyttävä ja eskapistinen käyttö. Spirituaalisen kokemuksen etsimisen pelättiin myös johtavan poliittisen aktivismin unohtumiseen. (Miller 1991, 7–9)

2 METODOLOGIA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa esittelen tutkielmani metodologisen pohjan. Se on muodostunut lähes täysin aineiston pohjalta. Esittelen tässä ensin haastattelut ja sitten kaksi analyysin suhteen tärkeintä teoreettista työkaluani, antropologi Victor Turnerin käyttämät liminaliteetin ja communityn termit. Lisäksi esiin nousee jo aiemmin mainittu tutkija, Paul Heelas, jonka elämän henkisyysien käsittely on myös olennainen teoreettinen viitekehys omassa tutkielmassani.

2.1 Etnografia metodologiana

Pohjimmaisena metodologiana tutkimelmissani on etnografiaksi kutsuttu tutkimusote. Etnografiaa voitaisiin kutsua myös osallistuvaksi havainnoinniksi, jossa tutkija menee kentälle, osallistuu johonkin ilmiöön ja havainnoi sitä. Tutkija pyrkii hankkimaan ilmiöstä tietoa sisältäpäin, siihen osallistujien näkemysten ja toiminnan kautta. Tämän tutkimuksen parissa etnografisuus viittaa ensinnä haastattelujen tekemiseen, mutta myös niiden analysointiin ja prosessin aukikirjoittamiseen. (Maunu 2014, 46.)

Kyse on siis etnografisesta kirjoittamisesta, johon viittasin jo aiemmin. Se viittaa jo ilmauksena sanan etnografia etymologiaan. Sana muodostuu kahdesta kreikankielestä juurensa saavasta osasta, *etno* ja *grafia*, edellisen viitatessa etnisyyteen ja jälkimmäisen kuvantamiseen, kuten esimerkiksi sanassa graafi, jolla tarkoitetaan kuvaajaa. Kyse on siis etnisyyden kuvantamisesta. Nykypäivän etnografiassa etnisyyden on kuitenkin väistynyt kulttuurin tieltä, eikä kulttuureja yhdistetä enää suoraan etnisyyteen, vaikka nimessä sana etno onkin edelleen.

Tässä yhteydessä on myös syytä painottaa huomiota sanaan kirjoittaminen, joka on tutkimukselle oleellinen osa. Etnografinen kirjoittaminen on oma kirjoittamisen muotonsa, joka

poikkeaa muista kirjoituksista ja sitä määrittelevät useat seikat. Ensinnä se on kontekstuaalista, se on sidonnaista sekä kirjoittajan omaan kulttuuriin että tutkittavaan kulttuuriin. Se ikään kuin asettaa nämä kaksi vastakkain ja heijastelee niitä toisiinsa, koettaen valottaa ainakin tutkittavasta kulttuurista jotain aspektia. Toiseksi, se on institutionaalista ja poliittista, etnografia kirjoitetaan aina joidenkin instituutioiden sisällä ja sen tekeminen pitää sisällään ajatuksen auktoriteetista puhua jos ei tutkittavien äänellä niin ainakin heidän puolestaan siitä, millainen heidän edustamansa kulttuuri on. Kolmanneksi, etnografinen kirjoittaminen kuvaa aina vain osittaista totuutta. Kuvattua kulttuuria ei voida koskaan kirjoittaa kokonaan, vaan se totuus, mikä etnografisessa kirjoittamisessa voidaan tuoda ilmi, on aina historiallinen ja konstruktiivinen esitys tutkimuksen kohteesta. (Clifford 1986, 6–7.)

2.2 Haastattelut

Tutkimusaineistonani toimivat itse tekemäni teemahaastattelut. Näin ollen tutkielma on vahvasti laadullisen tutkimuksen puoleen nojaava, vaikka analyysien ja teorian pohjana käytänkin jonkin verran aiemmissa tutkimuksissa esitettyä määrällistä informaatiota. Tutkielmassani käytettävien metodien lisäksi tutkimusotteeni on ontologiselta sekä epistemologiselta kannaltaan laadullinen. Näihin pohjaoletuksiin kuuluu ajatus siitä, että todellisuus on sosiaalisesti konstruoitu. Jokainen käsite, jokainen pala maailmaa muodostuu subjektiivisena tulkintana, joka puolestaan on kaiken sen summa mitä tiedämme ja havaitsemme. Maailma ei siis ole sellaisenaan olemassa vaan se aktualisoituu tulkinnoissamme siitä. Tutkijan rooli tiedon tuottamisessa puolestaan edustaa epistemologista kantaani, tutkimuksen tuottama tieto ei synny puhtaana informaationa vaan muodostuu tutkijan ja tutkittavan asian dialogisena tuotantona. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 17–24.)

Teemahaastattelulla viitataan Sinikka Hirsjärven ja Helena Hurmeen teoksessaan *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö* kuvailemaan puolistrukturoituun haastatteluun. Teemahaastatteluni ovat olleet kohdennettuja haastatteluja, joiden keskiössä ovat olleet päihteiden käyttöön liittyvät teemat. Kysymysten sanavalinnat ja esittämisen järjestys

ovat vaihdelleet haastattelukohtaisesti, perustuen lähinnä intuitiooni ja vuorovaikutukseeni haastateltavan kanssa. Lisäksi olen täydentänyt kysymyksiä haastattelujen jälkeen.

Kyseisen metodin valitsin siksi, että sen kautta tiedon tuottaminen tapahtuu vuorovaikutuksessa haastateltavan ja haastattelijan välillä. Näin ollen se antaa tutkimuskohteelle mahdollisuuden tuoda omaa näkemystään julki. Koska tutkielman keskiössä ovat kysymykset siitä, kuinka psykedeelisen kulttuurin edustajat hahmottavat kokemuksiaan käyttämistään päihteistä, tämä tiedon vuorovaikutuksellisuus on näkemykseni mukaan paras keino kyseisen aiheen tarkasteluun. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 34–37, 47–48.)

Haastateltavat olen tavoittanut pääasiassa niin kutsutun lumipalloefektin kautta, eli yhden haastateltavan kautta olen tavoittanut lisää psykedeelisiin tutustuneita ihmisiä. Muutamat myös tarjoutuivat itse haastateltaviksi kuullessaan tutkielmastani. Koska haastateltavat ovat vapaaehtoisesti ilman minkäänlaista suostuttelua joko suostuneet tai jopa tarjoutuneet haastateltaviksi, on tämä otettava huomioon analyysiä tehdessä. Haastateltavien tavoittaminen tällä tavalla satunnaisesti tai mahdollisuuksien mukaan antaa äänen niille, joilla on erityistä kiinnostusta puhua. Tällöin tutkielmassa nousee esiin tiettyjen henkilöiden tuottama kuva ja todellisuus psykedeelisistä päihteistä ja niiden käytöstä. On huomattava, että kuva ei ole täydellinen vaan pikemminkin eräänlainen tuokiokuva, joka on lisäksi nähty tietystä suunnasta. Tämä on tietysti usein muunkin laadullisen tutkimuksen ominaisuus. Pienellä määrällä haastateltavia ei kokonaisuuden tavoittaminen ole mahdollista. Toisaalta vaikka, esimerkiksi survey-kyselyillä voitaisiin tavoittaa täydellisempi kuva päihteiden käytöstä, ei (pelkästään) määrällisen tutkimuksen metodeilla olisi mahdollista, tai ainakaan helppoa, tavoittaa käyttäjien omaa todellisuutta.

Haastateltavia on yhteensä yhdeksän, joista kolme on naispuoleisia. Kaikki ovat iältään kahdenkymmenen ja kolmenkymmenen välissä. Ikä- ja sukupuolijakaumaltaan kyseessä on siis melko tyypillinen otos laittomien ja marginaalisten päihteiden käyttäjistä, vaikkakaan sitä ei näin pienen otoksen ollessa kyseessä voi pitää merkittävänä seikkana. Yksi haastateluista on tehty englanniksi. Haastateltava sen enempiä kuin haastattelijakaan eivät puhu englantia äidinkielenään, joten tämä on huomionarvoista analysoidessa haastattelun sisäl-

töä. Ei-äidinkielellä kommunikoidessa osa merkityksestä jää aina piiloon ja muuntuu. Tästä syystä olen jättänyt mainitun haastattelun syvemmän analysoinnin sikseen, keskittyen vain käyttämään sitä ikään kuin referenssinä muille haastatteluille.

Kuten mainittua, haastattelut ovat itse toteuttamiani ja niin kutsuttuja avoimia teemahaastatteluja. Ne siis eivät ole vahvasti strukturoituja kysymys kysymykseltä eteneviä, vaan niissä on tiettyjä laajoja teemoja, joista olen pyytänyt haastateltavia kertomaan. Näihin kertomuksiin olen hakenut tarkennusta täydentävillä kysymyksillä. Haastattelujen teemoitus löytyy liitteenä tutkielman lopusta. Suurimman osan haastatteluja tein vuoden 2013 alku-puoliskolla. Olen myös täydentänyt muutamia haastatteluja myöhemmin tehdyillä jatko-haastatteluilla, jotka on tehty vuoden 2014 kesällä ja syksyllä. Alkuperäisistä haastatteluista on siis kulunut melko pitkä aika. Tämä aikaväli on omasta mielestäni näyttänyt sekä ongelmana että etuna. Pitkän ajan jälkeen on hieman hankala tavoittaa jokaista ajatusta samankaltaisena kuin ne olivat haastatteluja tehdessä. Toisaalta tämä etäisyys auttaa havainnoimaan tilannetta eri tavoin kuin jos kirjoittaminen olisi aloitettu heti haastattelujen jälkeen.

2.3 Communitas ja liminaliteetti

Käsite communitas nousi ensimmäisestä haastattelustani. Haastattelun jälkeen olin lupautunut viemään haastateltavan autolla haastattelupaikalta muutaman kilometrin päähän. Autossa hän kertoi mielikuvitustani kutkuttaneen tarinan, jonka kirjasin ylös kiireesti heti kun sain auton pysähdyksiin. Mikko ja hänen ystävänsä olivat ottaneet mökillä suurehkon annoksen LSD:tä ja jossain vaiheessa trippiä he olivat kokeneet ”täydellisen yhteyden” toisiinsa. Mikon tarinan mukaan hän ja mukana olleet ystävät olivat ymmärtäneet toisiaan täysin, ilman sanoja, ja kyenneet viestimään telepaattisesti keskenään. He olivat haastateltavan omin sanoin ”projektoineet” toistensa mieliin ”sinfonioita ja ilotulituksia” eli kuvia ja musiikkia ilman minkäänlaista verbaalista kommunikaatiota. Kokemuksen jälkeen Mikko oli kokenut olonsa hämmentyneeksi ja kysynyt myöhemmin muilta tilanteeseen osallistuneilta, olivatko he kokeneet saman. Muutkin olivat myöntäneet kokeneensa yhteyden ja

myös muiden mielestä kokemus oli ollut erityisen voimakas ja mieleenpainuva. Epäselväksi jäi, kokivatko kaikki samanlaisen telepaattisen yhteyden, vai koskiko se vain joitain tilanteeseen osallistuneita.

Kysyessäni kuinka hän suhtautuu tällaisiin kokemuksiin, haasteltava vaikutti epävarmalta. Hän sanoi, ettei uskalla antaa itselleen lupaa uskoa niihin, sillä se olisi hullua. Tilanne jäi vaivaamaan ajatuksiani muutamaksi päiväksi. Haastateltava oli selvästi kokenut jotain todella voimakasta, mutta joutui vähättelemään sitä itselleen, sillä se poikkesi liikaa siitä todellisuudesta, johon olemme yleensä tottuneet. Tämä ristiriita vaikutti selvästi vaivaavan myös haastateltavaa itseään ja näkyi selkeästi hänen olemuksessaan kun hän puhui kokemuksestaan ja siihen liittyvistä tuntemuksista.

Communitas on antropologi Victor Turnerin (1969, 131–165) kehittänyt ja lanseeraama termi, joka kuvaa eräänlaista yhteisöllisyyttä. Termiä on käsitellyt myös Edith Turner teoksessaan *Communitas: The Anthropology of Collective Joy*. Communitasta voisi kuvailla eräänlaiseksi yhteisöllisyyden piikiksi: siinä yhteisöllisyys nousee esiin voimakkaasti ja henkilöt tuntevat syvää, selittämätöntä yhteenkuuluvuuden ja ilon tunnetta. Edith Turner kuvailee communitasta aiheelle omistetun kirjansa ensimmäisillä sivuilla seuraavanlaisesti:

What is communitas? The characteristics of communitas show it to be almost beyond strict definition, with almost endless variations. Communitas often appears unexpectedly. It has to do with the sense felt by a group of people when their life together takes on full meaning. It could be called a collective *satori* or *unio mystica*, but the phenomenon is far more common than the mystical states. (Turner 2012, 1.)

Myöhemmin, kirjan päätösluvussa, esiintyy toinen luonnehdinta aiheesta:

Communitas – what is it? Trying to answer is like trying to locate and hold down an electron. It cannot be done. Communitas is activity, not an object or state. Therefore, the only way to catch these “electrons” in the middle of their elusive activity, in process, is to go along with them in the very rush of their impossible energy. (Turner 2012, 220.)

Edellä olevista lainauksista käy ilmi communitaksen vaikea olemus. Se on monimuotoinen tila, jonka määrittely on kaikkea muuta kuin yksinkertaista. Ytimessään se on kokemus, joka sitoo ihmisiä yhteen ja samanaikaisesti tuottaa iloa. Victor Turner määrittelee commu-

nitaksen pitkälti alisteisessa sosiaalisessa asemassa olevien ihmisten kokemaksi, mikä antaisi viitteen jonkinlaisesta vastarintaisesta toiminnasta (Turner 1969, 133–134). Toisaalta hän itsekkin myöntää siihen kuuluvan olennaisesti myös "— such universal human values as peace and harmony between all men —" (Turner 1969, 134). *Communitas* kuitenkin on jotain vahvempaa ja syvempää kuin "— effortless comradeship that can arise between friends, coworkers, or professional colleagues any day" (Turner 1969, 138).

Kuten mainittua, *communitas* voi tapahtua monenlaisissa tiloissa, tilanteissa ja joukoissa. *Communitaksesta* Victor Turner antaa seuraavanlaisia esimerkkejä: hippien tai beatnikkien 60-luvulla tehdyt pyrkimykset saavuttaa jonkinlaista vapaata yhdessäoloa "happeningien" kautta, Fransiscus Assisilaisen 1200-luvulla perustama; köyhyyteen vannoutunut fransiskaanelveljien munkkijärjestö, pakkotyöhön alistettujen yllättävä ilon työstään tai rituaalistisesti yhteiskunnasta irrotettujen heimon jäsenten yhteisöllisyys alkukantaisemmissa heimoissa. (Turner 1969, 113–125, 134–140.) Kirjassaan *Communitas: the anthropology of collective joy* Edith Turner tuo *communitaksen* käsitteen kymmeneen eri tilanteisiin pienten esimerkkien kautta. Vain muutamia esimerkkejä mainitakseni niihin kuuluvat: vauvojen ja äitien yhteys toisiinsa, yhteisöllinen parantamisriitti Amazonasilla, aseistakieltäytyjien innokas työskentely Englannissa toisen maailmansodan aikaan ja kuolevien ympärille leviävä rauhantunne (Turner 2012, 13–15, 27–29, 56–59, 195–196). Näiden esimerkkien kautta käy selväksi *communitaksen* valtaisan moninainen luonne. Ytimessään kyseessä on siis tila tai tapahtuma, joka yhdistää ihmiset ja antaa heille jonkinlaisen, arkitodellisuudesta täysin poikkeavan yhteyden.

Käytän tutkielmassani *communitas* -termiä hahmottamaan psykedeelien vaikutuksen alaisena koettuja syviä, arkitodellisuudesta poikkeavia tai sen ylittäviä, yhteisöllisyyden tunteita. Tässä yhteydessä *communitas* ei mielestäni juuri eroa Turnerien määritelmistä, mutta joitain huomioita on aiheen suhteen syytä tehdä. Ensiksi, Victor Turner määrittää *communitaksen* nimenomaan sosiaalisesti tai kulttuurisesti alisteisen ihmisryhmän kokemukseksi (1969, 125–129). Omassa tutkielmassani en hyväksy tätä *communitaksen* puolta sellaisenaan vaan pyrin mahdollisimman hyvin tarkastelemaan sitä sellaisena kuin haastateltavani sen kokevat. Näin ollen olen siis lähempänä Edith Turnerin määritelmiä: "it is a fact of eve-

rybody's experience" (Turner 2012, xii). Tätä perustelen sillä, että he eivät mielestäni tule millään tavalla sosiaalisesti alisteisista ryhmistä, ainakaan siinä määrin, että sen havaitsisi välittömästi, ilman syvempää analyysiä. Toiseksi, edelleen nojaten enemmän Edith Turnerin kirjoituksiin, en niinkään keskity Victor Turnerin määrittelemiin normatiiviseen ja ideologiseen communitakseen (Turner 1969, 132). Niiden sijaan keskiöön nousee communitas kokemuksena, eli Victor Turnerin määritelmän mukaan spontaani communitas (Turner 1969, 132).

Kuten Martti Grönfors toteaa mainiossa *Kvalitatiiviset kenttätömenetelmät* - tutkimusoppaassaan:

Sosiaaliteiteissä sellaiset teoreettiset käsitteet kuten ”rooli”, ”status”, ”integraatio”, ”yhteiskuntaluokka”, ”arvot” ym. tulee operationalisoida tai liittää havaittuihin seikkoihin, ennen kuin voidaan sanoa mitään niiden selitysvuimasta niiden teorioiden yhteydessä, joissa kyseisiä käsitteitä käytetään. (1982, 152.)

Tässä on kuitenkin syytä huomauttaa myös toiselta kannalta: kaksi edellisessä kappaleessa käsiteltyä huomiota ovat – kuten communitas kokonaisuudessaankin – alustavia analyttisiä työkaluja. Ne kumpuavat sekä omasta esiyymäryksestäni aiheesta, että ensimmäisistä havainnoistani haastatteluissa. Haastattelujen analyysit voivat kuitenkin palauttaa communitaksen alisteisten työkaluksi tai löytää psykedeelien käyttöön liittyviä normatiivisia ja ideologisia communitaksia. Kuten nämä mainitut työkalutkin, koko tutkimukseni nojaa niin sanotusti emistiseen näkökulmaan, antaen haastattelujen vaikuttaa myös tulkintakehykseen ja pyrin olemaan pakottamatta niitä voimakkaasti ennalta päätettyihin malleihin.

Liminaliteetti on toinen tärkeä käsite, jonka Victor Turner on esitellyt (1969, 94). Turner pohjaa kehittämäänsä liminaliteettia Arnold van Gennepin teokseen *The Rites of Passage*, jossa käsitellään siirtymäriittejä ja niiden aikana esiintyviä poikkeavia sosiaalisia tiloja, joita jo van Gennep kutsuu liminaaliksi tiloiksi (1960, 105). Liminaliteetti tarkoittaa väli-tilaa ja on käsitteenä pikemminkin Turnerin lanseeraama, vaikka van Gennep käyttikin sitä ensin. Liminaliteetti esiintyy esimerkiksi initiaatio- tai aikuistumisrituaalin aikana, jossa initiaattia ei käsitellä kuuluvaksi yhteisöön, vaan hän on rituaalia edeltäneen sosiaalisen tilan ja sen jälkeisen tilan välissä. Tässä liminaalissa tilassa oleva ihminen ei sellaisenaan

kuulu osaksi yhteiskuntaa: häntä ei käsitetä yhteiskunnan jäsenenä, eikä hänen toimintaansa arvioida samoilla kriteereillä kuin muiden. (Turner 1969, 94–95; van Gennep 1960, 114–115.)

Turnerit, etenkin Victor, yhdistävät communitakseen voimakkaasti myös liminaliteetin käsitteen. Liminaliteetti tai liminaalit tilat ovat ikään kuin hautomoja, joissa communitaksen kokemukset syntyvät. Liminaalit henkilöt ovat siltä väliltä (betwixt and between): ”– – the blend they [liminal phenomena] offer of lowliness and sacredness, of homogeneity and comradeship” (Turner 1969, 96). Näissä tiloissa henkilöt sulautuvat hetkittäin yhteen, yhdistyen yhdeksi mystiseksi kokonaisuudeksi ja muodostaen näin communitaksen kokemuksen toistensa välille. Psykedeelisten päihteiden vaikutuksen alaisena oleminen on helppo hahmottaa liminaaliksi tilaksi. Päihtyneenä osanottajat näkevät ja kokevat asioita, joita ei arkitodellisuudessa voi havaita sekä toimivat hyvin eri tavoin kuin normaalissa elämässään. Edith Turnerin mukaan: ”The liminal person comes to stand for the sentiment of undifferentiated humankind: all that is innate, whole and unified” (Turner 2012, 169). Lisäksi myös Turnerin mainitsema yhdistelmä alhaisuutta ja pyhyyttä (lowliness and sacredness) näyttyy myös tässä yhteydessä. Huumeiden laiton ja paheksuttu asema edustaa selvästi alhaisuutta, kun taas useiden käyttäjien suhtautuminen psykedeelisiin päihteisiin lähestyy sakraalia.

2.4 Elämän henkisydet

Paul Heelas syventyy henkisyyden ja henkisyyskäsien merkityksiin niitä kokeville ihmisille. Hän kirjoittaa: ”And as anthropologists, for example, have demonstrated, to have new experiences, to acquire new understandings, to change values during the ritual process – exemplified by *rites de passage* – frequently has profound significance for life” (Heelas 2008, 9). Heelaksen käyttämä ilmaus *rites de passage* viittaa Turnerien ajatusten alkulähteelle, Arnold van Gennepin, teokseen *Les rites de passage* (1909).

Heelas määrittelee henkisyyskäsitteitä kaksijakoisesti teoksessaan. Hän puhuu elämän henkisyyskäsitteistä (spiritualities of life) ja henkisyyskäsitteistä elämälle (spiritualities for life). Nämä hän esittelee vastakkaisina ilmiöinä. Niistä ensimmäinen, elämän henkisyyskäsitteet, on hänen kirjansa keskiössä. Sillä Heelas viittaa henkisyyskäsitteiden kokemuksiin, jotka ovat elämän ytimessä: ”Spirituality is identified with life-itself, the agency which sustains life; spirituality is found within the depths of subjective-life, our most valued experiences of what it is to be alive” (Heelas 2008, 25). Toisessa päässä henkisyyskäsitteiden akselia Heelas näkee henkisyyskäsitteet elämälle, tai henkisyyskäsitteet uskonnolla (spiritualities-cum-religion). Nämä eroavat edellisistä nimenomaan siinä, että niiden painopiste on tämän elämän ulkopuolella, paratiisissa, nirvanassa tai missä tahansa vastaavassa. Ensimmäiset taas keskittyvät Heelaksen mukaan juuri elämään ja sen elämiseen täydellä teholla. Niiden fokus on jossain elämän sisällä, “within the depths of subjective life”.

Heelaksen teoksen pääasiallinen sisältö keskittyy elämän henkisyyskäsitteiden merkittävyyden perusteluun. Hän kirjoittaa New Age -henkisyyskäsitteistä ja niiden merkityksestä ihmisten elämälle, torjuen ja kilpistäen väitteitä siitä, että New Age -henkisyyskäsitteet olisivat vain tyhjää ja kapitalistista kuluttamista. Vaikka Heelas ei hylkää kulutuksen terminologiaa, hän näkee henkisyyskäsitteiden pitämisen pelkkänä kuluttamisena selkeästi reduktionistisena. *Spiritualities of Life* pyrkii luovimaan kahden virtauksen välissä, henkisyyskäsitteiden ylistämisen ja kohottamisen sekä niiden vähättelemisen silkkana kulutuksena. Hän kuitenkin asettuu teoksessaan vahvasti elämän henkisyyskäsitteiden puolelle, kapitalistista eetosista vastaan. Hän määrittelee oman teoksensa tarkoituksiksi nimenomaan argumentoinnin henkisen todellisuuden merkityksellisyyskäsitteiden puolesta ja sen todistamisen, että New Agen henkisyyskäsitteet eivät ole kokonaan kuluttajateodellisuuden nielaisemia. (Heelas 2008, 9.)

Heelaksen teos linkittyy vahvasti keskusteluun post-sekulaarista maailmasta ja identiteetistä. Postsekularismin ajatuksen taustalla on Jürgen Habermasin avaama keskustelu ja sitä edeltävä ajatus hyvinvoivan, läntisen maailman sekularisaatiosta. Toisen maailmansodan jälkeen länsimaiset yhteiskunnat vaikuttivat muuttuvan maallisiksi luonteeltaan. Niiden arvot ja maailmankuvat eivät näennäisesti enää perustuneet uskonnolliselle pohjalle. Sekularisaation nähtiin kuuluvan olennaisena osana modernisaatioon. Kuitenkin, kuten Haber-

mas osoittaa, sekularisaation voitto ei ole suinkaan selvää (Habermas, 2008). Monenkaltaiset uskonnolliset liikkeet nostavat jatkuvasti päätään yhteiskunnissa, fundamentalismi lisääntyy ja New Age on tullut jäädäkseen.

Spiritualities of Life ei ota suoraa kantaa sekularisaatioon tai post-sekularisaatioon. Sen sijaan Heelas pyrkii analysoimaan henkisyyskäsitteitä niiden omista näkökulmista käsin, tarkoittaen siis henkisyyskäsitteisiin osallistuvien näkökulmia. Käsitellessään kuluttamisen ja kapitalistisen eetoskäsitteiden merkityksiä elämän henkisyyskäsitteissä, hän argumentoi sen puolesta, kuinka jos henkisyyskäsitteisiin osallistujat eivät itse usko toimintansa tai tarkoitustensa liittyvän kuluttamiseen, ne eivät silloin liity kuluttamiseen (2008, 94).

Näen psykedeelisten päihteiden käytön liittyvän voimakkaasti Heelaksen kuvailuihin elämän henkisyyskäsitteistä. Kyseisten päihteiden käytölle on yhtä lukuun ottamatta kaikissa tekemissani haastatteluissa annettu suuri merkitys, suurempi kuin vain päihtymisen hakeminen. Tarkennusta haettaessa useimpien haastateltavien on vaikea kuvailla päihteiden merkitystä yhdellä sanalla ja palaan siihen myöhemmin. Tässä kuitenkin riittää sen havaitseminen, että niille annetaan varsin suuri merkitys.

Myös kapitalistinen eetos loistaa psykedeelien käytössä poissaolollaan, aineiden parissa liikkuvat rahasummat vaikuttavat pieniltä ja käyttäjät säännöllisesti jakavat päihteitä toisilleen ilman vastiketta, silkan yhteisöllisyyden takia. Heelas viittaa myös rahan ansaitsemisen logiikan puuttumiseen elämän henkisyyskäsitteistä. Jos kyseessä olisi puhtaasti kapitalistinen, kulutuksellinen toiminta niin oletettavasti voitaisiin nähdä enemmän rahan ansaitsemiseen tähtäviä henkisyyskäsitteitä. Vaikka tällaisiakin henkisyyskäsitteitä esiintyy, useimpien Heelaksen tarkastelemien ilmiöiden tähtäimessä on nimenomaan oman elämän ja sen merkitysten syventäminen. Samoin psykedeelisten päihteiden suhteen ansaitseminen tuntuu puuttuvan ja kyseessä vaikuttaa olevan ennemminkin jakaminen tai voittoa tavoittelematon eteenpäin myyminen. (Heelas 2008, 131.)

2.5. Tutkimusetiikka ja tutkijan reflektio

Tämänkaltaisessa tutkielmassa, jossa keskiössä ovat laittomat päihteet, on ymmärrettävistä syistä kiinnitettävä erityistä huomiota eettisiin kysymyksiin. Haastateltavien henkilöllisyyden suojan takaaminen on lähes itsestään selvää. Omassa tutkielmassani olen anonymisoinut heidät kaikki, muuttanut nimet ja joissain tapauksissa jopa muokannut käyttämiäni suoria lainauksia. Lainausten muokkaamisen olen tehnyt siitä syystä, että joillain haastateltavista puhetapa tuntuu helposti tunnistettavalta. Anonymisoinnin lisäksi en avaa aiemmin mainittua lumipalloefektiä enempää niitä kanavia, joiden kautta olen haastateltavani tavoittanut. Haastattelunauhoitukseni tai litteraationi eivät myöskään tule päätymään kenenkään muun kuin itseni nähtäville. (esim. Grönfors 1982, 188–203.)

Etiikan lisäksi toinen tärkeä tekijä tämän kaltaiselle tutkielmalle on refleksiivisyys. Kysymyksessä on aihe, josta avoimen tiedon saaminen on erittäin hankalaa, ellei mahdotonta. Tilastoja toki voidaan muodostaa kyselytutkimuksella tai tarkkailemalla rikostilastoja, mutta ne kertovat meille kovin vähän siitä, mitä päihteiden käyttäjän elämässä todella tapahtuu. Tiedon avoimuutta häiritsee lisäksi se, että esimerkiksi omaa tutkimusaineistoani ei ymmärrettävistä syistä voi näyttää kenellekään, vaan haastattelunauhat ja litteraatiot on pidettävä tiukasti salassa. Näin ollen tieto, joka tutkielmassani nousee esiin, on täysin minun tutkijana suodatettavissani sellaiseen muotoon kuin itse haluan. Tämä valtapositio kaipaa vastapainokseen tutkijalta voimakasta itsereflektiota ja jatkuvaa valintojen kyseenalaistamista sekä pohdintaa. Pyrin tuomaan refleksiivisyyden mukaan tutkielmaan jatkuvalla tasolla ja avaamaan pohdintojani valintojen sekä tulkintojen taustalta niin avoimiksi kuin osaan. (Grönfors 1982, 188–209.)

Itserefleksiivisyyteen kuuluu myös oman tutkijaposition käsittely ja pohdinta. Jokaisessa tutkimuksessa on pyrittävä ainakin jollain tasolla tiedostamaan, kuinka itse suhtautuu tutkimukseensa, aineistoonsa, aiempaan tutkimukseen sekä saamaansa tietoon. Kuten mainittua, varsinkin tämän kaltaisesta aiheesta tutkielman tekeminen tuo mukanaan valtaa ja sen kautta myös vastuuta. Tällaisessa yhteydessä oma positio nousee vielä enemmän esiin kuin monissa muissa.

Huumausaineisiin keskittynyt tutkimus on usein nähnyt huumausaineet poliittisena, sosiaalisena, lääketieteellisenä tai rikosoikeudellisena pulmana (Tammi 2002, 252; South 1999, 8). Toiselta kannalta ajatellen voidaan nähdä, että suuri osa huumausaineiden tutkimusta on sijoittunut kaksijakoiselle akselille jossa huumausaineiden käyttö esitetään ongelmakeskeisesti. Toisessa päässä akselia käyttö nähdään sosiaalisena ongelmana ja tutkitaan sitä sellaisena, sekä selvitetään siihen kohdistuvien poliittisten toimenpiteiden tehokkuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Toisessa päässä tätä akselia ovat tutkimukset, joiden tarkoituksena on osoittaa että huumeiden käytöstä on olemassa myös ongelmattomia muotoja. Asiaa voidaan lähestyä myös näin: tutkimuksissa huumausaineiden käyttäjiin usein kohdistetaan toiseuden käsitettä. Toiseutta ylläpidetään molemmista suunnista: sekä käyttäjien että niin sanotun valtakulttuurin puolelta vedetään rajoja, joilla tehdään eroja toisiin. Hyvänä esimerkkinä tästä on alkoholitutkimus, jossa tutkitaan meitä ja selkeästi erikseen otettu huumausainetutkimus, jossa tutkitaan niitä. (Seppälä 2004, 208.)

Omassa tutkielmassani pyrin olemaan ottamatta ennakkokantaa – tai oikeastaan kantaa olenkaan – päihteiden käyttöön, vaan annan haastateltavien itsensä määritellä omaa päihteiden käyttöään toimien itse määritelmien tulkkina ja välittäjänä. Tämän lähtökohdan taustalla on nimenomaan pyrkimys hahmottaa sekä päihteiden käytön syitä että sitä sosiokulttuurista todellisuutta, jossa laittomia ja/tai marginaalisia päihteitä käytetään. Äskeisen jälkeen on kuitenkin syytä huomauttaa, että kyseessä ei suinkaan ole kuvitelma täydellisestä objektiivisuudesta. Pikemminkin haen sillä, etten ota kantaa sitä, että tarkoitukseni ei ole esittää huumeiden käyttöä sen positiivisemmassa tai negatiivisemmassa valossa kuin analyysini antaa myöten. Oma suhtautumiseni – tai edes haastateltavieni suhtautuminen – päihteiden käyttöön yleisellä tasolla ei ole tässä tutkielmassa keskiössä vaan haastateltavieni henkilökohtaiset suhteet psykedeelisiin päihteisiin ja niiden käyttöön sekä käyttökokemuksiin.

Toiseuden käsitteen kohdistamiselta päihteiden käyttäjiin tuntuu olevan vaikeampi välttyä. Jos ajatellaan psykedeelisten päihteiden käyttäjiä tutkimuskohteena, täytyy heitä välttämättä ajatella jonain toisena kuin tutkija, eli toiseuden edustajina. Etenkin kun tutkittavana on ilmiö, joka sinänsä on melko vieras, kohdistuu toiseuden projektio tutkittaviin, ilman että

siltä voi millään keinolla kokonaan välttyä. Toisaalta en näe haastateltaviani ainakaan alustavassa ymmärryksessäni mitenkään erityisen poikkeavina suomalaisesta yhteiskunnasta muun kuin päihteiden käyttönsä perusteella. Pysin suhtautumaan toiseuteen siten, että se näyttäytyy tietyssä määrin väistämättömänä pahana, mutta suuremmissa mittakaavassa en ota sitä lähtökohtaisena totuutena. (Johnson, Chambers, Raghuram & Tincknell, 237–238.)

3 PSYKEDEELIT JA NIIDEN VAIKUTUS ELÄMÄÄN

Tässä luvussa aloitan haastattelujeni analyysin. Lähestyn asiaa ensimmäisenä siltä kannalta, minkälaiseksi haastateltavat itse kuvaavat käyttöönsä ja sen vaikutuksia sekä merkityksiä. Vaikutuksilla haen ennemminkin vaikutuksia koko elämään kuin nimenomaan aineiden välittömiä vaikutuksia. Kuten jo mainittua, haastateltavien puheessa toistuu usein psykedeeleille päihteille ladattu korkea merkitys. Niihin tunnutaan suhtautuvan pelonsekaisella kunnioituksella:

Mie koen että ne on niiku enemmän, enemmän lääke kun päihde. Et mie en niiku missään nimessä hyväksy sitä että sieniä käytetään päihteinä. Koska se on niin väärin ja niin vaarallistakin jollain tavalla. (Anna)

Tämän kaltainen asennoituminen psykedeeleihin toistuu useimmissa haastatteluissa. Mahdollinen vaara, etenkin käyttäjällä joka ei ole valmistautunut oikealla tavalla, nähdään korkeana. Epämääräinen, useimmiten tarkemmin määrittelemätön, riski mielenterveydelle nousee esiin usein. Tämä riski nähdään kuitenkin hallittavana tekijänä. Sitä voidaan kontrolloida oikeanlaisen valmistautumisen ja riskin itsensä tiedostamisen kautta, eikä yksikään haastateltava koe vaaran koskevan suoranaisesti häntä itseään.

Kahdeksan yhdeksästä haastateltavasta kertoi valmistautuneensa ensimmäiseen psykedeeleiden päihteiden kokeiluunsa jollain tavalla. Useimmiten valmistautuminen koskee tiedon etsintää, lähinnä internetistä. Vaikka internetin rooli tiedon lähteenä lieneekin nykyisin nuorten aikuisten keskuudessa muissakin asioissa tärkeä, tässä se nousee erityisen tärkeäksi luotettavan tiedon saamisen vaikeuden tähden. Psykedeeleistä tehdyn tutkimuksen vähäisyys ja suomenkielisten julkaisujen harvinaisuus johtaa tilanteeseen, jossa tietoa etsitään lähinnä ainoastaan internetistä. Verkosta saatava tieto puolestaan nojaa pitkälti toisten käyttäjien kokemuksiin, edelleen tutkimuksen ollessa muihin päihteisiin verrattuna vähäistä.

Yhtenä syynä ennakkotiedon hakemiselle näyttäyty pelonsekainen jännitys. Haastateltavat kertovat jännittäneensä ensimmäistä käyttökertaansa suuresti ja usein jännitys mainitaan vielä nykyisinkin esiintyvänä ilmiönä. Tässä toistuu myös edellä mainittu, epämääräinen

riski mielenterveydelle. Psykedeelit ovat ”psykyisesti raskaita” kuten useammassakin haastattelussa sanotaan.

Psykedeelien ja muiden päihteiden välille piirretään selvää rajaa. Muut päihteet ovat jotain viihteellisempää, eikä niiden koeta vaikuttavan elämään juurikaan. Päihteiden rajaamisessa näyttäytyy usein myös luonnollinen – ei-luonnollinen, tai luonnollinen – synteettinen kahtiajako, jossa synteettiset, ei-luonnolliset päihteet nähdään ongelmallisempina kuin luonnolliset. Tässä kahtiajaossa kannabis ja sienet asettuvat toiseen puolelle kun taas toiselle puolelle jäävät esimerkiksi amfetamiini ja heroini.

Noo. Mun mielestä luonnontuotteet on okei, mutta jalostetut kemialliset paskat nii en nää mitää syytä niitten käytölle. Et ehkä LSD on niinku...Tietysti sekin jalostetaan...No siis, muut tällaset psykedeelit mitä voi saaha luonnontuotteista ni joo – ne on mun mielest ihan okei. Niinku ayahuasca ja peyote ja LSA ja mitä näitä nyt on...No joo, mut se on siinä rajoilla, LSD, mutta en hyväksy sillee...No en mä nyt, jos joku halua vetää jotai heroinia ni okei, eihä se nyt mun asia oo kieltää sitä. (Anna)

Edellä olevassa lainauksessa Anna pyrkii avaamaan suhdettaan laittomiin päihteisiin. Suhde ei kuitenkaan ole selkeä tai ongelmaton, sillä vaikka hän tukeutuu luonnollinen – ei-luonnollinen jaotteluun, herättää LSD kuitenkin kiinnostusta. Tämä on toistuva mielipide haastateltavillani, joskaan kaikki eivät tee tällaista jakoa. On myös huomattavaa, kuinka Anna itsekin kokee LSD:n aseman ongelmalliseksi. Se kiinnostaa häntä, mutta selkeästi ei sovi hänen jaotteluunsa ”hyvistä” ja ”huonoista” päihteistä.

LSD:n lisäksi myös ekstaasi lasketaan usein ”hyvien” päihteiden joukkoon, vaikka tämän jaottelun ensisijaisena perusteena käytetään alinomaa luonnollisuuskriteeriä. Useimmat haastateltavat eksplikoivat ymmärtävänsä niiden mukaan laskemisen keinotekoisuuden, mutta tekevät sen silti, ilman varsinaisia perusteluja. On siis syytä epäillä, että aineiden kategorisoinnin tosiasiallisena syynä ei ole luonnollisuus ja ei-luonnollisuus. Pikemminkin syy löytyy aineiden vaikutuksista. LSD:tä ja sieniä, samoin kuin osittain ekstaasia, pidetään tajuntaa avartavina. Niiden vaikutukset koetaan positiivisiksi (riskeistä huolimatta). Kyseiset päihteet nähdään positiivisessa valossa suhteessa muihin ihmisiin. Eräs toinen haastateltava käyttää ilmausta: ”ekstaasi on rakkaus”. Alkoholin, opiaattien ja stimulanttien nähdään joko himmentävän tajuntaa tai muutoin vaikuttavan negatiivisella tavalla. Niitä pidetään

"vain päihteinä". Psykedeelien monimerkityksisyyteen verrattuna muut päihteet nähdään triviaaleina tai jopa haitallisina.

Kulttuurien rajat päihteiden käytön suhteen ovat luonnollisesti häilyvät ja omassa aineistosanikin monet mainitsevat kokeilleensa tai käyttäneensä myös esimerkiksi amfetamiinia. Yksi haastateltavistani myös rajaa ekstaasin selkästi ulos psykedeelisten kokemustensa piiristä. Hän jopa eristää sen käytön tapahtuneeksi ulkomailla ja ehdottaa että "se jääköön sinne". Vaikka olenkin tässä tutkielmassa jo rajannut ekstaasin sisällytettäväksi psykedeelien joukkoon, on edellä mainittu ulosrajaaminen tyypillinen esimerkki päihteiden välisestä linjanvedosta. Päihteiden suhteen selvästi rajataan meitä ja niitä, sisällyttäen omaan sisäryhmään ne, jotka käyttävät psykedeelisiä päihteitä. Muiden päihteiden käyttäjät sijoitetaan selvästi johonkin muuhun ryhmään ja sanaa "narkkari" käytetään usein halveksuvasti kohdistuen sitä lähinnä amfetamiinin tai opiaattien käyttäjiin. Tässä on syytä havainnoida että usein esiin nouseva "narkkarin" nimitys eli päihteiden ongelmakäyttö ei ole kuitenkaan suoraan sidonnainen käytettyyn aineeseen. Kuten jo mainittua, useat haastateltavistani kertovat käyttäneensä amfetamiinia ainakin joitain kertoja. Amfetamiinin käyttäjät, heroinistien lisäksi, ovat kuitenkin yleisimpiä "narkkareiksi" luokiteltavia, "piripäitä" tai "pirinistettä".

Mä en kiellä mitää [päihteiden käyttöä], mä en puolustele mitää sillai et ei piä paikkaasa. Siis mut jos joku sanoo mua piripääks ni mä sanon et ei piä paikkaasa. Koska se ei pidä paikkaasa. Mut en mä mitenkää lähe sitä korjailemaa et mä syön vaa niit sienii. (Jouko)

Yllä esitetyt päihteiden kategorisoinnit vastaavat hyvin Salasuon ja Rantalan sekä Seppälän aiemmin esiteltyjä havaintoja. Psykedeelikulttuurilla on "omat" päihteensä, jotka eroavat jossain määrin stimulantti- tai ravekulttuurin käyttämisestä. Ekstaasi on kuitenkin kahden kulttuurin välissä, kuten myös Salasuo ja Rantalakin ovat havainnoineet (2003, 58). Sitä käytetään molemmissa kulttuureissa. Psykedeelikulttuurin piirissä ekstaasi hahmottuu jonnain muuna kuin vain stimulanttina, jollaiseksi se lääketieteellisesti voitaisiin määritellä (esim. EMCDDA 2003, 57–60). Psykedeelikulttuurin arvostamat päihteet myös myötäilevät hippiliikkeen tekemiä jakoja. Joskin myös hippiliikkeen sisällä päihteiden rajaaminen hyviin ja huonoihin ei ollut ongelmattonta, mutta pääpiirteet olivat samat. Psykedeelejä ja

kannabista arvostettiin suuresti, kun taas esimerkiksi amfetamiinia tai heroiinia lähinnä halveksuttiin. (Miller 1991, 3.)

3.1 Psykedeelien käytön luokittelut

Päihteiden käyttäjät siis luokittelevat itsensä ja muut käyttäjät erilaisiin ryhmiin, melko arbitraarisin syin. Usein luokittelu tapahtuu pinnallisesti käytettyjen aineiden perusteella, mutta kuten yllä esitän, tämä jaottelu ei lähemmin tarkasteltuna pidä täysin paikkaansa. Päihteiden käytön ollessa varsin moniulotteinen ilmiö, on jaottelujen tekeminen tutkijallekin hankalaa. Esimerkiksi Pekka Hakkarainen esittelee jaottelujen monimutkaisuutta lisen-siaatintutkielmassaan *Huumausainekulttuuri ja käyttötavat Suomessa* (1987). Hän listaa useita erilaisia jaotteluja, käyttäen luokittelun menetelminä käytettäviä aineita, käytön hallintaa ja käytön frekvenssiä. Käytettävien aineiden osalta psykedeelit eivät juuri nouse esiin, ne mainitaan yhdessä kappaleessa pilvenpolttajiksi kutsutun ryhmän yhteydessä, mutta omaa ryhmäänsä niistä ei vielä tässä muodostu. Tähän lienee ainakin yhtenä syynä tutkimuksen ajankohta, jolloin psykedeelisten päihteiden käyttö on ollut Suomessa selvästi nykyistä harvinaisempaa. (Hakkarainen 1987, 71–89.)

Käyttökelpoisemmaksi osoittautuu Hakkaraisen tekemä jaottelu käytön hallinnan kannalta. Käytön hallintaa pohdittaessa on tärkeää havainnoida se, että kaikkien päihteiden osalta esiintyy myös hallittua käyttöä. Aivan kuten myös monet laillisiksi ja vaarattomiksi ajatellut aineet voivat hallitsemattomassa käytössä aiheuttaa terveysriskejä. Hakkarainen jakaa hallinnan suhteen käytön kolmeen ryhmään, seuraten amerikkalaisen psykiatrin, Norman Zinbergin hahmottelemia ajatuksia. Nämä ryhmät ovat hallittu käyttö, marginaalinen käyttö ja pakonomainen käyttö. Jaottelu tapahtuu käytettyjen aineiden, käytön frekvenssin ja intensiteetin, käytön säätelyn luonteen sekä käytön seurausten perusteella. Hakkarainen jättää kokeilut rajauksen ulkopuolelle ja keskittyy luokittelemaan varsinaisia käyttäjiä. (Hakkarainen 1987, 71–89.)

Yllä esitelty ongelma on varsin yleinen aiheen tutkimuksessa ja Hakkaraisen tapa lähestyä sitä on vain yksi monista. Yhtä tapaa puhua käytöstä ja luokitella käytön tapoja tai käyttäjiä

ei ole ja vaikka käytettäisiinkin yhteisiä nimityksiä, niiden sisällöt vaihtelevat suuresti. Oman tutkielmani kannalta olen jaotellut käyttäjät seuraavalla tavalla: kokeileva käyttö, täsmäkäyttö ja laaja käyttö. Rajausta perustuu samankaltaisiin ajatuksiin kuin Hakkaraisella, mutta alkaa tavallaan ”alempaa” eli kokeiluista. Omien haastateltavieni osalta varsinaista pakonomaista tai holtitonta käyttöä ei tule esiin. Vaikka haastateltaviani on määrällisesti vähän, jaottelu auttaa hahmottelemaan käytön tapoja ja syitä. Jaottelun perusteena ovat enimmäkseen laadulliset seikat ja esittelen sen sekä sen perusteet seuraavaksi. On kuitenkin syytä huomauttaa, että tämä jaottelu on asteittaista ja häilyvää ja tehty vain itseni avuksi. Sen ei ole tarkoituskaan olla laajemmalti käytettävä työkalu tai objektiivinen totuus haastateltavieni päihteiden käytöstä. Todellisuudessa rajaamani kolme luokkaa limittyvät voimakkaasti ja esimerkiksi kokeilevuus on läsnä kaikissa kolmessa.

Kokeilevia käyttäjiä on haastateltavistani vain yksi, joskin useammat ovat omien kertomustensa mukaan aloittaneet tällaisina kokeilijoina. Kokeilevan käytön tärkeimpänä tunnusmerkkinä on se, ettei päihteisiin suhtauduta kovinkaan vakavasti. Ne nähdään jollain tasolla mielenkiintoisina, mutta niiden ajatteluun ei käytetä paljoa aikaa tai vaivaa. Kokeilevassa käytössä päihteet usein saadaan joltain ystävältä, ilman omaa vaivannäköä. Selkeimmin kokeilevan käytön piiriin kuuluva Markku kuvaa psykedeelisten päihteiden käyttöään seuraavasti: ”Psykedeelejä...tullu jonku verra kokeiluluontosesti periaatteessa. LSD:tä, LSA:ta ja DXM:ää kirjainyhisteistä.” ja myöhemmin ”LSA:ta. Kaveri oli saanu isoveljeltään ja ne oli sitten niin tuota yks kaunis kesäpäivä ajateltiin että jos sitä kokeilis – – DXM oli sitten tämmösen tuota, yhen tylsän päivän idea”.

Esimerkeistä paistaa läpi tavallaan kevyt suhtautuminen aineisiin ja tietynlainen valmistautumattomuus ja päämäärättömyys niiden käytössä. Kuitenkin kysyttäessä mahdollisesta ennakkotiedosta Markkukin kertoo selvittelleensä aineiden vaikutusta ennen ensimmäistä kokeiluaan. Tähän hän tarjoaa syiksi suomalaisen huumevalistuksen vaikutusta. Huumevalistuksen hän kertoo iskostaneen itseensä alitajuntaisen pelon tai vähintään varovaisuuden kyseisiä aineita kohtaan. Ennakkotieto on tällaisessa yhteydessä siis eräänlainen torjuntakeino valistuksen aiheuttamalle pelolle. Pelko tai varautuneisuus huumeiksi luokiteltavia päihteitä kohtaan on ilmeisen merkityksellinen syy ennakkotiedon etsimiseen useimpien

haastateltavien kohdalla. Valistus on aiheuttanut varautuneisuuden, mutta kiinnostuskin on herännyt jostain. Useissa haastatteluissa myös kiinnostus liitetään valistukseen, kielletyn hedelmän houkutuksen kaltaisena teemana. Omille haastateltavilleni valistus on siis toiminut niin kiinnostuksen herättäjänä kuin uhkakuvanakin, mikä on ajanut tutustumaan aiheeseen syvällisesti, ennen ensimmäistä käyttökertaa.

Toinen, laajimmin edustettu ryhmä aineistossani on täsmäkäyttö. Täsmäkäytöllä viitataan hyvin harkittuun, melko harvoin tapahtuvaan käyttöön jossa päihteiden käytöllä pyritään selkeästi johonkin. Tällainen päämäärähakuisuus yhdistää kuitenkin jossain määrin kaikkea psykedeelien käyttöä. Täsmäkäytössä ei ole kokeilevan käytön haparoimisen tuntua, eikä se myöskään ole edellisen tavoin spontaania. Lausunnot ”Sen takia [käytän] et mie oppisin näkemää enemmä” (Tiina) ja ”haen sillä jotain uusia näkökulmii” (Mikko) toimivat hyvinä esimerkkeinä täsmäkäytöstä. Sana lääkekäyttö nousee esiin usein samoin kuin aineiden käytön terapeuttinen luonne. Päihteiden käytön riskit ovat myös edellistä ryhmää paremmin esillä ja niihin suhtaudutaan vakavasti. Psykedeelisiä päihteitä täsmäkäytetään haastateltavien mukaan mielenterveyden ylläpitämiseen, asioiden tarkasteluun uusilta kannoilta ja puhdistavaan rentoutumiseen. Nimenomaan tästä päämäärähakuisuudesta olen johtanut termin täsmäkäyttö. Olennaista täsmäkäytölle on, että päihteitä käytetään valmistautuen ja harkiten eli täsmällisesti.

Kolmanneksi ryhmäksi kutsun laajaa käyttöä, johon lukeutuu aineistossani selkeästi kaksi haastateltavaa, joista toinen on tosin jo lopettanut aineiden käytön. Laajassa käytössä ryhmänä yhdistyy kokeilunhalu, käytön frekvenssit ja käytettyjen aineiden kirjo. Molemmat tähän ryhmään lukeutuvat ovat käyttäneet päihteitä usein ja hyvin monenkirjavasti. Laajan käytön kuvauksina toimivat seuraavat: ”Psykedeelejä. No aktiivisesti mie itse käytän...Tai ne mist on tullu miulle tuttuja tai niiku mistä pidän on sienet – psilosybiinisienet – MDMA ja LSD ja sit on jotai muitaki niinku ayahuasca” ja ”erinäisiä psykedeelejä pitkä lista joita en nyt rupee yksitellen luettelemaan mut siel [käyttöhistoriassa] on happoja, sieniä ja sitten liuta aineita joita kutsutaan yhteisnimityksellä research chemicals [tutkimuskemikaalit suomeksi]”. Tämän ryhmän edustajien käyttöön liittyy selkeästi myös kokeileva puoli jossa pyritään tutustumaan laajaan määrään erilaisia aineita ja löytämään niistä itselleen sopi-

vimmat ja nautinnollisimmat. Molemmat tämän ryhmän edustajat kertovat myös käyttäneensä useita kertoja amfetamiinia mutta toinen koki sen epämiellyttävänä ja toinen irrelevanttina omien pyrkimystensä kannalta, eli soveltuvana vain viihdekäyttöön. Ryhmän edustajia voisi kuvata kirjallisuudessa usein esiintyvällä termillä *psykonautit*. Psykonautti viittaa terminä tässä henkilöön, jonka pääasiallisena motiivina päihteiden käytölle on itsetutkiskelu ja todellisuuden havainnointi. (Móro, Simon, Bárd & Rácz 2011, 190.) Itsetutkiskelu on mukana myös edellisessä ryhmässä, mutta tässä siihen yhdistyy laajempi skaala päihteitä, kokeilunhalua ja tavallaan syvemmälle päihteiden maailmaan tunkeutuminen.

3.2 Päihteiden käytön merkitykset

Kuten jo edellä esitin, psykedeelisten päihteiden käyttäjät antavat käyttämilleen päihteille melko suuria merkityksiä. Seuraavan kaltaiset, varsin epämääräiset, ilmaiset toistuvat usein haastatteluisissa: ”ei vain päihteitä”, ”viihdekäyttö ei ole riittävä termi”, ”jotain suurempaa”. Tämän merkityksen hakeminen näyttäytyy tärkeänä tutkielmassani. Haastateltavat eivät kuitenkaan osaa sitä kuvailla, ainakaan yksiselitteisesti. Useimmat mainitsevat itsetutkiskelun, kokeilun ja terapeuttiset vaikutukset käytön syiksi. Syy ei kuitenkaan ole sama asia kuin merkitys. Merkitys on jotain syvempää ja (ainakin tässä yhteydessä) vaikeammin tavoitettavaa. Merkityksen voidaan nähdä olevan kaiken ihmiselämän keskiössä. Jos asiat eivät merkitsisi meille mitään, emme panostaisi niihin. Kuitenkaan merkitystä ei ole muidenkaan elämän osa-alueiden kautta kovin helppoa ilmaista, esimerkiksi uskonnon, rakkauten, rahan tai työpaikan merkitykset ovat huomattavan moniselitteisiä ja hankalia. Tässä alaluvussa yritän hahmotella sitä, minkälaisia merkityksiä haastateltavani antavat päihteiden käytölleen.

Merkityksenanto luonnollisesti vaihtelee käyttäjältä käyttäjälle, mutta joitain yleistyksiä edellä tekemieni käyttäjäluokitusten suhteen voidaan tehdä. Kokeilevalle käyttäjälle päihteiden merkitys on huomattavasti pienempi kuin muille. Hän ei juurikaan hae syvällisiä sisältöjä käytöstään, eikä anna sille sellaisia. Täsmäkäytössä taas merkityksiin kiinnitetään suuresti huomiota. On huomattavaa havaita, että laajojen käyttäjien suhtautuminen päihte-

den merkitykseen on löyhempi kuin täsmäkäyttäjille. He näkivät käyttönsä johtuvan useista syistä, eivätkä painottaneet näitä syitä samassa määrin kuin täsmäkäyttäjät. Tässä voidaan ajatella kyseessä olevan tottumuksen. Täsmäkäyttäjät ovat käyttäneet relatiivisen harvoin kyseisiä päihteitä, joten niiden yhteiskunnallisesti ei-hyväksytyin aseman takia täsmäkäyttäjien täytyy jossain määrin legitimoida omaa käyttöönsä rakentamalla sille selkeitä merkityksiä. Laajan käytön edustajat sen sijaan ovat käyneet legitimointivaiheen jo läpi ja toinen heistä on ottanut psykedeelisten päihteiden käytön osaksi omaa identiteettiään, toinen puolestaan lopettanut sen.

Jotkut psykedeelien käyttäjät myös ikään kuin kylläntyvät psykedeelisiin ja lopettavat niiden käytön. Omassa aineistossani tällaisia on kaksi yhdeksästä haastateltavasta, paitsi edellä mainittu laajan käytön ryhmään kuuluva, myös yksi täsmäkäyttäjistä on lopettanut käytön:

No oikeestaan tämän vahvimman tripin jälkeen koin, että psykedeelit on näyttäneet minulle kaiken sen mitä minä niistä mahdollisesti halusin nähdä. Elikkä tällä hetkellä on vähän semmonen tunne että en välttämättä psykedeelisiä käytä enää. Ja niin, että ainakin tällä hetkellä on sellanen ajatusmaailma, että koen että ei oo silleen enää mitään tarvetta oikeestaan käyttää niitä. (Antti.)

Edellä Antti kuvailee syitä psykedeelien käytön lopettamiselle. Myöhemmin hän myös mainitsee näkevänsä jonkinlaisia riskejä mielenterveydelle laajamittaisessa käytössä. Mutta pääasiallisena syynä lopettamiselle näyttää olevan nimenomaan jonkin tasoinen kylläntyminen. Sama koskee myös toista haastateltavaani, joka kertoi lopettaneensa käytön. Hän painotti myös psykedeelien negatiivisia puolia, mutta tärkeimmäksi syyksi hänkin ilmaisi sen, ettei usko voivansa saada psykedeeliltä enää mitään. Kumpaakaan päätöstä lopettaa ei haastateltavien mukaan edellä mikään erityisen voimakas negatiivinen kokemus, vaikka kumpikin tiedostaa myös negatiivisten vaikutusten olemassaolon, vaan pikemminkin päinvastoin. Kummallakin käytön lopettamista edelsi voimakas positiivinen elämys.

Nämä kaksi käyttäjää siis kokevat psykedeelit ikään kuin astiaksi, josta voi ammentaa jotain, mutta jonka sisältö ei riitä loputtomiin. Molemmille käytön lopettaneille haastateltaville yhtenä tärkeänä syynä käyttöön oli näkökulmien avaaminen tai asioiden näkeminen toisella tavalla. Voidaan siis ajatella, että psykedeelisten päihteiden vaikutukseen kuuluu tie-

tynlainen avaavuus, mutta se ei kestä loputtomiin, ainakaan kaikilla. Osalle käyttäjistä avaavuus toimii jonkun aikaa, mutta sitten sen kaltaista vaikutusta ei enää löydetä.

Psykedeeleihin tutustuminen on haastateltavillani lähtenyt uteliaisuudesta. He ovat törmänneet niihin jossain ja jollain tasolla psykedeealien maailma on kiehtonut haastateltavia, koska he ovat jatkaneet aiheeseen tutustumista ja sitten itse kokeilleet. Yksi haastateltavista kertoo tutustuneensa aiheeseen musiikkimaailman kautta, toiselle ensikosketuksena ovat toimineet sukulaisen kirjahyllystä sattumalta löydetty kirjat ja kolmannelle joku tuttava on kertonut päihteistä. Lisäksi, kuten jo mainittua, huumevalistus on herättänyt kiinnostusta psykedeeleisiä päihteitä kohtaan. Reittejä ensimmäiseen kiinnostukseen on siis monia ja monissa niissä ensimmäisenä askeleena toimii kannabis. Kannabis on jokaiselle haastateltavalle ensimmäinen kokeiltu laitton päihde ja jotkut ovat valinneet sen ”omaksi” päihteeseen kun taas toiset kokevat sen pääasiassa epäsovivaksi itselleen. Tämä ilmiö myötäilee nykyisessä yhteiskunnassamme vallalla olevaa ilmiötä, jossa identiteettiä tuotetaan kulutuksen kautta. Yksilöt rakentavat omaa olemustaan sen kautta, minkälaisia kulutushyödykkeitä he hankkivat. Joka tapauksessa kosketus psykedeeleihin on tullut jostain ja niille päihteille on, yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta, jo ensimmäisen kuulo- tai lukuhavainnon perusteella annettu kiehtova merkitys. Tämä merkitys on helppo löytää siitä intentiosta, jolla haastateltavat etsivät ensimmäisen psykedeeleisen kokemuksen käsiinsä (Laine 2010, 29–30).

Ensimmäisen havainnon pohjalta syntynyt kiehtovuus on kuitenkin kaukana siitä, että se vastaisi kysymykseen psykedeeleiden päihteiden merkityksestä elämälle. Ensimmäinen merkitys on vain jotain joka ajoi haastateltavia kokeilemaan psykedeelejä. Useimmille käyttö on antanut jotain ja he ovat jatkaneet käyttöä. Kaksi haastateltavista on jo omien sanojensa mukaan lopettanut käytön, toinen negatiivisten vaikutusten vuoksi ja toinen koki saaneensa sen mitä haki psykedeeleiltä. Käytön lopettamisen syihin ja merkityksiin palaan myöhemmin, mutta tässä yhteydessä tärkeää on se, että kaikki jatkoivat käyttöä enemmän tai vähemmän aktiivisesti ensimmäisen kokeilunsa jälkeen.

Syvempi merkityksenanto tuntuu selvästi liittyvän paitsi terapeutisiin ja psykologisiin näkökulmiin, myös sellaisiin, joita voitaisiin kutsua henkiseksi. Tässä hahmottuu jälleen selkeä yhteys ensinnä hippiliikkeeseen ja toisaalta Paul Heelaksen kuvailemiin elämän henkisyysiin. Henkisyys ja itsetutkiskelu tai itsen parantaminen tuntuvat olevan tärkeimpiä merkityksiä mitä haastateltavani psykedeeleille antavat tai niiltä hakevat. Tällainen näkemys käy yhteen myös muiden tutkijoiden havaintojen kanssa (esim. Móró, Simon, Bárd & Rácz 2011, 188–189). Tässä yhteydessä on myös tärkeää havainnoida sitä, että psykedeelisten päihteiden parissa liikkuvat rahasummat ovat varsin pieniä, ainakin haastateltavieni mukaan. Kun taloudellinen puoli ei nouse osaksi päihteitä, eivätkä niiden fysiologiset vaikutukset ole kovin suuria, esimerkiksi ne eivät aiheuta juurikaan riippuvuutta, näyttäytyvät henkisyys ja terapeutisuus todennäköisimpinä syinä päihteiden käyttöön ja todennäköisimpinä niistä löydettyinä merkityksinä.

Olen jo aiemmin hahmotellut psykedeelit osaksi Paul Heelaksen teoksessaan esittelemiä elämän henkisyysiä. Psykedeelejä on aiemmissa tutkimuksissa usein luonnehdittu uskonnollisia elämyksiä aiheuttaviksi (Móró, Simon, Bárd & Rácz 2011, 190). Kuten jo esitin, Heelas tekee eron uskonnollisten henkisyysien ja elämän henkisyysien välille. Vaikka psykedeelit selvästi omaavat myös kykyä aiheuttaa uskonnollisia elämyksiä (esim. Lerner & Lyvers 2006, 143–144), omassa aineistossani psykedeelien käyttö näyttäytyy nimenomaan elämän henkisyysien kannalta. Vaikka jotkut haastateltavista kertovat kohdanneensa erilaisia entiteettejä, esimerkiksi "kosmisen inkvisiittorin", "avaruuden vartijoita" tai "Buddhan valopallona", ei aineistossa esiinny viitettäkään uskonnollisen heräämisen tuntuun. Olentoihin suhtaudutaan kuin ne olisivat joko puoliksi todellisia tai täysin mielikuvituksen tuotteita. Ilmaus "henkinen, mutta ei uskonnollinen" esiintyy yhdessä haastattelusani ja sen kuulee usein nykyaikana muuallakin.

3.3 Psykedeelit ja elämän henkisyydet

Aineistossani esiintyvän psykedeelien käytön ja elämän henkisyysien välillä vallitsee selkeä yhteys. Heelas luonnehtii elämän henkisyysien liittyvän kolmeen eri aspektiin. Osu-

van otsikon *The heart of the matter* alla hän hahmottelee nämä kolme osapuolta. Ensimmäisenä kyse on minuuden tai itseyden aitoudesta ja autenttisuudesta, ikään kuin pyrkimyksestä nähdä itsensä vääristyneiksi hahmotettujen minäkuvien läpi, ”itsensä etsimisestä tai löytämisestä”. Toisena on kyse humanistisista arvoista ja ihmisyyden arvosta sinällään, eli näkökulma on myös egalitaarinen. Kyse on siis yksinkertaisimmillaan toisten ihmisten arvostamisesta ja kunnioittamisesta sekä vapaudesta. Kolmantena hän viittaa itseilmaisuuksiin ja siihen pyrkimiseen. Heelaksen ajatus on siis se, että elämän henkisyyksissä sana *elämä* tarkoittaa nimenomaan itse hahmotettua totuutta omasta minuudesta tai omaa subjektiviteettia, humanistista ja tasa-arvoista ajattelua sekä näiden ilmaisua ulospäin. (2008, 30–31.)

Samankaltaiset arvostukset ja arvot esiintyvät omassa aineistossani hyvinkin usein. Haastateltavien arvomaailma on selvästi painottunut eri tavalla kuin he itse mieltävät yhteiskunnan yleisen arvomaailman. Heille nimenomaan jonkinlainen aitous tai autenttisuus on tärkeää ihmisissä, ilmaus ”aitoja ihmisiä” toistuu useammassakin haastattelussa. Samoin tasa-arvoisuus ja ihmisarvot näyttävät tärkeinä ja niin myös Heelaksen kolmas osapuoli, itseilmaisuus. Tässä Heelaksen jaottelu on tärkeää ainakin ensimmäisen osapuolen kannalta. Kyse on nimenomaan subjektiviteetista henkisyuden sisällä. Tällaiset kokemukset nousevat esiin kaikissa haastatteluissa, ainakin rivien välistä, vaikka harvat haastateltavat tuovatkaan sitä eksplisiittisesti esiin.

Psykedeelisten päihteiden arvo tuntuu kuitenkin enimmäkseen liittyvän yllä mainituista kolmesta ensimmäiseen, eli henkilön subjektiviteettiin. Heelas kirjoittaa kokemuksesta, jossa elämän henkisyys osallistujat murtavat vääristyneet minäkuvat ja löytävät sekä kokevat todellisen itsensä (2008, 30). Tämä vääristyneiden kuvien läpi murtautuminen esiintyy selvästi myös haastatteluissani, joissa usein kuvaillaan psykedeelien esiin nostamia tunteita sellaisiksi, joiden käsittely ilman päihteiden apua olisi erittäin vaikeaa, ellei jopa mahdotonta. Esimerkiksi seuraavassa katkelmassa eräs haastateltavistani kuvailee kuinka psilobybiinisten vaikutuksen alaisena hänelle alkoi avautua joitain asioita, jotka olivat olleet siihen asti tavalla tai toisella kätkeytyinä:

Sitten tavallaan ne asiat aukes. Semmosii asioit mitä en oo, vaik ne on ollu mui mielest ain olemassa ni en oo koskaan saanu tuotuu niitä piiriin. Tollai, sanotaan nyt vaikka rationaaliselle leikepöydälle omas mielessäni mis mie oisin voinu käsitellä niit suht järkevästi. Semmosia lapsuuden kokemuksia

mitkä jotenki miun mieli on salannu miulta mut ne on kuiteki koko aja painanu mielessä. Mut mie en oo ite tavallaa pystyny tuomaa niitä esille. Nii semmoset kokemukset sit aukes miulle. Tai jotenki ne tuli siitä ja sitä kautta miust tuntu et mie oon nyt sit myöhemmi päässy käsittelemää niitä. Ja puhunu niistä asianomaisten kanssa. (Perttu)

Tässä on havaittavissa selvästi, kuinka psykedeelit osallistuvat henkilön todellisen minän toteuttamiseen tai löytämiseen. Yhteys terapeutiseen aspektiin on myös selvä. Tilanne ei kuulosta kovin erilaiselta kuin jotkut psykoterapian tavoitteet, joissa lapsuuden traumatisoivia tai jollain tavalla elämää ja itseä tukahduttavia kokemuksia tuodaan esiin jotta niitä voitaisiin käsitellä. Tällainen analyttinen paljastus itsestä on luonnollisesti voimakas kokemus, joka rakentaa päihteiden käytön merkityksiä. Psykedeelinen terapia on ollut kiistanalainen aihe jo kauan, mutta nykyisin sitä tutkitaan melko useissakin yhteyksissä. Esimerkiksi arvostetussa yhdysvaltalaisessa John Hopkinsin yliopistossa on tehty useita tutkimuksia aiheen tiimoilta. Tämän tutkielman kannalta merkittävää kuitenkin on se, että haastateltavani kokevat tällaisen terapeutisen ja analyttisen vaikutuksen olemassaolon, eikä se miten psykologit ja psykoterapeutit suhtautuvat asiaan.

Yhdeksi tärkeäksi päihteiden käytön merkityksen osa-alueeksi nousee myös sosiaalisuus ja siihen yhdistyvä rituaalinen ulottuvuus. Myös rituaalisen ulottuvuuden esiin nostaminen on jo aiemmasta tutkimuksesta tuttu tema, esimerkiksi Suomessa vastikään julkaistussa väitöskirjassaan *Yöllä yhdessä: Yökerhot, biletyt ja suomalainen sosiaalisuus* sosiologi Antti Maunu hahmottelee yökerhoissa tapahtuvaa juhlimista yhteisöllisyyttä vahvistavana rituaalina. Rituaali näyttäytyy yhteisöä lujittavana voimana, vaikka sillä on myös individualistiset ulottuvuutensa (2014, 15–19). Yhteisöllisyyden ja individualismin dialektiikka hahmottuu myös omien haastateltavieni puheissa. Palaan kuitenkin rituaaliseen ulottuvuuteen sekä individualismin ja yhteisöllisyyden suhteisiin syvemmin myöhemmin. Tässä riittää että rituaalisesti muodostettava sosiaalinen yhteys on tärkeä päihteiden käytön merkityksistä.

3.4 Viihdekäyttö

Huolimatta siitä että hän ei ensi alkuun ota psykedeelejä yhdeksi päihteiden ryhmäksi, Pekka Hakkarainen jakaa lisensiaatintutkielmassaan päihteiden käytön myöhemmin vielä koo-

deiksi. Koodeilla hän tarkoittaa kulttuurisia koodeja, joiden mukaan päihteiden käytön merkitys muodostuu käyttäjien omassa kulttuurisessa ympäristössä. Nämä kolme koodia ovat psykedeelinen, hauskanpitoon tähtäävä ja narkomaaninen koodi. Psykedeelisen koodin ja hauskanpitoon tähtäävän koodin erot ovat selvät. Psykedeelisessä koodissa on kyse tajunnan laajentamisesta, itsetuntemuksesta, henkisyudesta ja todellisuuden havainnoinnista kun taas hauskanpidon koodissa keskitytään rentouteen, hauskanpitoon ja juhlimiseen. (Hakkarainen 1987, 90–94.)

Huolimatta ylevien merkitysten korostamisesta, on selvää että monille yksi psykedeelistenkin päihteiden käyttämisen syistä on viihteellinen. Vaikka viihdekäyttö onkin riittämätön kuvaus, se ei tarkoita että se olisi täysin turha määritelmä. Ja vaikka osa haastateltavistani suhtautuu viihdekäyttöön avoimen negatiivisesti ja jopa vihamielisesti, on se silti osalla haastateltavista psykedeelien käytössä selkeä osa-alue. Hakkaraisen käyttämät hauskanpidon koodi ja psykedeelinen koodi lävistävät kaikki omat jaotteluni. Kokeilevalla käyttäjällä hauskanpidon koodi on kuitenkin voimakkaammin esillä kuin täsmäkäyttäjillä. Myös laajasti päihteitä käyttävät (tai käyttäneet) yhdistävät viihteellisyyden vahvasti käyttöön. Tässä lienee kyse aiemmin hahmottelemastani yhteydestä pidempään ja enemmän psykedeelisiä päihteitä käyttäneiden tietynlaisesta vapautuneisuudesta päihteiden käyttönsä suhteen.

Termi viihdekäyttö on käänös englanninkielisestä ilmauksesta ”recreational use”, josta on käytetty myös muita käänöksiä, esimerkiksi ”virkistyskäyttö” ja ”huvikäyttö”. Termi ei alkuperäisenä versionaankaan ole ongelmaton tai yksiselitteinen. Salasuo ja Rantala esimerkiksi yhdistävät viihdekäytön ja tajunnan laajentamisen, pitäen jälkimmäistä vain yhtenä viihdekäytön ulottuvuutena. Itse käytän tässä viihdekäyttöä kuitenkin viittamaan päihteiden käyttöön, jolla ei ole varsinaista määriteltävää tarkoitusta sinänsä ja joka ei kuitenkaan lukeudu ongelmakäytön pariin. Ilmaus ei tässäkään käytössä ole ongelmaton tai yksiselitteinen, sillä viihteellisyyttä pelkkänä itseisarvona on vaikea paikantaa. On erittäin vaikeaa löytää vastausta kysymykseen, onko jokin asia ”pelkkää viihdettä” vai onko sillä myös jotain muita tarkoituseriä. Tässä olennaista on se, että viihdekäyttö on hallittua ja satunnaista käyttöä, jolla ei ole eksplisiittisesti muita tarkoituksia, esimerkiksi lääkinnällisiä tai

tajuntaa laajentavia pyrkimyksiä. Kuten monissa muissakin yhteyksissä, tässäkin viihde viittaa tietynlaiseen keveyteen, huviin ja mielihyvään. Siitä puuttuvat syvemmät merkitykset kokonaan.

Kuten jo hahmottelin, viihdekäytön rajaaminen eri kohtaan kuin muun päihteiden käytön on kuitenkin erittäin vaikeaa. Viihteellisyys kulkee ikään kuin ”ylevämpien” pyrkimysten takana, eräänlaisena taustahälynä. Aineistossani tilanteen hauskuus tai viihdyttävyyys vilahtaa esillä useassa kokonaisessa psykedeelisen matkan kuvauksessa. Päihteiden henkisen ja tutkiskelevan puolen korostaminen jättää kuitenkin viihteellisyyden taakse. Näen viihteellisyyden merkityksen vähättelyn aineistossani osin tarkoitushakuisena toimintana. Haastattelutavat kokevat tarvetta tehdä eroa kasuaalien ja huolettomien juhlijoiden tai viihdekäyttäjien sekä itsensä välillä. Viihdekäyttö nähdään usein pinnallisena sekä nykyiseen kulutuskulttuuriin yhdistettävänä ilmiönä ja täten epätoivottavana. Siksi omaakin viihdekäyttöä pyritään vähättelemään tai kieltämään kokonaisuudessaan.

Miller hahmottelee hippiliikkeen viihdekäyttöä ja kuvailee sitä yhteiskunnallisen anomalian tunnistamiseksi. Hippien mukaan amerikkalaisessa yhteiskunnassa vapaa-ajan määrä oli kasvanut, mutta silti kaikkeen, jota tehtiin vain omaksi huviksi, suhtauduttiin epäillen. He perustelivat omaa toimintaansa tällä ajatuksella ja sen ongelmallisuudella. Pohjimmaisena etiikkana toimi siis ajatus siitä, että kaikki mikä tuntuu hyvältä eikä vahingoita muita on hyvästä ja ajatus nautinnollisuuden arvosta sinällään. Tämäkään ajatus ei kuitenkaan ollut täysin yksiselitteinen, sillä vaikka hippien päihteiden käyttöön kuului paljon viihdekäytöksi määriteltävää, myös sillä oli poliittinen ulottuvuutensa. Laittomien päihteiden käyttö ”pelkän viihteen” takia nähtiin jo sinänsä vallankumouksellisena toimintana. Tämä ajattelu perustui nimenomaan päihteiden laittomuuteen ja niiden moraaliseen tuomittavuuteen ei-hippien keskuudessa. Koska muu yhteiskunta tuomitsi aineet, oli niiden käyttäminen sinällään kapinallista. Laittomien päihteiden – tietenkin vain niiden, jotka hipit näkivät hyvinä päihteinä – vaikutuksessa nähtiin jotain, joka vieraannuttaa amerikkalaisesta kulttuurista ja näyttää sen siinä (omasta mielestään oikeassa) valossa jossa hipit sen näkivät. Täten he kokivat myös, että kaikkien tulisi käyttää näitä päihteitä ja politisoivat päihteiden käytön sellaisenaan. (Miller 1991, 3–5, 10.)

Viihdekäytön jonkinlainen eetos on siis rakennettu jo hippiliikkeen aikoina. Sellainen kuitenkin tuntuu puuttuvan psykedeelisestä kulttuurista. Vaikka osa haastateltavista myöntääkin avoimesti viihteellisen päihteiden käyttönsä, eivät he kuitenkaan rakenna sille mitään eettisiä pohjia. On syytä huomioida, että hippiliikkeen jälkeen yhteiskunnassamme on huomattavasti laajemmin hyväksytty monenkaltaista toimintaa vain viihteenä. Koska viihteen merkitys on laajemmin tunnustettua, ei päihteiden käytön pelkkä viihteellisyyskään vaadi useimmilta haastateltavista mitään varsinaisia perusteluja. Jonkinlainen eettinen problematiikka taustalla kuitenkin elää, koska viihdekäyttöä vähätellään selvästi, vaikka se myönnettäisiinkin.

Viihdekäytön osalta on lisäksi syytä huomioida se, että psykedeelisten päihteiden oma luonne myös vaikuttaisi pyrkivän vähentämään niiden viihdekäyttöä. Kokemus on usein niin raskas ja sisältää myös negatiivisia tunteita, että pelkkä viihdekäyttö on ilmeisesti monelle käyttäjälle melko kaukainen ajatus. Aineistossani yksi haastateltavista kuvaa psykedeelisten päihteiden käyttöään seuraavasti:

No, minun tapauksessa se on yleensä aika ahistavaa. Että mull on muutama semmone niinku hyvä semmone niinku kokemus ollu että on niinku tosi hyvä olo. Mutta suurin osa niistä miun kokemuksista on ollu niinku jollain tavalla ahistavia. Mut sitte niistä se selviämine ni se on tavallaa niinku sit taas positiivista. Että se on semmone ahistus ehkä itellä on semmone aika keskeine. (Anna)

Muissakin haastatteluissa esiin nousevat psykedeelien vaikutuksen alaisena koetut negatiiviset tunteet. Näistä tunteista huolimatta niitä sisältäneitä psykedeelisiä kokemuksia ei itessään pidetä negatiivisina. Kokemusten sisälle mahtuu kuitenkin pelkoa, vihaa, ahdistusta ja muita pääasiassa negatiiviksi määriteltyjä tunteita. Tällaiset kokemukset ovat varsin ominaisia psykedeeleille ja kuuluvat käyttäjien mukaan niiden luonteeseen. Myös muissa tutkimuksissa on nähty samankaltaisia havaintoja psykedeelisten päihteiden raskaasta luonteesta ja niihin liittyvistä kokemuksista (esim. Móró, Simon, Bárd & Rácz 2011, 193; Hakkarainen 1987, 98).

3.5 Psykedeelinen kulttuuri

Kaksi edellistä kappaletta antavat ristiriitaisen kuvan viihdekäytön ulottuvuudesta psykedeelisten päihteiden ja psykedeelisen kulttuurin parissa. Ristiriita on kuitenkin vain näennäinen. Hakkaraisen luokitelman mukaan psykedeelinen koodi ja hauskanpidon koodi ovat täysin erillään toisistaan. Omasta aineistostani havainnoin että usein ihmisten toiminnan syyt ovat pikemminkin moninaiset. Vaikka useat käyttäjät hakevat psykedeeleiltä nimenomaan syvempiä merkityksiä, ei tämä sulje pois hauskanpidon ja vihteellisyyden ulottuvuutta, ainakaan kaikilta. Psykedelian ylipappi, Timothy Lerary, on kuvannut LSD:tä *homo ludensin* toteuttamaksi leikin sakramentiksi (Lee & Shlain 1992, 292). Viihdekäytön ja muun käytön kaksijakoisuus on siis huomattu muuallakin. Toisaalta taas löytyy käyttäjiä joille kyse on nimenomaan sakraalista toiminnasta ja käyttäjiä jotka taas hakevat vain vihteellistä ”pärinää” (Lee & Shlain 1992, 290) Lisäksi on otettava huomioon jo aiemmin esittämäni olettama, että haastattelutilanteessa painottuvat sellaiset merkitykset, joiden haastateltava sekä haastattelija haluavat painottuvan. Näin ollen uskon että omissa haastatteluisani viihdekäyttö jää vähemmälle huomiolle sekä kysymysten että vastausten muotoilusta johtuen. Kuitenkin, kuten mainittua, se vilahtelee asioiden taustalla, joten sen olemassaolo on syytä ottaa huomioon pohdittaessa päihteiden käytön merkityksiä.

Yksi tärkeä merkityksenanto päihteille on myös ryhmäytyminen ja vallitsevien normien haastaminen. Tämä eroaa aiemmin mainituista sosiaalisista rituaaleista siinä, että ritualistisen ulottuvuuden keskiössä on kokemus, joka sitoo ryhmää yhteen. Tässä puolestaan on kyse päihteiden käytöstä laajempänä ulottuvuutena. Kokemus psykedeelikulttuurista tai jostain pienemmästä, psykedeelisiä päihteitä käyttävästä joukosta voi tuottaa tunteen kuulumisesta johonkin eksklusiiviseen sisäryhmään (Bauman 1990, 41–44). Tällöin olennaista on tietysti myös ei-käyttäjien rajaaminen ryhmän ulkopuolelle, jolloin sisäryhmä yleensä voidaan muodostaa. Tähän yhteyteen kuuluu myös vallitsevien normien haastamisen konteksti. Kun ryhmä muodostuu käyttäjistä ja ympäröivän yhteiskunnan normit käyttöä kohtaan ovat pidätyvät, on normien haastaminen ryhmän ominaisuutena automaattisesti mukana. Yksi haastateltavistani kertoo melko eksplisiittisesti nimenomaan tämän kaltaisesta merkityksestä käytölleen. Hän kuvailee käyttöä esimerkiksi seuraavasti:

Siinä oli semmone tietty niinku, ideologia tai joku hipsteriys sillo lukioaikaa taustalla. Et se oli niinku enemmän siitä että oli se porukka ja tehtiin yhdessä jotai. Ja, ja just se eksluksiivisuus että ku muut ei tehny näin. (Olli)

Katkelma kuvailee hyvin tarkoittamaani ilmiötä. Päihteiden käytön kautta rajataan itselle jonkinlainen status ryhmän edustajana. On syytä huomata, että yllä olevan lausunnon antaja on haastateltavistani selkeästi kriittisimmin ja analyttisimmin psykedeelisiin päihteisiin suhtautuva.

Ilmiöön liittyy myös vahvasti se että myös muut käyttäjät nähdään usein erityisessä valossa. Haastateltavani kuvaavat muita käyttäjiä usein varsin positiivisin termein. Heitä kuvaillaan esimerkiksi ilmauksilla ”avoimia maailmalle”, ”hyviä ihmisiä”, ”tykkäävät ihmisistä ja elämästä” sekä ”rehellisiä ja onnellisia ihmisiä”. Tämä positiivisuus nähdään usein nimenomaan päihteiden käytön seurauksena, joskaan ei aina. Yhteys Heelaksen elämän henkisyksien osa-alueisiin on tässäkin selvä.

Osaltaan kyse lienee tarpeesta nähdä oman sisäryhmän edustajat positiivisemmassa valossa kuin muut (Bauman 1990, 40–46), osaltaan taas psykedeelien käyttöön yhdistettävästä yleisestä avoimuudesta ja ”ihmisenä paranemisesta”. Psykologit Robert Masters ja Jean Houston ovat paneutuneet tähän teemaan teoksessaan *The Varieties of Psychedelic Experience: The Classic Guide to the Effects of LSD on Human Psyche*. He kertovat tutkimuksensa saatossa kohdanneensa useita väitteitä siitä, että psykedeelit ovat tehneet ihmisistä ulospäin suuntautuneempia, altruistisempia ja rakastavampia (2000, 123). Mastersin ja Houstonin havainnot siis toistuvat selkeästi omassa aineistossani, joskin soraääniäkin esitetään. Masters ja Houston suhtautuvat näihin väitteisiin avoimen kriittisesti, kutsuen niitä epäilyttäviksi ja itsepetoksiksi.

Seuraavassa lainauksessa yksi haastateltavista pohtii rikollisuutta suhteessa itseensä:

H: Kokisitsie ite olevas rikolline?

J: No en ainakaa huumeitte osalt. Siis en. Tai no, oonha mä siis tavallaa välittäny niit. Ni siin...emmä...Tai siis oon joutunu tosi vittumaisii tilanteisii sen kautta. Siis sillei et mä en oikees-

ti...siis mä tavallaa tiedän, et se menee jolleki sellaselle ihmiselle kenelle sitä ei sais antaa. Siis sillo mä tunnen olevani rikollinen. Mut en, en sillo ku mä vaa, käyn hakemas sitä semmoselle kaverille esimerkiks mil ei oo mitää semmosii ongelmii [mielenterveydellisiä] ja esteitä. Tai syitä miks sen ei pitäs käyttää. (Jouko)

Edellä Jouko pyrkii piirtämään rajoja, mikä päihteiden suhteen on hänen mielestään rikollista toimintaa ja mikä ei. Tässä kyse on nimenomaan välittämisestä, oman käyttönsä rikollisen aspektin Jouko tyrmaa suoralta kädeltä. Lainausta osoittaa mielenkiintoisella tavalla, että individualistiseen suhtautumiseen nähden Joukon ajatukset tuntuvat olevan ristiriidassa. Toisaalta haastatteluissa toistuvan mallin mukaan Joukokin pitää omaa käyttöönsä asiana jonka hän saa itse päättää. Toisaalta hän kuitenkin näkee itsellään olevan vastuuta niiden henkilöiden mielenterveydestä joille hän välittää päihteitä.

Tällaisesta ajattelusta voidaan muodostaa kuva elitistisestä ajattelusta, jossa Jouko ja hänen kaltaisensa ovat kykeneviä päättämään itse omasta päihteiden käytöstään, mutta muut eivät. Tällainen jako ei kuitenkaan kyseisessä tapauksessa viittaa ajatteluun, jossa Jouko kokisi itsensä jonkin eliittiryhmän jäseneksi. Sen sijaan kyse on siitä, että Jouko kokee itsensä terveeksi ja ongelmaksi ihmisiin viitattaessaan tarkoittaa mielenterveydellisesti sairaita henkilöitä, joiden todellisuudentaju on valmiiksi hämärtynyt. Kyse ei siis ole välttämättä ajatuksesta, että päihteitä saisivat käyttää vain tiettyyn ryhmään kuuluvat ihmiset. Pikemminkin Jouko vaikuttaisi kokevan käytön sääntelyn olennaiseksi osaksi käyttöä ja näkee terveiden ihmisten velvollisuudeksi säännellä myös mielenterveysongelmaisten käyttöä. Mielenterveysongelmat eivät Joukon, tai muidenkaan haastateltavien, puheissa näyttäytyä pysyvänä esteenä päihteiden käytölle. Sen sijaan jokaisen tulisi olla kykenevä arvioimaan omaa tilaansa ja päihteiden vaikutusta siihen. Ja niiden jotka eivät ole kykeneviä tekemään arvioita sen hetkisestä tilastaan, täytyy saada arvio joltain muulta. Kovin tarkkoja arvioita siitä, mikä on riittävän ongelmainen tila estämään psykedeelien käytön, ei kuitenkaan yhdeltäkään haastateltavalta löydy.

Toisaalta edellä avatun ajattelun voi tulkita myös uusliberalistisen menestyjä -ajattelun kautta. Siinä yksilön vapaus ja kyky painottuvat yhteisöllisyyden yli, eikä kysymys ole huolenpidosta vaan siitä, että toiset yksilöt nähdään epäonnistuneina ja kyvyttöminä hallitsemaan omaa toimintaansa. Tässä näyttäytyy jälleen rajankäynti yhteisöllisyyden ja indivi-

dualismin välillä. Toisaalta kyvyttömyys hallita käyttöä voidaan nähdä yhteisöllisenä ongelmana, jossa toisista pyritään pitämään huolta. Toisaalta se voidaan nähdä myös yksilön ongelmana, jolloin tämän tulee itse selvittää se tai kärsiä sen seurauksista. (Riley, Thompson & Griffin 2010, 448.)

Edellinen mukailee havaintojani siitä, että psykedeelien lääkinnällinen täsmäkäyttö ei ole heppoisin perustein toteutettavaa, kaikkiin mielenhäiriöihin toimivaa itselääkintää, vaan pikemminkin hyvinvointia edistävää toimintaa. Lisäksi tässäkin nousee esiin psykedeelien käytön henkinen raskaus ja henkilön vastuu omasta toiminnastaan. Aineiden raskaus tekee haastateltavieni mukaan niiden käytöstä riskialtista toimintaa, johon osallistuminen täytyy punnita tarkkaan. Mielenterveysongelmista kärsivien yksilöiden tapauksissa yksilön harkinta voi kuitenkin pettää, näin ollen yhteisön tulisi harkita hänen puolestaan.

4 PSYKEDEELIT, RITUAALI, YHTEISÖ JA YKSILÖ

Psykedeelikulttuurin päihteiden käyttö on, kuten edellä esitin, liminaaliteettiä tuottavaa toimintaa. Muidenkin päihteiden käyttö on esitetty useissa tutkimuksissa liminaalisena (esim. Maunu 2014, 18). Liminaali tila muodostuu kolmesta vaiheesta, erottamisesta, välitilasta ja paluusta. Näistä välitila itse on varsinainen liminaali, kahden muun ollessa ennemmin sitä määrittäviä tiloja. Myös psykedeelisten päihteiden käytössä voidaan erottaa nämä kolme tilaa. Ensimmäisenä on aineen hankkiminen ja käyttöön valmistautuminen, set and settingin luominen ja aineen nauttiminen. Vaikutuksen tai tripin alkaessa siirrytään varsinaiseen liminaalitilaan, joka kestää aineesta ja aineen määrästä riippuvan ajan, useimmiten suunnilleen neljästä kahteentoista tuntiin. Viimeisenä vaiheena on vaikutuksen lakkaaminen ja niin sanotut jälkivaikutukset, jotka hahmottuvat hyvin seuraavassa katkelmassa yhdestä haastattelustani:

H: Tuleeks niist sit mitää krapulaa tai laskuja tai tämmösiä?

P: Eei. Ei miulla ainakaa sillä tavalla oo ollu laskuja. Tai ku se kokemus niinku haihtuu pois ni jos tulee semmoset laskut ni miust tuntuu et se johtuu siit et o valvonu ja fyysisesti väsyny ja väsyttää. Se on se lasku tavallaa sit siin. Voi olla myös sellai et sie et pysty nukkumaa. Et menee vaik sänkyyn makaamaa jossai tosi omituisissa tiloissa. Mut ei miul mitää krapulaa verrattavaa oloo oo koskaa ollu tai mitää sen sellasta.

H: Eikä semmosta ahdistusta mikä seuraa usein esimerkiks viinan juonnist?

P: Ei, ei. Hyvien kokemusten jälkee voi olla niinku et on pari viikkooki hyvä fiilis. (Perttu)

Tällainen kolmijakoinen rakenne on liminaliteetille tai rituaalille tunnusomainen piirre (Turner 1969, 94–95; Maunu 2014, 91). Kolmannen vaiheen jälkeen osalliset tavallaan palaavat takaisin maailmaan, menevät töihin tai jatkavat opiskeluaan. Tämä on olennainen ero yleisesti ajateltuun kuvaan laittomien päihteiden käyttäjistä. Haastattelemani psykedeelisten päihteiden käyttäjät elävät pitkälti arkista elämää, jota puhkovat päihteillä tuotetut liminaaliset tilat.

Psykedeelien liminaalisuutta aiheuttava vaikutus päättyy ja yksilöt palaavat takaisin maailmaan, uusiutuneina psykedeelisen kokemuksen voimasta. Turner jakaa liminaliteetit kahteen erilaiseen ryhmään, joista toinen edustaa nimenomaan syklistä uusintamista kun taas toisessa on kyse ennemminkin etenemisestä, esimerkiksi yhteiskunnallisen statuksen suh-

teen (1969, 167). Uusintamisen syklinen mekaniikka on nähtävillä muissakin yhteiskuntamme piirteissä. Esimerkiksi lomamatkat voi helposti tulkita rituaalisesti toteutettuina liminaliteetitiloina, joiden jälkeen energia on uusiutunut ja arkea on helpompi jatkaa. Statukseen yhdistettävä eteneminen näkyy puolestaan esimerkiksi rippijuhlissa, joissa juhlitaan kristillisen täysi-ikäisyyden lisäksi yksilön (esim. Pedersen 1992, 312–316) seksuaalista täysi-ikäisyyttä, naimalupaa.

Turner esittää ranskalaisen antropologin, Claude Lévi-Straussin, strukturalismiin viitaten liminaliteetin statuksen ja sosiaalisen hierarkian vastapainona. Ajatuksena on siis näiden kahden tilan ja niiden ominaisuuksien binaarinen jako, strukturalismin peruseräisiin nojaten. Liminaliteetin ominaisuuksiin kuuluu esimerkiksi yhteisöllisyys, tasa-arvo ja *communitas* kun taas statukseen hän liittää edellisten kolmen vastakohtina yksilöllisyyden, hierarkkisuuden ja rakenteen. Liminaliteettiin yhdistyy vahvasti eräänlainen alisteisesta asemasta nouseva subjekti ja heikkojen voima, kun taas statuksen ominaisuuksina on valta ja nimenomaan sen hierarkkisuus. Heikkojen voimaan Turner yhdistää mystisen vaaran. Tällä vaaralla hän viittaa liminaalisten tilojen jonkinasteiseen henkiseen saastaisuuteen ja vaarallisuuteen. Tällaiset ominaisuudet yhdistyvät liminaliteettiin nimenomaan sen vastakohtaan, rakenteen, kautta katsottuna. Koska liminaliteetti on tasa-arvoinen ja hierarkiaton tila, se sinänsä muodostaa vaaran sosiaalisille hierarkioille ja vallan rakenteille. Tällöin se tulee myös nähdä ja näyttää kartettavana seikkana. (1969, 102–108.)

Psykedeeliset päihteet meidän yhteiskunnassamme eivät tietenkään täydellisesti vastaa Turnerin liminaliteettia tai täytä kaikkia sen tunnusmerkkejä. On luonnollisesti täysin selvää, ettei mikään meidän yhteiskuntamme ilmiö voi vastata 1969 kirjoitetun kirjan kuvaamia ilmiöitä. Varsinkin kun suurin osa niistä tapahtuu toisenlaisissa yhteiskunnissa kuin omamme. Näen silti tarpeelliseksi alleviivata myös eroavaisuuksia. Ilman tätä esilletuontia ajattelustani jää eräällä tavalla puuttumaan älyllinen rehellisyys. Jos eroja kahden ilmiön vertailussa ei tuoda esiin, luodaan yhteneväisyydestä epätodellinen kuva.

Turner itse painottaa sitä, että vaikka hänen tekstinsä koskeekin pääasiassa traditionaalisia ja esiteollisia yhteiskuntia, *communitaksen* ja rakenteen dialektiikka esiintyy kaikissa yh-

teiskunnissa. Hänen näkemyksensä mukaan nämä kaksi ovat ihmisen yhteiselon ja kollektiivisuuden tärkeimmät ulottuvuudet. Communitaksen ja liminaliteetin hakeminen nykyisestä yhteiskunnasta on siis jo Turnerin itsensä aloittama projekti. Hän aloittaa sen hippiliikkeen edustajista, joiden olen jo aiemmin esittänyt olevan psykedeelikulttuurin henkisiä esi-isiä. (1969, 112–113.)

Psykedeelinen liminaliteetti ja communitas ovat kuitenkin nykypäivän ilmiöinä varsin toisenlaisia kuin Turnerin kuvailemat heimoyhteiskunnat tai hippiliikekään. Hippeihin tärkeimpänä erona näyttäytynee jonkinlainen merkitysten liudentuminen. Turnerin mukaan hipit ovat pyrkineet pois rakenteesta ja statuksesta pysyvästi. Heidän pukeutumisensa ja epäsiisti olemuksensa stigmatsoi heidät alempiarvoisiksi ja heihin yhdistyy edellä mainittu heikkojen voima. Nykyisessä psykedeelikulttuurissa keskipakoisuusvoima ei vaikuta niin vahvasti (Salasuo & Rantala 2008, 46). Esimerkiksi omista haastatelluistani suurin osa toimii normaaleina yhteiskunnan osina, eikä poliittinen radikalismi tai pyrkimys erkaantua yhteiskunnasta näyttäydy kovin vahvana.

Liminaliteetti psykedeelikulttuurissa ei siis enää ole jatkuva, elämän tai elämänvaiheen läpi kestävä tila. Pikemminkin se on lyhytaikainen kokemus, johon pyritään tietyin keinoin ja jonka nähdään tuottavan communitasta. Tämän communitaksen kokemuksen tehtävänä on puolestaan tuottaa yhteisöllisyyttä päihteiden käytön ulkopuolella, josta lisää myöhemmin, sekä tehostaa liminaliteetin uusintavaa vaikutusta. Olennaista tässä on kuitenkin siis panna merkille se, että liminaliteetti ja communitas eivät ole enää jatkuvia tiloja edes kokijoidensa haaveissa.

4.1 Psykedeelit ja communitas

Aiemmin kuvailin psykedeelisten päihteiden aiheuttamaa telepaattista kokemusta. Vastavanlaisia kokemuksia on havaittu muissakin tutkimuksissa (esim. Riley, Thompson & Griffin 2010, 449; Masters & Houston 2000, 113). Masters ja Houston esittelevät kirjassaan joukon kokeita, joilla psykedeelien telepaattisia voimia avaavia vaikutuksia on pyritty sel-

vittämään (2000, 117–122). Omien sanojensa mukaan he suhtautuvat aiheeseen skeptisesti, mutta avomielisesti (2000, 116). Itse en aio paneutua väitteiden todenperäisyyden mahdollisuuteen tai mahdottomuuteen sen enempää. Kokemus telepatiasta on väitteenä vähintäänkin lennokas ja sitä olisi helppo pitää vain aistiharhoja aiheuttavien aineiden käyttäjien sekopäisyytenä. Kokemus kuitenkin toistuu useissa yhteyksissä ja koetaan varsin vaikuttavana. Sillä on siis usein pitkäkantoista vaikutusta yksilöiden elämään. Haastateltavien tai tutkittavien kokemusten kuittaaminen vain harhaiseksi sekoiluksi osoittaisi kuitenkin ylimielisyyttä toisten ihmisten elämää ja elämysmaailmaa kohtaan. Tutkielmani tarkoituksena ei ole arvottaa kokemuksia todellisiksi tai epätodellisiksi vaan pyrkiä selvittämään merkityksiä niiden taustalla.

Jos telepaattisen yhteyden kokemusta lähestytään sen merkityksen kannalta, on kuitenkin tärkeää pyrkiä analysoimaan mistä kokemus pohjimmillaan syntyy. Tässä communitaksen käsite nousee esiin selittämään kyseistä ilmiötä. Aiemmin lainasin Edith Turneria määritellessäni communitasta, Kyseisessä lainauksessa Turner vertaa communitasta mystisiin yhteyden tiloihin, jotka useimmiten yhdistetään uskonnollisiin kokemuksiin (Turner 2012, 1). Kokemuksen vaikuttavuus on ilmeistä myös psykedeelisissä tiloissa. Itse asiassa monet psykedeelien vaikutuksen alaisena koetut asiat ovat niin vaikuttavia ja merkillisiä, että jotkut käyttäjätäkään eivät tiedä miten suhtautua niihin. Perttu kuvailee tuntemuksiaan seuraavasti: ”En mie anna ittelleni lupaa ehkä niinku. Tai en uskalla uskoo niihi. Et ne vois olla joteki todellisia – – Sit se menis hulluuden puolelle tai johokkii”. Haastateltavan kokemus ja ympäröivän maailman tai yhteiskunnan todellisuus ovat selvästi ristiriidassa keskenään.

Victor Turner kirjoittaa communitaksen kolmesta erilaisesta muodosta. Nämä ovat eksistentiaalinen tai spontaani, normatiivinen ja ideologinen communitas. Eksistentiaalisella, tai spontaanilla, hän viittaa communitakseen, joka tapahtuu spontaanisti, ilman suunnitelmaa tai tarkoitushakuisuutta. Tämä on siis käytännössä se communitas, jota kuvailin luvussa 2.3. Normatiivinen communitas on sellainen, jossa aika on tuonut ryhmän communitaksen tavoitteluun sosiaalista kontrollia ja resurssien tietoista suuntaamista. Ideologisesta communitaksesta Turner kirjoittaa että se toimii nimilappuna utopistisille projekteille, jotka pohjaavat eksistentiaaliseen communitakseen. (1969, 132–133.) Psykedeeleissä koetut mys-

tisen yhteyden tilat muistuttavat ensikatselulla selkeästi eniten spontaania communitasta. Ne tapahtuvat ilman varsinaista suunnitelmaa ja ovat kokemuksina mystisiä, lähes selittämättömiä. Kuten Turner kirjoittaa: ”– – jota hipit kuvaavat käsitteellä *happening*” (1969, 132). Hippien yhteys communitakseen nousee siis esiin myös Turnerin kirjoituksissa joihin palaan myöhemmin.

Eksistentiaalisen tai spontaanin communitaksen kokemus on kuitenkin ohikiitävää ja sen huuma tasaantuu nopeasti, aivan kuten päihteiden vaikutuskin. Yksi haastateltavistani kertoi ensimmäisessä haastattelussa telepaattisesta kokemuksestaan LSD:n vaikutuksen alaisena. Jatko haastattelussa, joka tehtiin lähes kahden vuoden kuluttua ensimmäisestä, hän kuvaa yhteyttä seuraavasti:

Et ei oo ihan enää semmost. Et se ei oo niinko nii vahvana. Sellasen et kaikki mitä koetaan on yhtä. Vaan se on enemmän et kaikki kokemukset voi niinko yhdistää [henkilöitä]. Ja se on niinko erilainen semmone yhteyden tunne. – – Mut et semmone et voi viedäkii kenee tahansa sen. No ei ehkä iha keenee tahansa niinko samantien. Mut siis tavallaa et on löytäny sellasen yhteyden sitten helpommi selvinpäinkii. Et on tosi paljo semmosii ihmisiin et samantien ku niitte kaa vähä juttelee jotakii ni tuntuu silt et on niinko tunnettu aina. Et voi vähän niinko jatkaa siitä vaa. (Tiina)

Edellä oleva lainaus antaa viitteen siitä, että communitaksen kokemus muuntuu ajan myötä ja nimenomaan tasoittuu. Tiinan puheesta käy selvästi ilmi, että hän ei viittaa enää täydelliseen telepaattiseen yhteyteen, vaikka alun perin kysymys oli nimenomaan siitä ja kysyin sitä. Kokemus ei ole enää niin vahva, mutta se on yhdistettävissä ihmisiin laajemmin, eikä vain tiettyyn pienryhmään. Myöhemmin samassa haastattelussa nousee esiin yhteyden syntymisen erilaisia mekaniikoita, sekä syitä siihen, miksi joihinkin ihmisiin yhteyttä ei löydy. Olennaista näille on se, että niissä on siirrytty pois psykedeelien aiheuttamasta lähes ylimaallisesta kokemuksesta. Spontaani tai eksistentiaalinen communitas siis väistyy ja tilalle astuu jotain hallitumpaa ja tavoitehakisempaa.

Edellä esiintyvässä lainauksessa kuvailtu yhteys muistuttaa Turnerin normatiivista communitasta. Tiina kuvaa yhteyttä tilana, jonka hän voi saavuttaa useimpien kohtaamiensa ihmisten kanssa. Tämä yhteys on kuitenkin selvästi erilaista kuin mystinen ykseyden tunne joka hallitsee communitaksen kokemusta. Tiinan kuvailema yhteyden ”vieminen” vaatineen vastaanottajaltakin jotakin. Myöhemmin, kuvatessaan yhteyden syntymistä Tiina kertoo mu-

siikin vaikutuksesta yhteyden syntymiseen. Seuraavan aineiston osan tulkinnessa on syytä huomata, että kuten lopussa kysyinkin, haastateltava ei ole millään tavalla osallistunut musiikin tekoon tai sen soittamiseen.

H: Syntyys tällasta [yhteyttä] sit niinku isommissa ryhmissä?

T: Joo. Tota. Se niinku tavallaa noissa psykebileissä tulee niinku sen, sen musiikin kautta. Et tavallaa sie et oo niinku yhtä kaikkie kans sillai niinku. Mut sie oot yhtä sillai et sie voit löytää sielt semmoiset ihmiset kenel esimerkiks, kenel teil on jotai jaettavaa. Et sen pystyy, et pystyy löytämään sielt sel-laset ihmiset. Ja sit miust näyttää et muutkii käyttää sitä hyödyksee. Ne ei aina kerro miulle et käyt-tääks ne sitä vai ei mut mie ainakii käytän. Et mie tavallaa laitan sinne musiikkii niinku ajatuksia. Ja jos jollai olis miulle sit niihi, niihi jotaki tota, et se pystyis tuomaa miulle jotakii. Ni mie yritän laittaa sinne et tulkaa kertomaa miulle jos on jotai tämmösiä juttui.

H: Nii.

T: Ni tosi usein sielt tulee. Emmie tiä meneeks se sinne musiikkii vai laitanks mie jonkuu semmosen tota lampun tähä päälle palamaa et tulkaa juttelemaa miulle tällasist asioista. --

H: Nii, tota, siehä et ite osallistu kuitenkaa sen musiikin tuottamiseen niinku.

T: En, en. Ei oo tarvetta kyllä

Vaikka edellä oleva teksti kertookin lähes ylikuonnollisesta ilmiöstä, olennaista on kuitenkin se, että Tiina kuvaa yhteyden syntymisen mekaniikkaa täysin erilaiseksi kuin aiemmissa psykedeelikokemuksissaan. Tässä yhteys ei synny enää spontaanisti, vaan sitä etsitään tietoisesti. Sinänsä kuvaus siis muistuttaa Turnerin normatiivista communitasta. Spontaani ja mystinen yhteys on kadotettu, mutta jotain samankaltaista kuitenkin haetaan. Koska sen saavuttaminen ei ilmeisesti enää onnistu samoilla keinoilla, pyritään yhteyteen toista kautta. Samankaltaisia kokemuksia yhteydestä on muillakin haastateltavilla. Ensimmäisten, voimakkaiden ykseydenkokemusten jälkeen tunne laantuu ja yhteydestä tulee vakaampi. Yhteyttä aletaan myös etsiä muualta kuin psykedeelisten päihteiden vaikutuksesta.

Toisaalta communitaksen kokemus ja erilaisten communitasten erot voidaan tulkita myös psykedeelikulttuurin ja hippikulttuurin edellä esittelemäni eron kautta. Psykedeelikulttuurissa normatiivinen ja ideologinen communitas ovat tämän tulkinnan mukaan hylättyjä projekteja. Jäljellä on vain ajoittainen liminaliteetti ja sen kautta nouseva spontaani communitas. Kuten Salasuo ja Rantalakin esittävät, kyse ei kuitenkaan ole vain satunnaisesta hauskanpidosta (2008, 63). Sen sijaan useimmiten psykedeelikulttuuriin yhdistetään ideologisia näkemyksiä maailmasta ja tietynlaista, passiivista, valintojen kautta tapahtuvaa toimintaa. Tämä toiminta pitää sisällään kasvissyönnin ja kirpputorivaatteiden kaltaisia eettisiä valintoja pikemminkin kuin mitään varsinaista aktivismia.

Jälkimmäisessä tulkinnassa ideologiset ja normatiiviset communitakset on tulkittu epäonistuneiksi projekteiksi, eikä pysyvään liminaliteettiin pyritä. Sen sijaan keskitytään rakenteen ja liminaliteetin välissä tasapainoilevaan elämään, joka nähdään henkisesti ja sosiaalisesti palkitsevana toimintana. Arvomaailmaltaan psykedeelinen kulttuuri on selvästi vetäytynyt vallitsevasta kulttuurista, mutta se silti pyrkii eksistoimaan laajemman kulttuurin yhteydessä, eikä kokonaan erillisenä siitä. Tässä ei sinänsä ole kyse rakenteen hylkäämisestä täysin, vaan pikemminkin uudenlaisen liminaliteettitilan ja rakenteen välisen dialogin rakentumisesta.

No yhteisöllisyyttä minä nyt koetan sillai arkipäivässä...Niinku haen yhteisöllisyyttä ku osallistun kaikenlaiseen toimintaan ja yritän ihmisten kans tehä juttuja. Mutta ehkä semmosessa, semmosessa niinku psykedeelisessä kokemuksessa se on spontaanimpaa. Ja se on niinku ehkä ei nii tarkotukse...tai niinku että sitä ei välttämättä ees ajatellu sitä asiaa sillä lailla. Että sitä vaan niinku sviuh ja noni. Että ollaanki sitte vähä niinku tällasella erilaisella aaltopittuella. (Mikko)

Tässä taas Mikko kuvaa yhteisöllisyyden kokemuksiaan tavoilla, jotka ovat likipitään suoraan johdettavissa Turnerin communitaksen esiintymismuotoihin. Psykedeelisten päihteiden alaisuudessa koetun yhteisöllisyyden hän kokee spontaanimpana ja vähemmän tarkoituksellisesti etsittynä tilana kuin muissa yhteyksissä esiintyvän. Hän kertoo haastattelussa laajemminkin etsivänsä ja pyrkivänsä synnyttämään yhteisöllisyyden kokemuksia elämässään, esimerkiksi järjestötoiminnan kautta. Tiinan näkemykseen verrattuna Mikolta puuttuu kokemus psykedeelisen communitaksen heikkenemisestä. Hän on myös kertomansa mukaan käyttänyt selvästi harvemmin psykedeelisiä kuin Tiina. Tämä käytön vähäisyys voi olla selittävä tekijä siihen, että Mikko kokee communitaksen edelleen vahvana. Kun kokemukseen tottuu, sen intensiteetti vähenee ja juuri näin Turnerin kuvailee communitaksen muuttumisen spontaanista normatiiviseksi.

Edith Turner ei kuitenkaan puutu oikeastaan ollenkaan edesmenneen aviomiehensä communitaksen jaotteluun vaan puhuu communitaksesta ikään kuin yhtenä kokemuksena, vaikka hän kiinnittääkin siihen varsin erilaisia tilanteita. Hänelle communitas on mystinen kokemus, joka yhdistää kokijansa ja saa heidät niin sanotusti puhaltamaan yhteen hiileen (2012, 1–6, 197). Victor ja Edith Turnerien katsannon erot ovat siis lähinnä siinä, että Edith

Turnerin *communitas* tarkoittaa vain Victorin spontaania *communitasta* ja hänen kirjansa on vain katsaus sen moninaisiin muotoihin. Victor Turnerin ajattelusta taas paistaa läpi tarve luoda laajempaa, yleispätevää yhteiskuntateoriaa. *Communitaksen* luokittelu eri muotoihin on selkeä pyrkimys hahmotella laajemmalti ihmisten yhteisöllisen käytöksen ulottuvuuksia.

4.2 Rikkoutunut *communitas*

Edith Turner kuvaa *communitaksen* epäonnistumista jonka hän nimeää vääräksi *communitakseksi* (*false communitas*). Kyse on tilanteesta, jossa *communitasta* yritetään epäonnistuneesti luoda. Useimmiten ongelma on nimenomaan yrityksessä ja sen väkinäisyydessä, Turner kuvaa tällaisia tilanteita esimerkiksi pankin työntekijöiden ja kiipeilijäryhmän johtajien yrityksenä pakottaa yhteisöllisyyttä. (2012, 15–22.) Omassa aineistossani *communitaksen* epäonnistumisia nousee kahdesta erilaisesta syystä, joita esittelen seuraavaksi. Nämä kokemukset muodostavat aineistossani selkeimmät tapaukset ahdistaviksi tai muuten negatiivisiksi koetuista psykedeelisistä kokemuksista.

Se et mie kaipaisin niinko fyysisesti lähellä olla ihmisiä sillo ko mie oon, oon tripillä. Ni sitte se että mie tavallaa, et ei pääse ihmisten lähelle ni se kanssa tavallaa tuo semmosta ahdistusta. – – Just Jussin [Annan poikaystävä] kaa on niinku. Se vetäytyy ja sit se kättelee jonnekki seinille ja sit ite on niinku et miul on vähä niinku semmone outo olo. Et minä niinku haluaisin tavallaa kokea ihmisten niinku läsnäoloa. Tosi vaikee selittää sitä mut siis niinku tavallaa tuntee toise ihmisen parempi niinku. Ja tuntea toista ihmistä parempi. (Anna)

Ensimmäisessä tapauksessa epäonnistunut *communitas* nousee esille haastateltavan kokemuksen mukaan henkilöiden eroissa. Hän haluaisi itse olla lähellä, kokea yhteisiä asioita ja tuntea fyysistäkin läheisyyttä, kun toinen usein mukana ollut henkilö puolestaan käyttäytyy eristäytyneemmin. Tässä Anna selkeästi kokee tarvetta tai halua *communitaksen* kokemukseen, mutta Jussi ilmeisesti ei. Jussin motiiveja päihteiden käytölle ja käytökselleen kuvailuissa tilanteissa ei kannata tässä spekuloida, mutta Annalle kokemus kuitenkin näyttäytyy ilmeisen ahdistavana. Lisäksi Anna kuvailee Jussin siirtyvän myös usein ahdistuneisiin tunnelmiin, ilmeisesti reaktiona hänen omaan ahdistukseensa.

No siis. Emmä tiä silleen negatiivisia, et onko ollu. Mut siis, tota et ne on semmosii et se niinko tulee muista. Tai siis se tarttuu niinku kaikkiin, Siis se negatiivisuus tai ahistus. Niinko joku tauti. Et ne kokemukset on niinku siis muitten takii negatiivisia. Tai takii, mut sillai et se negatiivisuus tulee siinä porukas tai siitä porukast. (Jouko)

Toisessa tapauksessa puolestaan henkilö itse ei koe oloaan ahdistuneeksi. Sen sijaan ahdistuneisuus tarttuu muista ryhmän jäsenistä ja ikään kuin myrkyttää communitakseen kokemuksen.

Kumpikin yllä mainituista kokemuksista toistuu muissakin haastatteluista. Yhteistä niille ja olennaista tässä on se, että communitas menee pilalle tai sitä ei muodostu ollenkaan, toiveista huolimatta. Molemmat tapaukset näyttävät esimerkkeinä Edith Turnerin väärästä communitaksesta. Turnerin esimerkkien tavoin näissäkin on kyse nimenomaan siitä, että jonkun tarve communitakseen ajaa hakemaan sitä ja täyttymätön tarve tekee tunnelmasta ahdistuneen.

4.3 Psykedeelit ja hyvinvointi

Liminaliteetin uusintava vaikutus on tärkeä elementti. Palattuaan liminaaltilasta normaaliin maailmaan ja arkeen, osallistujat tuntevat uudistuneensa. Liminaaltila palauttaa energiaa ja uudistaa ihmisen olemassaolon, mikä puolestaan tekee arjessa elämisestä mielekkäämpää (van Gennep 1960, 182; Turner 1969, 33). Samanlainen uudistamisen mekaniikka ilmenee myös psykedeelien päihteiden yhteydessä:

H: Sanoit että tiät semmosia kohtia missä ne [psykedeelit] hyväks ja semmosia missä ne ei oo hyväks. Ni mitä ne on ne kohat missä ne on ja ei oo hyväks?

M: No ite, jos mie lähen tätä ei oo hyväks –kautta ni siis tota, koen että se ehkä meikäläiselle ei oo semmone että jos on kiire esimerkiks. Tai on paska fiilis tai muuten tälle että on iha mieleltään down. Ni se ei ehkä oo semmonen niinku tavallaa kovi hyvä elementti. Eikä ne, niinku ne tripit, saata olla kovin antosia, eikä hyviäkään. Vaikka totta kai semmosestakin voi oppia jotaki. On ehkä opittu ki. Mutta tuota, sitte taas jos on suunnitellu sen hyvin ja tietää. Ehkä se itellä menee sillee joteki se prosessi että tuota, tähän nyt kuullosta ehkä vähän oudolta selittää. Mutta sillee että ku on ollu joku rankka pätkä esimerkiks jossaki työhommista tai opiskelussa tai jossaki tämmöessä ja sitte tavallaa tietää että siellä jossai on se vapaa-aika. Joku pitempi vapaa-aika missä voi vähän niinku korjata itteensä, niin osaa jo vähän pedata sitä omaa oloasa siihen. Ottaa muutaman päivän aikaa ja puhistaa pääsä niinku turhasta paskasta. Ja sitte käyttää sen jonku ajan siihe terapisoivaan sieni-istuntoon ni siitä yleensä tulee sitte semmone niinku aika uusiutunu olo. Josta saa sitte taas uuteen tämmösee tietty periodii voimaa jatkaa. Ehkä sitä voi käyttää, tai...kuullosta kornilta kertoo tästä tällai mielen-

terveyden kannalta mutta tuota, kyllä se ainaki itelle toimii jonkinlaisena mielenterveyslääkkeenä. En nyt sano että mulla ois diagnosoitu mitää mielenterveysongelmia mutta käytän sitä vaa tämmösenä omana eheyttävänä toimintana. (Mikko)

Yllä olevasta sitaatista, samoin kuin sitä edeltävästäkin käy hyvin ilmi psykedeelisten päih-teiden terapeuttiseksi koettu vaikutus. Useimmat haastateltavat mainitsevat, etteivät näe käyttöä hyvänä ajatuksena, jos oma henkinen tila on huono, jos on kiireinen tai ahdistunut olo. Merkittävää on kuitenkin se, että useimmat haastateltavistani kokivat negatiiviset ko-kemuksetkin uusintavina. Ne nähtiin pitkälti puhdistavina ja vapauttavina kokemuksina, vaikka ne tilanteessa saattoivatkin vaikuttaa varsin ahdistavilta.

Monet käyttäjät puhuvat lääkekäytöstä, mutta ylläoleva viittaa selvästi toisenlaiseen merki-tykseen. Lääke on jotain, joka hoitaa täsmällistä ongelmaa. Se ikään kuin tarvitsee sairau-den tai vaivan, johon se kohdistuu. Psykedeelisten päih-teiden terapeuttinen käyttö näyttäy-tyy ennemminkin eräänlaisena henkisenä kuntoiluna, jonain joka pitää ihmistä terveenä. Käyttö uusintaa energioita ja antaa voimaa jatkaa arjessa, joka saattaa näyttäytyä raskaana ja ahdistavana. Toisella tavalla uudistavaa vaikutusta selitetään seuraavassa katkelmassa:

Psykedeelien vaikutuksen alaisena sitä jotenki niin sanotusti ehkä löytää kaikki asiat uudestaan. Tai niistä löytää sen mielenkiintoisuuden. Ja kaikista hyvin pienistäki asioista löytää sen mielenkiintoi-suuden. Se lisää ympäristön ja elämän tarkastelun mielekkyyttä. Ja sitä kautta koen ehkä että tripeistä saa ammennettua ihan pidemmällekin tähtäimelle. Kun siinä tripin aikana oppii, tai niinku muistaa taas, että asioita arvostetaan. Tai siis silleen niitä arvostaa. Ni sitä kautta se arvostus säilyy myös sen jälkeen kun se aineen vaikutus, konkreettinen vaikutus, on lakannu. (Antti)

Psykedeelien lääkekäytössä ei siis, ainakaan omassa aineistossani, ole niinkään kysymys jonkun henkisen (tai fyysisen) ongelman lääkitsemisestä vaan elämän yleisen mielekky-yden ja hyvinvoinnin lisäämisestä. Ilmiö on vaikeasti selitettävä. Jokainen haastateltavani viittaa siihen, mutta kaikkien puheissa se ilmenee hieman eri tavoin.

Psykedeelit liittyvät tältä hyvinvointia lisäävältä kannalta osaksi yhteiskunnassamme vallal-la olevaa hyvinvoinnin eetosta. Nykyisessä yhteiskunnassa sairaus ja terveys näyttäytyvät yhä useammin janan ääripäinä toisensa poissulkevien vastakohtien sijaan. Ihminen ei enää ole vain terve tai sairas vaan kyse on siitä, voiko ihminen hyvin. Tätä kutsutaan salutogee-

niseksi (salutogenetic, latinan *salus* = terveys, kreikan *genesis* = alkulähde, alkuperä) näkökulmaksi. Sen on alun perin lanseerannut amerikanisraelilainen sosiologi Aaron Antonovsky. Salutogeeniseen näkökulmaan kuuluu olennaisena tekijänä henkinen hyvinvointi ja ihmisen oma kokemus hyvinvoinnistaan. Ilmiö näyttäytyy kaikkialla ympärillämme erilaisina hyvinvointituotteina, palveluina ja ohjelmina. Kyseessä on siis eräänlainen työkalu, jolla hahmottaa nykypäivässä kaikkialla läsnä olevaa hyvinvointipuhetta. (Leppäkari 2012, 220–224.) Psykedeelit nitoutuvat tähän ilmiöön nimenomaan koettujen hyvinvointia edistävien vaikutustensa kautta.

Salutogeenisessä näkökulmassa tärkeänä osana on koherenssintunne (sense of coherency). Tämä koherenssintunne puolestaan jakautuu kolmeen alateemaan, ymmärrettävyyteen (comprehensibility), tunteeseen siitä että elämän tapahtumat ovat ymmärrettävissä, ennustettavissa ja järkeviä; hallittavuuteen (manageability), kokemukseen siitä, että omilla toimillaan, resursseillaan ja saamallaan tuella voi vaikuttaa tapahtumiin ja hallita niitä sekä merkityksellisyyteen (meaningfulness), jolla viitataan yleisesti kokemukseen elämän merkityksellisyydestä. Näistä kolmesta elämän osa-alueesta muodostuu koherenssintunne, joka vaikuttaa voimakkaasti ihmisen hyvinvointiin. (Leppäkari 2012, 222.)

Salutogeeniseen näkökulmaan kuuluu siis vahvasti ajatus terveyden ja hyvinvoinnin eksistentiaalisesta ulottuvuudesta., jota ruotsalainen uskontopsykologi Cecilia Melder käsittelee artikkelissaan *The epidemiology of lost meaning – A study in the psychology of religion and existential public health*. Kuten artikkelin nimessä oleva sana ”religion” jo antaa ymmärtää, hän käsittelee uskonnon tai henkisyyden vaikutuksia terveyteen. Melder esittää artikkelissaan, kuinka uskonnollisuuden yhteys hyvinvointiin on selkeä tosiasia ja kutsuu lisää tutkimuksia aiheen tiimoilta. Hän myös avaa postmodernin maailman ongelmaa, jossa liian monien vaihtoehtojen olemassaolo johtaa kyvyttömyyteen tehdä valintaa. Näillä vaihtoehtojilla tarkoitetaan siis vaihtoehtoja, joilla antaa merkitystä maailmalle ja elämäkokemuksille. Kysymys on siis salutogeenisen näkökulman mukaan koherenssintunteesta ja etenkin merkityksellisyydestä. (Melder 2012, 237–239.) Omassa aineistossani tällaista koherenssintunnetta painotetaan useassa tilanteessa, esimerkiksi seuraavassa:

Sienet autto ainaki iha älyttömäst [mielenterveysongelmissa]. Siis tietenki askelha pitää tehdä selvinpäin ja ite muuttaa pois päi kaikest sellasest ja tiedostaa ne. Ja mite se tapahtuu. Ja mä itkin sen raivonki pois. Niinku siis oikeesti itkin yhden yön ja sen jälkee mul ei oo ollu mitää ongelmii minkää vihan kaa. Ja viha väistyi. Ja toi...mut...masennukseen. Koska me tehtiin...abortti. Yhden extyttöystävän kanssa. Mikä sai mut masentuukki tosi pahasti sillo. Sienet auttoi siihen tosi paljon. Niinku mä katoin siin hiili. Se oli eka kerta ko mä söin sienii. Mä katoin hiili ja siel oli vauva. Ja se vauva oli siis – must jotenki tuntu et se oli niinku, et mä olin tehny sille jotain paha. Ja sit sillee, tietysti mä mielsin sen jotenki siihen kokemukseen. Ja enkä mä ollu, mä olin ollu tosi sellane tunteeton, ajattelematon enemmi, sitä asiaa kohtaa. Mut jotenki ne sienet päästi siit tosi selvästi yli. Et en mä ollu sitä oikeen ymmärtäny aiemmi. Mut ne autto tajuunaa et mitä tapahtu, ja miks. (Jouko)

Psykedeeliset päihteet vaikuttavat käyttäjien kokemuksessa sekä ymmärrettävyyteen, että merkityksellisyyteen. Ne auttavat ymmärtämään ja avaavat sekä elämään vaikuttavia tekijöitä että niiden merkityksiä ja merkityksellisyyttä. Sen kaltaiset ilmaisut kuten ”avaavat asioita päässä”, ”auttavat ymmärtämään itseään ja elämää” sekä ”muistuttavat mikä on tärkeää” toistuvat haastatteluissani tämän tästä. Psykedeelisten päihteiden lääkekäyttöä ei siis tule nähdä samankaltaisessa valossa kuin esimerkiksi särkylääkkeiden, verenpainelääkkeiden tai kannabiksen kipulääkkeen käyttöä.

Enemminkin psykedeelisiä päihteitä kannattaa lääkekäytön kannalta tarkastella nimenomaan salutogeenisestä näkökulmasta, eli kuinka ne vaikuttavat ihmisen elämän koherenssintunteeseen ja siihen, kuinka kokonaisvaltaisesti hyvinvoivaksi ihminen tuntee itsensä. Niillä ei ilmeisesti ole suurta relevanssia varsinaisina lääkkeinä yksittäisiin vaivoihin, mutta haastateltavieni mukaan yleistä henkistä hyvinvointia kohentava vaikutus on olemassa. Myös muissa tutkimuksissa on saatu tuloksia, joiden mukaan psykedeelisten päihteiden käyttäjät kokevat, että käytöllä on osuutta henkiseen hyvinvointiin (esim. Krebs & Johansen 2013, 3–8). Tässä on toki merkittävää havainnoida aiemmin viittaamani Robert Masterin ja Jean Houstonin näkemys psykedeelien rakastavuutta ja positiivista suhtautumista muihin ihmisiin kasvattavasta vaikutuksesta itsepetoksena. Henkistä hyvinvointia on kuitenkin helpompi arvioida – ja itsearvioida – kuin avoimuutta tai rakastavuutta. Esimerkiksi Teri Krebsin ja Pål-Ørjan Johansenin jo yllä viitattu tutkimus osoittaa melko kiistattomasti psykedeeleillä olevan ainakin jonkinlaista osuutta hyvinvointiin.

Tässäkin yhteydessä on huomionarvoista, että kuten jo esittelin, useat käyttäjät kokevat psykedeeliset kokemukset henkisesti raskaiksi, yksi jopa suoranaisten ahdistaviksi. Päihteiden käyttäjät ovat siis varsin valmiita panostamaan hyvinvointiinsa, vaikka se merkitsisikin

hetkellistä ahdistusta. Tässä valossa ajatellen päihteiden käyttöä on vaikea ajatella ”vain” kulutuksen tai tyypillisen laittomiin päihteisiin yhdistettävän ajattelun kautta. Nostan tämän teeman tässä uudelleen esille, koska mainitun raskauden kautta psykedeelit yhdistyvät valalla olevaan hyvinvoinnin kulttiin. Samalla tavoin kuin ihmiset yhteiskunnassamme ovat valmiita näkemään vaivaa ja jossain määrin jopa kärsimään voidakseen hyvin tulevaisuudessa, ovat psykedeelien käyttäjät valmiita kärsimään ahdistusta saadakseen pääomaa henkiseen hyvinvointiinsa.

4.4 Individualiteetti ja yhteisöllisyys suhteessa psykedeeliseen kulttuuriin

Edellä toin esiin kuinka yksilön vastuu toisista ja vapaus oman toimintansa suhteen aaltoilevat psykedeelien käytön parissa. Yksilön vapaus ja vastuu ovat olennaisia kysymyksiä laittomia päihteitä, ja päihteitä yleensäkin, käsitellessä. Esipuheessaan Gilles Lipovetskyn kirjaan *Hypermodern Times*, Sébastien Charles kirjoittaa seuraavasti: ”[postmoderniin liitty] subjektiivisen autonomian sfäärin laajeneminen, yksilöllisten erojen lisääntyminen, säännöstelevien sosiaalisten periaatteiden transsendentin substanssin katoaminen – – huomattava muutos modernista alkaneessa individualismin dynamiikassa” (2005, 6). Lainauksessa mainitut postmodernin ajan tunnusmerkit liittyvät siis pääsääntöisesti individualiteetin kasvuun. Aiemmin mainitsin jo individualistisen ontologian ja se kytkeytyy nimenomaan postmoderniin aikaan.

Postmodernista laajalti kirjoittanut Zygmunt Bauman määrittelee sitä kirjassaan *Postmodernin lumo* muun muassa seuraavasti: ”Postmodernilla tarkoitetaan lupaa tehdä mitä mieleen juolahtaa – – silti se on kuitenkin ennen kaikkea ja ensisijaisesti *mielentila* – tarkemmin sanottuna sellaisten mielten tila, joilla on tapana (vai onko kyse pakkomielleestä?) reflektoitua, etsiä itsestään omia sisältöjään, tutkiskella omia tuntojaan” (1992, 21–22). Tämä ja edellinen lainaus määrittelevät sitä, mikä postmodernin yhteiskunnan suhteen on tässä huomattavaa. Kyse on individualiteetista ja sen kasvusta suhteessa edeltäneeseen aikaan. Individualiteetin kasvu, ”säännöstelevien sosiaalisten periaatteiden transsendentin substanssin katoaminen” ja ”subjektiivisen autonomian sfäärin laajeneminen” ovat olennaisia teki-

jöitä myös päihteiden käytön suhteen. Ne viittaavat jo aiemmin esille tuomaani teemaan, eli siihen, kuinka päihteiden käyttäjät pohjimmiltaan näkevät oman käyttönsä suhteessa aineiden laittomuuteen ja yleisesti paheksuttuun asemaan.

Artikkelissa *Turn on, tune in, but don't drop out: The impact of neo-liberalism on magic mushroom users' (in)ability to imagine collectivist social worlds* kolme englantilaista psykologia, Sarah Riley, James Thompson ja Christine Griffith käsittelevät individualistista ajattelua ja sen syntyä psykedeelisten sienien käytön yhteydessä. He määrittelevät uusliberalistisen individualismin reaktiona postmodernin maailman globalisoitumisen ja sääntöjen katoamisen tuottamaan uhkaan. Sen keskiössä nähdään siis yksilö ja tämän mahdollisuus toimia. (Riley, Thompson & Griffin 2010, 446.) Tällainen ajattelu on selkeästi esillä myös omassa aineistossani, kuten olen jo aiemmin osoittanut.

H: No tuota, se on kuitenkin laitonta. Ni mite sie ajattelet sitä... laittomuutta?

P: Hmm. Höh. No, mie en koe olevani rikollinen vaik mie rikonki lakia. Mie en mielestäni satuta miu teoilla niinku mitää ja – tai ketää – ja jos mie jään siit kiinni ni sit mie jään siit kiinni. Et ei se oo sen kummempi prosessi. Mie voin poliiseille sanoa että nää on miun omia valintoja ja mie en oo koskaa vahingoittanu näillä ketää tai mitää muutakaa. Et mie ymmärrän et tei pitää tehdä duuninne ja niin pois päin. Ei miulla oikestaa oo mitää muuta sanottavaa siihe. (Perttu)

Edellä olevassa sitaatissa Perttu kertoo suhteestaan aineiden laittomaan statukseen. Suhtautuminen mukailee Joukon aiemmin esittämää mielipidettä ja pitkälti muidenkin haastateltavien kommentteja. Omaa toimintaa ei nähdä rikollisena, eikä tuomittavana tai hävettävänä, vaikka yhteiskunta sille onkin sellaisen statuksen antanut. Pertun kommentin toiseksi viimeinen lause herättää erityisesti huomiota. Hän kertoo ymmärtävänsä poliisien tilanteen ja tarpeen tehdä työtänsä. Tällainen asenne toistuu myös monissa muissa haastatteluissani. Yhdellä haastateltavista on myös avoimen vihamielinen asenne lakia ja sen toteuttajia kohtaan, mutta tämä haastateltava kutsuu itseään anarkistiksi, jolloin kielteisempi asenne auktoriteetteja kohtaan on oletettavaa. Yleisesti ottaen haastateltavat, vaikka eivät hyväksykään päihteiden laitonta statusta, eivät suhtaudu poliisiin tai lainsäätäjiin erityisen kielteisesti. Heidät nähdään vain tekemässä työtään ja mahdolliset rangaistukset päihteisiin liittyvänä välttämättömänä pahana.

Tässä on nähtävissä selkeä muutos ensimmäistä huumeaaltoa edustaneeseen hippikulttuuriin. Poliittinen ja yhteiskunnallinen radikalismi kuuluivat osaksi hippiliikettä ja siinä useimmiten suhtauduttiin nimenomaan lainsäädäntään ja -toimeenpanoon varsin kriittisesti. Useimmissa haastatteluissani politiikka loistaa kuitenkin poissaolollaan ja päihteisiin suhtaudutaan nimenomaan yksilön valintana, ei yhteiskunnallisena kysymyksenä. Tämä havainto on yhteneväinen myös muiden tutkijoiden tekemien kanssa. Esimerkiksi Mikko Salasuo esittää väitöskirjassaan *Huumeet ajankuvana – Huumeiden viihdekäytön kulttuurinen ilmeneminen Suomessa* huumeiden käytön nimenomaan kulttuurina, josta protestinomaisuus puuttuu. Hänen mukaansa pyrkimys eroon yhteiskunnasta on olemassa tämänhetkisesäkin laittomien päihteiden käytön kulttuurissa, mutta siinä on enemmän kyse vapautumisesta ja yksilön vapaudesta kuin suorasta kapinasta auktoriteetteja kohtaan ja aktiivisesta pyrkimyksestä vallankumoukseen. (2004, 14–15.)

Laittomien päihteiden käyttö voidaan siis tältä kannalta nähdä nimenomaan yksilöllisenä ilmiönä, yksilön valintojen ja vapauden ulottuvuutena. Kuten aiemmin olen esittänyt, psykedeelisten päihteiden käytössä kuitenkin näyttäytyvät vahvana nimenomaan yhteisöllisyyden kokemukset. Useat haastateltavat kertovat käyttäneensä ja kokeneensa voimakkaita asioita myös yksin, mutta he myös vahvistavat sosiaalisen ulottuvuuden ja kertovat käyttävänsä useimmiten ja mieluummin pienryhmissä.

2-CB. Ni sen vaikutuksen alasena. Oltiin metsässä. Ja siellä tuota – siis en mie ollu sitä koskaa ottanu – mut se oli vaa niinku et oltii siel siis porukalla. Ja tota, nii siis siinä. Et niiku ku mentii, päästii sinne et siinä alko nousemaa sen vaikutus, eikä tienny siitäkää yhtää et minkälaine se niinku tulee olemaa. Ni tuntuu et ku menee sinne metsään ni pitää saaha kaikki, kaikki mitä miu kehossa on, niinku semmone paha. Oltii siis juotu alkoholia edellisenä päivänä. Ni sit on vaa semmone et pitää oksentaa. – – Ja sit mie tota, mie päädyin sellasee et mie olin niinku pieni lapsi ja mie oon semmossa pimeessä, vähä niinku pimeessä kellarissa. Ja semmone niinku pimee huone. Ja mie en tiedä niinku et onks olemas mitää muuta ku se pimee huone mis mie oon. Et ei oo olemas muita, et ku mie oon tosissaa se lapsi ni miul ei oo mitää – ja miul ei oo mitää muistikuvaa et mite mie oon päätyny sinne. Ja sit mie vaa tunnen et miu ympäril on jotai, siis jotai natsei tai jotai pahaa. Jotai pahuutta. Ja mie tiedän et ne tulee satuttamaa miut. Ja mie en oo pääsemäs sielt niinku ollenkaa pois. (Tiina)

Yllä Niina kuvailee voimakkainta ahdistavaa kokemustaan psykedeelisten päihteiden vaikutuksen alaisena. Kokemuksen synkkyys on haastatteluaineistossani vertaansa vailla. Muissa haastatteluissa ei esiinny tällaisia yksiselitteisen painajaismaisia kokemuksia, vaikkakin jonkin verran ahdistavia kokemuksia on, kuten olen jo aiemmin esittänyt. Toisin kuin

edellä kuvatuissa ahdistavina koetuissa kokemuksissa, tässä on selkeästi kysymys yksilöllisestä kokemuksesta. Edellisissä ahdistus useimmiten joko tarttuu tai syntyy nimenomaan kokemuksesta, että muut tilanteessa olevat eivät koe samaa yhteisöllisyyden tunnetta tai sen tarvetta ja *communitas* rikkoutuu tai myrkyttyy. Tässä ahdistus kuitenkin syntyy selvästi Niinan omassa mielessä, hänen omista kokemuksistaan lähtien.

Painajaismaisista kokemuksista, niin kutsutuista ”huonoista tripeistä”, on huomautettava, että ne ovat huomattavasti vähemmän yleisiä nykyaikana kuin ensimmäisen huumeaallon aikana 1960- ja 1970-luvuilla. Psykedeeljä kuitenkin käytetään selvästi laajemmalti kuin aiemmin. Tähän ristiriitaan on syynä ilmapiirin muutos hippiliikkeen ja tämän päivän psykedeelien käytön välillä. 1960-70-luvuilla psykedeelit, LSD etunenässä nähtiin käyttäjien keskuudessa auktoriteettivastaisen kapinan symboleina ja todellinen kapinallinen käytti aina näitä aineita. Päihteitä glorifioitiin käyttäjien keskuudessa huomattavasti, mikä puolestaan johti muun kulttuurin vastareaktioon. Näin ollen niitä myös demonisoitiin enemmän ja mahdollisia negatiivisia vaikutuksia korostettiin valistuksessa suuresti. Toisena syynä huonojen kokemusten vähentymiseen on käyttäjien oma valmistautuminen. Nykypäivän käyttäjät suhtautuvat useimmiten päihteisiinsä verraten vastuullisesti. Internetistä löytyy oppaita psykedeelisiin kokemuksiin ja pahoista tripeistä selviämiseen, samoin vertaistukea on saatavilla reilusti verkon kautta. Tällöin nykyinen psykedeelikulttuuri on paljon paremmin valmistautunut huonoihinkin kokemuksiin kuin aiempi, jolloin niiden vaikutukset näyttävät selvästi vähäisimpinä. (esim. Lee & Shlain 1992, 291.)

Edellä kuvaillun kokemuksen individualistinen ulottuvuus on merkittävä, verrattuna muiden ahdistaviksi koettuihin kokemuksiin. Niina kuvailee kokemuksen jälkeen myös sitä, kuinka se voimaannutti häntä ja poisti hänen mielestään pelon maailman ahdistavuutta kohtaan. Sébastien Charles kirjoittaa tragedian individualistisesta kokemuksesta. Hänen mukaansa on nimenomaan hypermodernin ajan, piirre, että tragediat koetaan individualistisesti, eikä kollektiivisina traumoina, kuten vaikkapa toinen maailmansota (2005, 25). Individualistinen ja kollektiivinen tragedia, tai tässä tapauksessa ahdistus, ovat siis myös psykedeelisen kokemuksen negatiivisen osan kaksi puolta. Toisaalta ahdistuneisuus leviää henki-

löstä henkilöön, myrkyttäen communitaksen kokemuksen, toisaalta voidaan myös kokea painajaismaista ahdistusta varsin yksinäisessä tilanteessa.

Samat yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden teemat leimaavat koko aineistoani. Ne ovat psykedeelisen kokemuksen lisäksi kaksi sen läpi kantavaa aihetta. Niiden esiin nostaminen on myös relevanttia siksi, että yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden teemat ovat nykyisen post- tai hypermodernin ajan tärkeimpiä tunnusmerkkejä.

Yhteisöllisyyden kaipuu näyttäytyy haastateltavien elämässä muuissakin yhteyksissä kuin psykedeelien käytössä. Useat haastateltavista kertovat etsivänsä nimenomaan yhteisöllisiä kokemuksia ja harrastavansa yhteisöllisiä aktiviteetteja. Yhteisöllisyys elämässä nähdään jonakin, joka kuuluu ihmisluonteeseen, mutta puuttuu nimenomaan nykypäivän yhteiskunnasta. Osittain kyseessä on siis jonkinlaisen ”kultaisen ajan” kaipuu. Jotkut haastateltavat näkevät, että yhteisöllisyys on jotain, jonka (post/hyper)moderni yhteiskunta on kadottanut ja joka olisi saavutettavissa takaisin. Tällaiseen kultaisen ajan ajatteluun liittyy usein myös käsitys aikaisempien aikojen päihteiden käytöstä kontrolloidumpana, turvallisempana ja ”terveempänä” kuin nykyisin.

Mie pidän niinku joitteki intiaanien suhtautumista päihteisiin niinku järkevämpänä. Et tavallaa niitä ei myöskää niinku liikaa glorifioida. – – Tavallaa se [yhteisöllisyys] on jotain mitä on kadotettu tästä maailmasta. – – Realistisesti ajatelle sitä ei varmaa oo ollukkaa. Mut nyt ku yhteiskunnasta on tullu tällane, individualistine, ni perhesuhteet ja tällaset on jotenki löyhentyny. Et jos aikasemmi on tavallaan ollu suku, perhe, naapurit semmone niinku yhteisö mihi on voinu kuulua ja mikä on toiminu sit sellasena turvaverkkona yksilölle. Vaik ois muuttanu poiskii ni sit se on aina ollu olemassa. Mut et nykyää semmosta ei monenkaa kohalla oo. Et niinku, et ei tunnetu naapureita eikä olla sillee yhteyssä sukulaisii. Et sitte sitä hakee ehkä jostai niinku muualta. (Anna)

Yhteisöllisyys ja communitaksen kokemus ovat siis yksi tärkeistä, psykedeelisten päihteiden käyttäjiä yhdistävistä teemoista. Tämä voidaan nähdä puolittietoisena ratkaisuna edellä avattua uusliberalistista ajattelua vastaan. Individuaalisuus on post- ja hypermodernille ajalle tyypillistä ja sen juuret ovat osittain uusliberalismissa. Se on vaikuttanut psykedeelien käyttäjien ajatteluun, mutta myös tuottanut heidän keskuudessaan vasta-ajattelua. Communitaksen kokemus, mystinen yhteys toisiin on syvälinen vastine yksilöä painottavalle ajatukselle. Se purkaa rajoja ja struktuureja, tehden kaikista ihmisistä tasa-arvoisia ja yhdistäen heitä kokemuksen kautta (Turner 2012, 8–9). (Riley, Thompson & Griffin 2010, 449.)

Lipovetsky näkee hypermodernin ajan yhdeksi keskeisimmäksi ongelmaksi persoonan ja identiteetin destabilisaation. Hänen mukaansa kiihtyvä individualisaatio ja keskeisten sosiaalisten instituutioiden säännöstelevän voiman heikkeneminen johtaa notkeaan ja joustavaan persoonallisuuteen. Tätä kehitystä hän ei kuitenkaan koe pelkästään positiivisena vaan yhdistää siihen kaaottista ja persoonallisuushäiriöistä käytöstä. Hänen mukaansa hypermodernilla ajalla ihmiset ikään kuin kadottavat tunteen itsestään tullessaan joustaviksi persoonallisuudeltaan. (Lipovetsky 2005, 62–67.)

Tämä identiteetin destabilisaatio näyttäytyy myös vahvana osana psykedeelistä kulttuuria. Voitaisiin jopa sanoa, että se on olennainen osa sitä. Sosiaaliset instituutiot eivät enää määrittele ihmistä, eivätkä sääntele hänen toimintaansa. Haastateltavani eivät koe tarvetta olla suomalaisia, eivät koe tarvetta noudattaa lakeja tai yleensääkään kuulua yhteen ympäröivän kulttuurin kanssa. Tämä vie psykedeelisten päihteiden käyttäjät jatkuvalla etsinnälle, jossa niistä etsitään jotain joka ”auttaa näkemään”.

Salutogeeninen näkökulma puolestaan on helppo paikallistaa samaan yhteyteen Heelaksen elämän henkisyysien ja post/hypermodernin ajan ontologisten muutosten kanssa. Tieteellisen auktoriteetin heiketessä, jyrkkien raja-aitojen käsitteiden välillä haihtuessa ja individualismin kasvaessa on ymmärrettävää että hyvinvointi nousee esiin sairaus/terveys – dikotomian ohitse. Tieteellisten auktoriteettien perusteella terveydentila on aiemmin määriteltä sairaaksi tai terveeksi. Näiden auktoriteettien rinnalle on noussut valtava joukko muita auktoriteetteja tai sellaisiksi pyrkiviä tahoja. Tieteellinen tutkimus itsessään tuottaa valtavia määriä tietoa, osin ristiriitaista. Samaan aikaan monet ihmiset kokevat tarvetta uusille yhteisöllisyyden muodoille. Näitä yhteisöllisyyden muotoja etsitään usein henkisyiden piiristä (Heelas 2008, 5–6). Myös edellä viitattu, Gilles Lipovetskyn hahmottelema, identiteetin destabilisaatio vaikuttaa tähän uushenkisyiden aaltoon. Tässä uushenkisyudessa salutogeeninen näkökulma on luonnollinen tapa käsitellä terveyttä.

Nämä ontologiset muutokset ovat vaikuttaneet myös psykedeelikulttuurin erkanemiseen hippiliikkeen avoimen poliittisista tarkoitusperistä. Hippien ideologiaan kuului aktiivinen ja poliittinen auktoriteettien vastustaminen sekä pyrkimys kumota vallalla olevaa järjestystä. Vaikka psykedeelikulttuurin edustajat usein vastustavatkin useita yhteiskuntamme ilmiöitä ja auktoriteetteja, heiltä puuttuu poliittinen ulottuvuus tästä. Tämä hahmottuu ajattelemalla sanan politiikka etymologista tarkoitusta. Se perustuu kreikan sanaan *politikos*, joka tarkoittaa suunnilleen kansalaisia koskevaa. Poliitiikka on yhteistä toimintaa, yhteisen yhteiskunnan hyväksi, tai ainakin sen puolesta minkä itse kokee sille hyväksi. Psykedeelisen kulttuurin edustajistossa tällainen toiminta on varsin harvinaista ja ajatukset keskittyvät yksilön vapauteen.

Kyse on siis tässäkin yhteydessä jossain määrin katseen kääntymisestä yhteisöstä yksilöön. Kyse on myös siitä, että auktoriteettien hapertuessa ja heikentyessä kapinointi ei ole enää relevanttia toimintaa. Hippiliikkeen aikakautena esimerkiksi tieteen auktoriteetilla oli vahvempi asema kuin nyt, samoin poliittisesti maailma näyttäytyi selkeämpirajaisena kuin nyt. Näiden instituutioiden vähitellen väistyessä individualistisen ajattelun tieltä, ei niiden haastaminen enää näyttäydy tärkeänä. Ei ole tarpeen koettaa muuttaa tieteen paradigmoja, jos niiden merkitys oman elämän kannalta on vain vähäistä. Samoin henkisyys rakentuu enemmän oman henkisen kokemuksen kuin uskonnollisen auktoriteetin, kirjoituksen tai kirkon, varaan.

Edellisen kappaleen kumotakseni, psykedeelisessä kulttuurissa näyttäytyy myös tarve yhteiseen hyvään, yhteisiin rakenteisiin. Tässä on kyse jo useampaan kertaan esiin nostamistani communitaksen ja normatiivisemmankin yhteisöllisyyden kaipuusta. Tämä näyttäytyy myös niin sanotussa uushenkisyudessa ja sen suuressa suosiossa. Elämän henkisyudet nostavat päätään kaikkialla ja niin myös psykedeelisten päihteiden käyttö. Kyse on osaltaan koherenssintunteesta, kyvystä tuntea elämä ja maailma mielekkäiksi. Postmodernin ajan destabilisoitunut maailma ja keskipakoinen hajoaminen ovat johtaneet hypermodernin ajan pirstaleiseen yhteisöllisyyden etsintään, jossa yhteisöllisyyttä rakennetaan omaehtoisesti, ilman tarvetta kuulua suureen, kansalliseen tai etniseen yhteisöön.

5. LOPPUTULOS

Edellä olen esitellyt psykedeelistä kulttuuria nykypäivän Suomessa, lähinnä sen yhteisöllisten ja päihteiden lääkekäytön ulottuvuuksien kautta. Johtopäätöksiä tutkimuksesta tehtäessä on pidettävä mielessä, että kulttuuri – psykedeelinen tai muu – ei koskaan voi olla olio siinänsä. Kyseessä on aina tuotettu näkökulma jostain laajemmasta ilmiöstä. Ikään kuin pysäytyskuva kuvaajan haluamasta suunnasta jatkuvassa liikkeessä olevasta tilanteesta. (Clifford 1986, 18–19). Tätä seikkaa ei voi painottaa tarpeeksi pyrkiessä hahmottelemaan jotain kulttuuria tai kulttuurista ilmiötä ja sen suhdetta ympäröivään, laajempaan kulttuuriin.

Toiseksi on hahmotettava että tarkastelen psykedeelikulttuurin kautta varsin laajoja yhteiskunnallisia murroksia, mutta yksilöllisten subjektien, eli haastateltavieni, näkökulmasta. Yksilöt edustavat yhteiskuntaa ja peilaavat siinä tapahtuvia murroksia. Yksittäiset subjektit eivät voi kuitenkaan näyttää kokonaista kuvaa yhteiskunnassa liikkeellä olevista voimista, esimerkiksi tässä käsiteltyjen individualismin ja yhteisöllisyyden suhteen. Subjekti on nähtävä eräänlaisena peilin sirpaleena, josta heijastuu osa todellisuudesta. Kyseessä on siis alhaalta ylöspäin katsova näkökulma, jossa harvojen yksilöiden silmistä johdetaan kuvaa laajemmasta ilmiöstä.

Yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden muutokset ovat varsin suuria teemoja, joita olisi perusteltua katsoa myös ylhäältä alaspäin. Tämän tutkielman skaalassa näkökulman vaihdos ei kuitenkaan ole ollut mahdollinen, vaikka olen pyrkinyt hakemaan toista näkökulmaa hie-man kirjallisuudesta, johon olen tutkielman parissa perehtynyt. Näin ollen tutkielmani anti jää haastateltavien subjektiivisen näkemyksen tasolle. Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys ovat kiintoisia teemoja myös tutkimuksen mahdolliselle jatkolle.

Psykedeelisen kulttuurin selkein yhdistävä tekijä ovat päihteet. Kuten aiemmin esitin, päihteet jaotellaan löyhästi hyviin ja huonoihin aineisiin. Jaon perustana voi toimia luonnollisuus-epäluonnollisuus -dikotomia, mutta se ei ole ainoa peruste. Tällä jaottelulla pyritään nimenomaan piirtämään rajaa omalle päihteiden käytölle, rakentamaan eroa meidän ja niiden välille. Toiseus, eli ”ne”, kytkeytyy tässä yhteydessä voimakkaimmin Pekka Hakkarai-

sen hahmottelun mukaan narkomaanisen päihteiden käytön koodin edustajiin (Hakkarainen 1987, 90–95). Erityisen negatiivisen konnotaation saavat amfetamiinin käyttäjät, eli ”pirinistit”. Toisaalta toiseutta kohdistetaan voimakkaasti myös niihin ihmisiin, jotka eivät käytä psykedeelisiä päihteitä. Nämä ihmiset nähdään ”tavallisina ihmisinä” tai ”massoina”. Heille tunnusomaisia ovat käyttäjien havaintojen mukaan väärin perustellut, ehkä jopa propagandan tuloksena syntyneet, mielipiteet psykedeelisistä päihteistä.

Jaoin psykedeelien käyttäjät kolmeen luokkaan, jotka jossain määrin heijastuivat myös suhteessa psykedeelisiin. Kokeileva käyttäjä ei panostanut niin paljon merkityksiä käytölleen kuin täsmäkäyttäjät. Toisaalta myös varsinkin toinen päihteitä laajasti käyttäneistä suhtautui psykedeelisiin – ja muihinkin – päihteisiin melko vähättelevästi. Tämä kyseinen haastateltava kertoi lopettaneensa käytön ja lopettamisen syynä esiintyi voimakas positiivinen kokemus, jonka jälkeen psykedeelinen maailma oli hänen osaltaan ikään kuin kylläntynyt. Hän ei kokenut psykedeelien ”voivan enää antaa mitään”. Myös toisella käytön lopettaneella oli kokemus psykedeelien kylläntyneisyydestä. Hän puolestaan kuului täsmäkäyttäjien ryhmään. Koska lopettamisen tärkeimpänä syynä oli nimenomaan voimakas kokemus, ei laajalti käyttäneen haastateltavan tarjoama päihteiden merkityksen vähättely tunnu täysin uskottavalta. Joka tapauksessa molemmilla laajasti päihteitä käyttäneillä oli havaittavissa päihteitä kohtaan jonkinlaista rentoutunutta suhtautumista, jossa uutuuden viehätys oli jo kadonnut, mutta käyttö ei myöskään enää ollut täsmällistä ja tavoitehakuista vaan epämääräisempää.

Päihteiden käytön rajaaminen tiettyihin luokkiin osoittautui hankalaksi, ellei mahdottomaksi tehtäväksi. Kuten jokseenkin kaikissa muissakin ihmiselämän ilmiöissä, luokat ovat vain epämääräisiä rajauksia aiheen käsittelemistä varten ja ominaisuudet vuotavat aina yli luokasta toiseen, sekoittaen rajaukset. Päihteiden käyttöä voidaan ajatella ikään kuin kehinä, joissa erilaiset ominaisuudet limittyvät.

Psykedeelisen kulttuurin edustajat näkevät oman päihteiden käyttönsä usein vakavana toimintana, jolla haetaan ”pelkän päihtymisen” sijaan monenlaisia henkisesti kasvattavia ja elämänlaatua kohentavia vaikutuksia. Päihteet koetaan raskaina aineina, joiden kevytmieli-

nen käyttö johtaa ongelmiin. Oma käyttö siis koetaan vastuullisena toimintana ja siihen suhtaudutaan siten. Myös päihteiden välittämiseen pyritään suhtautumaan vastuullisesti. Päihteiden käyttöä perustellaan joko elämänlaadun kohenemisella, arjesta irrottautumisella tai jonkinlaisen uuden näkökulman tai näkemyksen – joko elämään ja maailmaan yleensä tai johonkin tiettyyn, yksittäiseen kysymykseen – hakemisella.

Psykedeelisten päihteiden käyttö voidaan nivouttaa osaksi nousussa olevaa ilmiötä, josta olen käyttänyt tässä tutkielmassa Paul Heelaksen ilmaisua elämän henkisyydet. Näiden henkisyyksien nousun taustalla vaikuttavat laajemmat yhteiskunnalliset ja kulttuuriset virtaukset. Individualismin kasvaminen yhteiskunnassamme on ilmiö, joka on jatkunut jo pitkään. Heelaksen elämän henkisyydet voidaan käsittää eräänlaiseksi spirituaaliseksi legitimoinniksi individualismin nousulle (Heelas 1996, 154–157). Psykedeelinen kulttuuri edustaa omalta osaltaan tätä pyrkimystä oikeuttaa individualistinen kulttuuri myös henkisellä puolella.

Osaltaan elämän henkisyyksissä on kyse myös henkisen sfäärin pirstaloitumisesta, joka kylläkin liittyy myös olennaisesti individualistisiin kehityskulkuihin. Suurten uskonnollisten yhteisöjen, esimerkiksi luterilaisen kirkon, menettäessä valtaansa määritellä uskonnollisuuden sisältö, syntyy ikään kuin tyhjiö. Kirkot eivät enää vastaa ihmisten tarpeisiin, jolloin valta ja vastuu henkiestä sfääristä siirtyvät enemmän yksilölle. Tyhjiötä täyttämään syntyy erilaisia henkisiä liikkeitä ja ilmiöitä, kuten vaikkapa jooga (vaikkakin jooga esiintyy yhteiskunnassamme myös täysin ei-henkisenä ilmiönä), uuspakanallisuus, erilaiset kristinuskon lahkot ja tässä psykedeelisten päihteiden käyttö. Sana uskonnollisuus menettää merkityksensä ja yhä useammat ihmiset määrittelevät itsensä ilmauksella ”henkinen, mutta ei uskonnollinen”. Henkisyyden (ja elämän henkisyyksien) tärkein ero suuriin uskonnollisiin yhteisöihin lienee niiden salaattimainen luonne. Ihmiset keräilevät ja poimivat elämän henkisyyksiä ja niiden osasia, muodostaen oman henkisen kokemuksensa synkretistisesti. Silti niissäkin näyttäytyy tarve jonkinlaiseen yhteisöllisyyteen. Lisäksi henkisyyteen liittyy jonkinlainen tarve pitää etäisyyttä kirkkoihin ja muihin suurempiin uskonnollisiin organisaatioihin.

Elämänlaatua kohentavat ja henkisesti kasvattavat elämykset sisältävät paitsi communitak-
sen kokemukset, myös psykedeelisten päihteiden vaikutuksen koherenssintunteen lisään-
tymiseen. Tässä päihteiden käyttö näyttää hyvinvointia edistävänä toimintana, eli salu-
togeenisesti näkökulman mukaan lääkinnällisenä. Vaikka kyse ei ole lääkinnästä siten kuin
monissa lääkkeiksi ymmärtämässämme aineissa, eli psykedeelleillä ei useimmiten hoideta
mitään tiettyä vaivaa, päihteet kuitenkin nostavat haastattemieni käyttäjien elämänlaatua
ja parantavat heidän hyvinvointiaan. Yhteys elämän henkisyyksiin näkyy myös tässä. Mo-
lemmat ovat pitkälti hyvinvointia lisääviä, mutta molempien vaikutukset ovat vähemmän
käsinkosketeltavia kuin vaikkapa särkylääkkeiden tai antibioottien.

Aiemmin mainittu vastuullisuus omasta toiminnasta näyttää haastatteluissani yksiselit-
teisen tärkeänä, eikä valtion oikeutta rajoittaa yksilön vapautta esimerkiksi päihteiden käy-
tön suhteen pidetä arvossa. Toisaalta haastateltavani hahmottivat myös vastuun muista ih-
misistä. He näkivät, etteivät kaikki ole kykeneviä tekemään omia päätöksiään päihteiden
käytöstä. Esimerkiksi mielenterveysongelmallisille päihteiden välittäminen nähtiin pitkälti
moraalisesti ongelmallisena toimintana. Tällaisen ajattelun kautta suhtautuminen yksilön
vapauteen näytti ristiriitaisena. Toisaalta jokaisen tuli saada tehdä mitä haluaa, kunhan
ei vahingoita ketään. Toisaalta kaikki eivät ole kykeneviä arvioimaan toimintansa vahingol-
lisuutta.

Monia psykedeelisten päihteiden käyttäjiä haastateltavani näkivät yhdistävän tietynlaiset
ominaisuudet. Tämä ei kuitenkaan ollut haastatteluissanikaan kaikkien mielipide, vaan kak-
si haastateltavista käytännössä kielsi yhdistävien tekijöiden olemassaolon suoraan. Tällai-
siksi yhdistäviksi tekijöiksi nähtiin avoimuus, uteliaisuus sekä jonkinlainen epämääräinen
ja vaikeasti kuvailtava hyvyys tai rakastavuus. Nämä ominaisuudet nähtiin osittain päihte-
iden vaikutuksena syntyneinä, tai ainakin tehostuneina niiden ansiosta. Tähän näkemykseen
on kuitenkin helppo suhtautua kriittisesti, etenkin kun osa haastateltavistakin ilmaisi avoin-
ta kritiikkiä ajattelua kohtaan. Kuten olen jo aiemmin huomauttanut, muissakin tutkimuk-
sissa on havaittu sama ilmiö ja esitetty kritiikkiä sitä kohtaan (Masters & Houston 2000,
123). Kritiikin valossa haastateltavien esittämiä positiivisia väitteitä voi tulkita jonkinlaisi-
na ideaaleina. Ne ovat ikään kuin kuvia siitä, minkälaisia ihmisten tulisi psykedeelisten

päihteiden käyttäjien mielestä olla. Kuitenkaan kaikki käyttäjätäkään eivät jaa näitä ideaaleja, mutta osalla haastateltavistani oli selkeästi yhtenäinen ajatus niistä.

Psykedeelisten päihteiden käyttöön liittyy selkeästi yhteisöllisen kokemuksen ulottuvuus. Yhteisöllisyys ja sen kaipuu näyttäytyy käyttökokemusten lisäksi myös useiden käyttäjien muussa elämässä. Tavallaan yhteisöllisyyden kaipuu näyttäytyy jossain määrin atavistisessa muodossa, haluna palata jonnekin kultaiseen aikaan. Haastateltavani tunnistivat kuitenkin itsekin tämän kultaisen ajan fiktioksi, haavekuvaksi jostain joka olisi voinut olla.

Yhteisöllisyys näyttäytyy haastatteluissani kuitenkin myös hetkellisenä ja voimakkaana kokemuksena. Psykedeelinen kokemus synnyttää *communitaksen*, joka yhdistää kokemuksessa mukana olevia henkilöitä syvällisellä tasolla. Communitas syntyy psykedeelien kautta luodussa liminaliteettitilassa. Henkilöt päihteiden vaikutuksen alaisena ovat poissa arkitalastaan, ikään kuin toisessa todellisuudessa tai kahden todellisuuden välissä. Tämä liminaalitie on myös osaltaan päihteiden hyvinvointia edistävien vaikutusten takana, ritualististen piirteidensä omaisesti liminaliteetti uusintaa sosiaalista energiaa.

Toisaalta individualistinen kulttuuri on kiinteä osa psykedeelisten päihteiden käyttöä. Edellä esitetyssä ajatuksessa yksilön vapaudesta ja vastuusta on kyse nimenomaan nykyisestä, individualismiin ja yksilön merkityksen korostukseen painottuvasta, kulttuurista. Haastateltavieni suhde individualismiin ja yhteisöllisyyteen ei ole ongelmaton eikä yksiselitteinen. Heidän omien yhteisöjensä mahdolliset sosiaaliset normit jäävät peittoon ja he lähinnä korostavat jokaisen yksilön oikeutta tehdä mitä haluaa. Vaikka tässä korostuu päällepäin individualistinen eetos, pinnan alla vaikuttavat kuitenkin aiemmin mainitut elitistiset ryhmämielit, joissa suurin osa ihmisistä koetaan kuitenkin usein kyvyttömiksi tekemään omia päätöksiään. Heidät nähdään joko propagandan uhreina tai vaihtoehtoisesti henkisesti liian epävakaina tai kehittymättöminä tekemään omia päätöksiään.

Haastattelujeni ja analyysini perusteella psykedeelien käyttö voidaan siis hahmottaa osana pyrkimystä individualistisen kulttuurin legitimisointiin henkisyyden piirissä. Samaan aikaan siinä vaikuttaa kuitenkin myös vastakkainen virtaus, jonka tarkoituksena tai tarpeena

on jonkinasteisen, uudenkaltaisen tai vanhan mutta uudelleenkeksityn, yhteisöllisyyden kokeminen. Tämä yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden kokemusten ei ole ainoastaan psykedeelisen kulttuurin ilmiö, vaan koskettaa koko yhteiskuntaamme. Meneillään vaikuttaisi olevan neuvottelu uudenlaisten yhteisöllisyyksien rakentumisesta. Niiden rakentumisella täytetään individualisoituneen yhteiskunnan aiheuttamaa tyhjiötä, jossa sosiaalisesta todellisuudesta koetaan puuttuvan joku olennainen osa.

Huolimatta kaipuusta yhteisöllisyyteen ja sen etsimisestä/rakentamisesta, psykedeelinen kulttuuri on selvästi henkistä edeltäjäänsä, hippiliikettä, epäpoliittisempi. Hippien selkeiden poliittisten ja koko yhteiskuntaan vaikuttavien pyrkimysten tilalle on tullut tarve rakentaa omaa, välitöntä sosiaalista todellisuuttaan eri tavalla kuin ympäröivä yhteiskunta. Aiempi äänekäs protesti on korvautunut hymyilevällä syrjään vetäytymisellä. Valtakoneistoon ei juuri suhtauduta avoimen vihamielisesti, vaan se nähdään ikään kuin välttämättömänä pahana tämänhetkisessä todellisuudessa.

Artikkelissaan *Individualization and 'Precarious Freedoms': Perspectives and Controversies of a Subject-orientated Sociology* Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim määrittelevät individualismin nykyisessä yhteiskunnassamme kahtalaiseksi ilmiöksi. Yhtäältä kyse on aiemmin olemassa olleiden sosiaalisten muotojen hajoamisesta, esimerkiksi luokan, perheen tai sukupuoliroolien merkityksen vähenemisestä. Toisaalta he näkevät individualisatiossa olevan kyse uusien kontrollin muotojen, vaatimusten ja rajoitteiden kohdistumisesta yksilöihin. Jälkimmäinen havainto on olennainen, sillä se osoittaa uudenlaisten verkostojen synnyn ja näyttää, kuinka modernit subjektitkin toimivat sosiaalisissa verkostoissa. Kyse on siitä, että esimerkiksi työelämä ja elämälle sijoitetut vaatimukset ja odotukset synnyttävät yksilölle tarpeen nostaa itseään esiin. Kun aiempiin yhteiskuntiin synnyttiin ja niiden edut (sekä haitat) saatiin perinnöksi, nykyisessä yhteiskunnassa sosiaalisten etujen eteen täytyy tehdä työtä, ne täytyy omien toimien läpi voittaa ja oikeuttaa. Beck ja Beck-Gernsheim eivät siis tarkoita tällä hyvinvointivaltion kaikille kansalaisilleen tarjoamia sosiaalietuuksia, vaan *sosiaalisia etuuksia*, yhteisön jäsenenä olemista ja arvostuksen nauttimista. Tällaisesta paineesta hyvänä esimerkkinä on pitkään käyty syrjäytymiskeskustelu. Syrjäytymisessä on nimenomaan kyse mahdollisuudesta pudota pois yhteiskunnasta ja sen sosiaalisten etuuk-

sien piiristä. Useissa yhteyksissä tämä mahdollisuus ja sen aktualisoituminen hahmottuu yksilön omana syynä, eli jälleen korostaa yksilön vastuuta omasta onnistumisestaan. (Beck & Beck-Gernsheim 1996, 24–27.)

Beckin ja Beck-Gernsheimin hahmottelema paine yksilön elämään on olennainen ilmiö psykedeelikulttuurin kannalta. Haastateltavani osoittavat selkeää tarvetta rakentaa elämäänsä vapaaksi näistä paineista, jotka heihin kohdistuvat nykyisen yhteiskunnan jäseninä. He pyrkivät myös hahmottamaan iättömiä totuuksia, jotka kuuluvat pikemminkin henkisyyden kuin yhteiskunnallisten kysymysten piiriin. He myös pyrkivät kokemaan rajallista yhteisöllisyyttä, välittömästi läsnäolevien ihmisten kanssa, sen sijaan, että rakentaisivat identiteettiään osana jotain suuria instituutioita, kuten kansaa tai kirkkoa.

Psykedeelisten päihteiden käyttäjät kokevat ilmiöitä, jotka vallitsevan, tieteellisen, maailmankuvan mukaan ovat mahdottomia. Haastateltavat kokevat eritasoisia paineita niiden hyväksymiseen tai hylkäämiseen, kukin ilmeisesti omien lähtökohtiensa vaikutuksesta. Useat kieltävät kokemuksien todellisuuden täysin, nojaten näin tieteelliseen maailmankuvaan. Monille asiat kuitenkin ovat totta, koska ne on koettu tosina. Artikkelissa *Cathedrals to cults: the evolving forms of religious life* (1998) Steve Bruce käsittelee individualistiseksi ontologiaksi nimeämäänsä ilmiötä. Kyse on siitä, kuinka individualistinen ajattelu on postmodernin yhteiskunnan tärkeimpiä piirteitä ja siitä, kuinka kyseinen ajattelu on johdannut siihen, että yksilö saa itse päättää miten asiat ovat. Individualismi on myös nakertanut tieteen auktoriteettia, ehkä vielä enemmän nykyisin kuin Bruce'n artikkelin kirjoitusvuonna 1998. Tieteen auktoriteetin horjunta on ehkä selvimmin nähtävillä terveystalalla, jossa kilpailevat mielipiteet nousevat jatkuvasti esiin ja vaihtoehtoisia hoitoja on tarjolla lähes kaikkialla. (1998, 28–32.) Tämä tieteellisen maailmankuvan auktoriteetin horjumisen on selvästi nähtävillä myös osan haastateltavistani suhtautumisessa ylikuonnollisiin kokemuksiin. Heille kokemukset ovat todellisia, koska he ovat ne kokeneet. Vallitsevan maailmantulkinnan asenteet eivät voi horjuttaa tätä näkemystä. Varmimpana todisteena asioiden todellisesta luonteesta nähdään oma kokemus, eikä esimerkiksi tieteellisesti toistettavat mittaustulokset. Tällaisesta ajattelusta voidaan helposti vetää yhtäläisyyttä uskomushoitojen, salaliitto-teorioiden ja muiden vastaavien ilmiöiden suuresta suosioista nykyajalla.

Yksilöt tulkitsevat omat kokemuksensa todellisiksi tai epätodellisiksi oman mielensä mukaan. Sama individualistinen kanta on nähtävissä haastateltavien suhtautumisessa käyttämiensä aineiden laittomuuteen. Yksilönvapaus näyttäytyy tärkeänä tekijänä ja ihminen koetaan kykeneväksi päättämään omasta ruumiistaan. Käyttäjät eivät hyväksy huumeiden laittontaa statusta koska he kokevat etteivät riko ketään muuta vastaan. Ajattelu herättää kysymyksiä lain luonteesta ja tarkoituksesta. Lain voidaan ajatella olevan suojelemassa ihmisiä myös heiltä itseltään. Tällainen tulkinta on kuitenkin haastateltavien mielestä väärä, he näkevät ihmisen kykenevänä ja vastuullisena päättämään omista asioistaan.

On syytä pitää mielessä, että kulttuurin edustajien aktuaalinen todellisuus tuskin muodostuu näin tiukoista rajauksista auktoriteettien, yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden suhteen. Yksilöiden välillä on aina vaihteluita ja yksilöt itsessäänkin ristiriitaisia olentoja. Näin esimerkiksi edellä viittaamani tieteen auktoriteetin vastakkainasettelu individualistiselle ontologialle ei ole suinkaan kenenkään haastateltavistani suora näkemys, vaan pikemminkin eräänlainen yleiskuvaus yhteiskunnallisesti laajemmista liikehdinnöistä. Sama huomio koskee muitakin tuloksiani.

6. POHDINTAA

Tutkielmani tekeminen alkoi psykedeelisistä päihteistä valmistuen niiden kautta heijastelemaan individualiteetin ja yhteisöllisyyden teemoja yhteiskunnassamme. Olen pyrkinyt myös valottamaan sitä, minkälaisia merkityksiä psykedeelien käyttäjät antavat päihteilleen. Näiden merkitysten kautta tutkielmani pyrkii osallistumaan keskusteluun laittomien ja marginaalisten päihteiden käytöstä yhteiskunnassamme. Olen hahmotellut psykedeelit osaksi Heelaksen elämän henkisyyskäsitteitä, jolloin ne sijoittuvat melko kauas tavanomaisimmin ajatelluista laittomiksi määriteltyjen päihteiden käyttökonteksteista ja -merkityksistä. Artikkelia *Voice of the Psychonauts: Coping, Life Purpose, and Spirituality in Psychedelic Drug Users* lainatakseni:

As our postmodern societies show an eclectic mixture of socioculturally defined forms and norms, the topics of substance use and abuse are also being richly interwoven into virtually all areas of life, from medicine through politics to religion. (Móro, Simon, Bárd & Rácz 2011, 190.)

Yllä olevaa ajattelua mukailen näen päihteiden käytön monisyisenä ilmiönä, johon ei voida vastata vain lääketieteellisin tai juridisin keinoin, eikä vain ongelmana. Päihteiden käyttöä, tässä nimenomaan psykedeelien, tulee tarkastella kulttuurisena ilmiönä, ottaen huomioon käyttäjien omat kokemukset, eikä vain ylhäältä päin tarkastellen. Päihteet nivoutuvat – ja ovat kenties aina nivoutuneet – osaksi kulttuuriamme ja yhteiskuntaamme sekä kiinnittyvät lähes kaikkiin niiden osa-alueisiin. Pyrkimyksenäni ei ole argumentoida päihteiden laittomuuteen millään tasolla, eikä esittää niitä ongelmattomina ilmiöinä. Pikemminkin ajan takaa niiden laajamittaista tarkastelua, johon kulttuurintutkimus mielestäni kuuluu ehdottomasti. Kuten jo tutkielmani alussa painotin, päihteet – myös laittomiksi luokitellut sellaiset – ovat nykyisin kiinteä osa kulttuuriamme ja niitä tulee tarkastella nimenomaan sellaisena.

Sikäli koen onnistuneeni tavoitteessani, että olen saanut hahmoteltua jotain olennaista kyseessä olevista ilmiöistä, eli siitä kuinka mainitut teemat hahmottuvat psykedeelisen kulttuurin parissa. Tutkielmani valottaa psykedeelien käyttäjien näkemyksiä individualismista ja heidän tarvettaan yhteisöllisyyteen, sekä yhteisöllisyyden kokemuksia päihteiden käytön parissa. Mystiset yhteisöllisyyden kokemukset ja niiden tulkinta jäivät kuitenkin ulkopuoliseksi ja hieman pinnallisesti pohdituiksi. Kokemusten monitulkintaisuus, poikkeavuus ja

yleensäkin niiden määrittelyn vaikeus tekevät niiden tutkimisesta hankalaa. Mainitun kaltaiset kokemukset voidaan kuitenkin nähdä osana sekä yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden dialogia, että post-sekularisaatiota. Kokemuksia voidaan tarkastella paitsi liminaliteettitilassa syntyvä mystisen yhteisöllisyyden, communitaksen, luomisen kautta, myös siltä kannalta, että ne ovat osa post-sekularisaatioprosessia ja individualististen ontologioiden kasvua. Kyseiset pohdinnat vaatisivat kuitenkin laajemman materiaalin, jotta niistä voisi saavuttaa yksityiskohtaisempia tuloksia.

Mitä psykedeelisten pähteiden merkitykseen käyttäjille itselleen tulee, olen mielestäni valottanut sitäkin jokseenkin onnistuneesti. Salutogeeninen näkökulma ja elämän henkisyudet ovat mielestäni osuvia pohjia psykedeelien käytön tarkasteluun, mikäli haetaan käyttäjien omia merkityksenantoja. Merkittävää tutkimuksen kannalta yleensä olisi myös problematisoida viihdekäytön käsitettä ja pohtia sitä, miten tarkasti käytön syitä yleensäkin voidaan rajata. Missä voimme sanoa viihdekäytön, tajunnan laajentamisen ja lääkekäytön rajojen kulkevan on kysymys, johon nähdäkseni joudumme vastaamaan jokaisen tutkimuksen puitteissa erikseen. On tietenkin pidettävä mielessä myös, että käsitteet ovat aina liukuvia ja ilmiöt valuvat aina yli niiden rajojen, jotka me tutkijoina niille annamme.

Edellä mainitun lisäksi koen että tämän kaltainen tutkielma on liian suppea työ tarkastelemaan aiheita, joiden parissa olen liikkunut. Tämä lienee tyypillinen ongelma. Aiheen kiinnostavuuden vuoksi rajaaminen osoittautui yllättävän vaikeaksi, vaikka ensin kuvittelinkin muotoilleeni tutkimuskysymykset käsiteltävän kokoisiksi. Tähänkin seikkaan työhön käytetty aika lienee osasyllinen, mutta osittain kyse on myös alustavan rajaamisen lievästä epäonnistumisesta.

Kuitenkin tutkielman tekoni on mielestäni kaiken kaikkiaan ollut hedelmällistä. Edellä esitellyillä tavoilla olen valottanut joitain ilmiöitä onnistuneesti. Lisäksi aihe on herättänyt minussa varsin laajan kiinnostuksen ja monia ajatuksia jatkotutkimuksen tekemiselle.

LÄHTEET:

- Bauman, Zygmunt (1990): *Thinking Sociologically*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Beck, Ulrich & Beck-Gernsheim, Elisabeth (1996): *Individualization and 'Precarious Freedoms': Perspectives and Controversies of a Subject-orientated Sociology*. Teoksessa De-traditionalization, toim. Heelas, Paul; Lash, Scott & Morris, Paul, 23–48. Oxford: Blackwell Publishing.
- Bruce, Steve (1998): *Cathedrals to cults: the evolving forms of religious life*. Teoksessa Religion, modernity and postmodernity, toim. Heelas, Paul, 19–35. Oxford: Blackwell Publishing.
- Clifford, James (1986): *Partial Truths*. Teoksessa Writing Culture – The Poetics and Politics of Ethnography, toim. Clifford, James & Marcus, George, 1–26. Los Angeles: University of California Press.
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (2003): *Drug and alcohol use among young people*. Lissabon: EMCDDA.
www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index34904EN.html [27.10.2014]
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (2006): *Hallucinogenic Mushrooms: An Emerging Trend Case Study*. Lissabon: EMCDDA.
www.emcdda.europa.eu/publications/thematic-papers/mushrooms [24.11.2014]
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (2012): *2012 Annual report on the state of the drugs problem in Europe*. Lissabon: EMCDDA.
www.emcdda.europa.eu/publications/annual-report/2012 [4.9.2014]
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction (2014): *Euroopan huumeraportti – suuntauksia ja muutoksia. 2014*. Lissabon: EMCDDA.
www.emcdda.europa.eu/publications/edr/trends-developments/2014 [17.09.2014]
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction: *Drug Profiles: LSD*.
www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/lsd [25.11.2014]
- European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction: *Drug Profiles: MDMA*.
www.emcdda.europa.eu/publications/drug-profiles/mdma [25.11.2014]
- Gane, Nicholas (2002): *Max Weber and Postmodern Theory – Rationalization versus Re-enchantment*. Hampshire: Palgrave.
- van Gennep, Arnold (1960): *The Rites of Passage*. Lontoo: Routledge & Kegan Paul.
- Griffiths, Roland; Richards, William; McCann, Una & Jesse, Robert (2006): *Psilocybin can occasion mystical-type experiences having substantial and sustained personal meaning and spiritual significance*. Psychopharmacology (Berl). 2006 Aug;187(3):268–83.
- Grönfors, Martti (1982): *Kvalitatiiviset kenttätutkimukset*. Werner Söderström OY: Porvoo.
- Hakkarainen, Pekka (1987): *Huumausainekulttuuri ja käyttötavat Suoemssa*. Turun yliopiston politiikan tutkimuksen ja sosiologian laitos: Turku.
- Heelas, Paul (2008): *Spiritualities of Life: New Age Romanticism and Consumptive Capitalism*. Oxford: Blackwell Publishing.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011): *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hämeen-Anttila, Jaakko (2013): *Trippi Ihmemaahan: huumeiden kulttuurihistoria*. Kerava: Otavan kirjapaino OY.

- Johnson, Richard; Chambers, Deborah; Raghuram, Parvati & Tincknell, Estella (2004): *The Practice of Cultural Studies*. Lontoo: Sage Publications.
- Kekoni, Taru (2008): *Cannabis users and their relation to Finnish society*. Teoksessa A cannabis reader: global issues and local experiences, Volume 2, toim. Sznitman Rödner, Sharon; Olsson, Börje & Room, Robin, 99–110. Lissabon: EMCDDA.
- Krebs, Teri S. & Johansen Pål-Ørjan (2013): *Psychedelics and Mental Health: A Population Study*. PLoS ONE 8(8).
- Laine, Timo (2010): *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: 3. uudistettu ja täydennetty painos, toim. Aaltola, Juhani & Valli, Raine, 28–45. Juva: PS-kustannus.
- Leary, Timothy; Metzner, Ralph & Alpert Richard (1964): *The Psychedelic Experience: A Manual Based on The Tibetan Book of the Dead*. Virginia: University Press.
- Lee, Martin A. & Shlain, Bruce (1992): *Acid Dreams: The Complete Social History of LSD, the CIA, the Sixties and Beyond, Revised edition*. New York: Grove/Atlantic.
- Lerner, Michael & Lyvers, Michael (2006): *Values and Beliefs of Psychedelic Drug Users: A Cross-Cultural Study*. Journal of Psychoactive Drugs: 38(2), 143–147.
- Lipovetsky, Gilles (2005): *Hypermodern times*. Cambridge: Polity Press.
- Leppäkari, Maria (2012): *Contesting spiritual dimensions of health – Salutogenic approaches to post-secular quests for quality of life*. Teoksessa: Post-Secular Religious Practices, toim. Ahlbäck, Tore, 218–236. Turku.Donner Institute for Research in Religious and Cultural History.
- Masters, Robert & Houston, Jean (2000): *The Varieties of Psychedelic Experience: The Classic Guide to the Effects of LSD on the Human Psyche*. Rochester: Park Street Press.
- Maunu, Antti (2014): *Yöllä yhdessä: Yökerhot, biletys ja suomalainen sosiaalisuus*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Melder, Cecilia (2012): *The epidemiology of lost meaning – A study in the psychology of religion and existential public health*. Teoksessa: Post-Secular Religious Practices, toim. Ahlbäck, Tore, 237–258. Turku.Donner Institute for Research in Religious and Cultural History.
- Metso, Leena; Winter, Torsten & Hakkarainen Pekka (2012): *Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2010*. Tampere: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Miller, Timothy S. (1991): *Hippies and American Values*. Univ Tennessee Press: ?
- Móró, Levente; Simon, Katalin; Bárd, Imre & Rácz, József (2011): *Voice of the Psychonauts: Coping, Life Purpose, and Spirituality in Psychedelic Drug Users*. JAJAJAJA
- Nyberg, Harri (1992): *Religious use of hallucinogenic fungi: A comparison between Siberian and Mesoamerican cultures*. Karstenia 32 (2): 71–80.
- Partanen, Juha (2002): *Huumeet maailmalla ja Suomessa*. Teoksessa Huumeidenkäyttäjät hyvinvointivaltiossa, toim. Hakkarainen, Pekka & Kaukonen, Olavi, 13–37. Helsinki: Gaudeamus.
- Pedersen, Willy (1992): *Siirtymäriitit, liminaliteetti, päihtymys*. Alkoholipolitiikka 57 (1992) : 5, s. 307-317
- Salasuo, Mikko (2001): *Mihin pilvi katosi? Huumeaallon taittuminen 1970-luvulla*. Teoksessa Pyhä huumesota: Huumeepolitiikan pelkoja ja utopioita, toimittanut Tapio Onnela, 179–198. Vihreä sivistysliitto ry: Helsinki.
- Salasuo, Mikko & Seppälä, Pauliina (2001): *Aaltoja vai vedenpinnan pysyvää nousua?* Teoksessa Pyhä huumesota: Huumeepolitiikan pelkoja ja utopioita, toimittanut Tapio Onne-

- la, 179–198. Vihreä sivistysliitto ry: Helsinki.
- Salasuo, Mikko & Rantala, Kati (2008): *Huumeiden viihdekäyttö ajankuvana*. Teoksessa *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*, toimittaneet Olavi Kaukonen ja Pekka Hakkarainen, 38–67. Yliopistopaino: Helsinki.
- Seppälä, Pauliina (2000): *Ravekulttuuri ja laittomat päihteet: yhteisöllisyyttä, etiikkaa ja identiteettiä. Kansainvälistä taustaa ja suomalainen tapaustutkimus*. Pro gradu –tutkielma, Sosiologia, Helsingin Yliopisto.
- Seppälä, Pauliina (2001): *Kielletyt aineet ja niiden merkitys teknokulttuurissa*. Teoksessa *Pyhä huumesota: Huume politiikan pelkoja ja utopioita*, toimittanut Tapio Onnela, 199–226. Vihreä sivistysliitto ry: Helsinki.
- Riley, Sarah; Thompson, James & Griffin, Christine (2010): *Turn on, tune in, but don't drop out: The impact of neo-liberalism on magic mushroom users' (in)ability to imagine collectivist social world*. *International Journal of Drug Policy* 21: 445–451.
- Seppälä, Pauliina (2004): *Huume tutkimus kasvukivuissaan*. *Yhteiskuntapolitiikka – YP* 69 (2004) : 2, 207–211.
- South, Nigel (1999): *Debating Drugs and Everyday Life: Normalisation, Prohibition and 'Otherness'*. Teoksessa *Drugs: Cultures, Controls and Everyday Life*, toim. South, Nigel, 1–16. Lontoo: Sage Publications.
- Tammi (2002): ”*Huumeet maailmalla ja Suomessa*” teoksessa. *Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa*, toim. Hakkarainen, Pekka & Kaukonen, Olavi, 252–271. Helsinki: Gaudeamus.
- Turner, Victor (1969): *The Ritual Process: Structure and Anti-Structure*. Cornell University Press: Ithaca.
- Turner, Edith (2012): *Communitas: The Anthropology of Collective Joy*. Palgrave Macmillan: New York.
- World Health Organization (2004): *Neuroscience of Psychoactive Substance Use and Dependence*. WHO: Geneve.
- www.who.int/substance_abuse/publications/en/Neuroscience.pdf [25.11.2014]
- Ylikangas, Mikko (2009): *Unileipää, kuolonvettä, spiidiä. Huumeet Suomessa 1800–1950*. Atena Kustannus OY: Jyväskylä.